

www.e-rara.ch

**D. Epiphanii Episcopi Constantiae Cypri, contra octoaginta haereses opus ,
panarium, sive arcula, aut capsula medica appellatum, continens libros
tres, & tomos sive sectiones ex toto septem**

Epiphanius

Basileae, [1543]

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: online

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-5598>

[Tertii libri Epiphanii tomus primus.]

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

nostri, & eorum qui hunc nostrum laborem uersare uolunt, curam habeat, quo com-
morsi iam sanentur, & qui nondum in malis examinati sunt, corrigantur.

FINIS SECUNDI TOMI SECUNDI
libri Epiphani.

 **EPIPHANII EPISCO-
PI CONSTANTIAE CYPRI, OPE-
RIS CONTRA OCTOAGINTA HAERE-
ses, Panarij appellati, Li-
ber tertius,**

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO
INTERPRETE.

In Primo Tomo tertij libri, aut sexto, iuxta praedictum numeri or-
dinem, haereses VII sunt cum sectis, hoc modo.

- 1 Audianorum rebellatio & secta, non tamen haeresis. Hi uitam & conuersationem bene ordinatam habent. Habent item fidem per omnia uelut catholica Ecclesia. Plerique uero in monasterijs habitant. Vtuntur & multis apocryphis affatim. Non faciunt nobiscum communes preces, uituperantque nostros episcopos, diuites, & alios. Sed & pascha suo more priuatim celebrant, quando Iudaei idem faciunt. Habent autem peculiare quoddam ac contentiosum, durissime id quod secundum imaginem est interpretati.
- 2 Photiniani. Hic Photinus a Sirmio originem trahens, hucusque circuegit, & eadem quae Paulus Samosatensis sentit. Verum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipsi Photiniani a Maria & hucusque Christum affirmant.
- 3 Marcelliani, a Marcello ex Ancyra Galatiae originem trahente appellati sunt. Hic in principio similiter ut Sabellius sentiens diffamatus est. Verum ad exaltationem sui saepe progressus, & per scripta se tutatus, a multis accusatus est, quod in ipse dem perseueraret. Fortassis autem poenitentia ductus, seipsum correxit, aut discipulus ipsius. Nam pro ipso aut discipulis ipsius, orthodoxi quidam defensiones ediderunt.
- 4 Semiarij Christum quidem creaturam confitentur, per similitudinem autem creaturam ipsum dicunt, sed non uelut unam ex creaturis: uerum, aiunt, filium dicimus, atque ne passionem patri attribuamus per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Eodem modo & de Spiritu sancto sentientes, creaturam penitus ipsum decernunt. Reiciuntque coessentialitatem, similem autem essentia dicere uolunt. Alij uero ex ipsis essentiam ipsius essentiae uocem reiecerunt.
- 5 Pneumatomachi. Hi de Christo quidem bene sentiunt, Spiritum autem sanctum blasphemant, creatum ipsum decernentes, & non esse ex deitate. Imò potius abusive propter operationem creatum esse, sanctificatiuam uirtutem ipsum solum esse asserentes.
- 6 Aeriani. Hic Aerius a Ponto originem ducebat. Adhuc hodie uero superest ratio

ratio uitæ. Presbyter hic erat Episcopi Eustathij, qui inter Arianos taxatus est, & ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipse Acrius non constitutus est Episcopus, multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem Arianus existens perfectissimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his qui obdormierunt. Ieiunare quarta, & pro sabbato, & quadragesima, ac paschate prohibet. Renuntiationem prædicat. Carnis esu omnis generis utitur, et uoluptatum delicijs licentissime. Si uero quis ex discipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quando uolueris, non enim es sub lege. Afferit idem episcopum presbytero non esse excellentiorem. Aetiani, ab Actio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandria. Hi etiam Anomœi, hoc est inæquales appellantur. A quibusdam uero Eunomiani, propter Eunomium quendam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cum ipsis autem erat & Eudoxius Arianissans. Verum propter timorē regis Constantij, separauit se ipsum, & solus Aetius exterminatus est. permansit autem Eudoxius Arianissans, non tamen secundum Aetium. Hi Anomœi, qui & Aetiani, Christum & Spiritum sanctum omnino à Deo abalienant, creatū ipsum affirmantes, & neque similitudinē aliquam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelis ac geometricis Deum astruere uolunt, & Christum sanē non posse esse ex Deo per tales syllogismos. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atque ipsos etiam Arianos, & hoc in caput, sursum uertens pedes eorum qui baptizantur, uelut magna fama refert. Cæterū aberrare aliquem in aliqua scortatione, aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim quærit Deus, quàm ut sit quis solum in ipsorum fide.

Audius hereticus
sive schismaticus.

VDIANI, siue Odiani, ordo sunt. Hi in monasterijs habitationem habent, & secedentes cōtubernium faciunt, cum in solitudinibus, tū prope urbes, in suburbijisq̃, & ubi suas māssiones siue ouilia habent. Hic Audius horum princeps, temporibus Arii fuit, quando cōgregata fuit synodus contra Arium, eorum qui ipsum subuerterunt. Erat autem uir à Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem uitæ & zeli erga Deum ac fidei, qui saepe confectus ea quæ in Ecclesijs fiunt, in faciem episcoporum ac presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redargebat dicens: Non oportet fieri, non debent hæc sic peragi: uelut uir ueritatis studiosus, & qualia à liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri solent, qui uitam maxime exactam uiuunt. Quapropter talia uidens, uelut dixi, in Ecclesijs, loqui cogebatur ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniæ studiosum ex clero, aut episcopum, aut presbyterū, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et si uidebat aliquē in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem Ecclesiasticā prædicationem & Ecclesiæ salutem, non ferebat hic uir, sed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his qui uitam approbatam non habebant. Atq̃ hac de causa cōtumelijs afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur, agitariq̃ ac protrudi & ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesijs simul degens, donec quidam potentes in ipsum irruentes uirum expellunt propter talem causam. Ipse uero non sustinebat se expelli, sed magis enitebatur ut ueritatem diceret, & à uinculo unius sanctæ catholice Ecclesiæ unionis nō discederet. Quum autem uerberaretur saepe tum ipse, tum sodales eius, & grauiā pateretur, ualde ingemiscens consiliarium sibi ipsi sumit iniuriarum necessitatem. Nam se ipsum ab Ecclesia separat, multiq̃ simul cum ipso discedūt. Et sic diuisionem fecit, quum nihil haberet in fide diuersum, sed rectissime crederet & ipse & sodales ipsius. etiam si id dicere maxime oportet, in paruo, quodā ipsum contentiose ferri, itemq̃ eius affeclas. Nam cum hoc quod cōfitebatur de Patre & Filio ac Spiritu sancto mirabiliter, uelut catholica Ecclesia habet: etiam iuxta rectā fidem alia omnia in uita ad admirationem usq̃ seruabat. proprijs enim manibus laborans ipse, et episcopi ac presbyteri & reliqui qui cum ipso erant, omnes nutriebantur. Postea uero ubi expulsus est ab Ecclesia, ab alio episcopo eadem inquirente, & ab Ecclesia digresso, eligit hic episcopus. Cæterum de quo dicere incepi, quandoquidem in digressionem sum, rursum narrationem persequar. Dico autem de dictione ex sacra Scriptura apud ipsum durissime & peculiariter ac contentiose exposita. Nam quod est secundum imaginem, quod Deus largitus est ipsi Adam, rigide uult decernere hic & socij eius, esse hoc implerum secundum corpus, ex hoc nimirum dicto, Faciamus hominem secundum imaginem nostram & secundum similitudinē: & deinde infert diuina Scriptura dicens, Et fecit Deus hominem, luto accepto de terra: quandoquidem, inquit, dixit hominem de quo uerissime totum quod terreum est, hominem dixit. Ergo ipsum terreum dixit fore secundum imaginem Dei. Et est hoc durum, uelut dixi, & peculiaris pertinaciæ, decernere hominem, in qua parte hominis locatum est id quod est secundum imaginem, si decet omnino partem dicere, propter multa resistentia hominum intelligēte circa uerbum hoc, & quæstionum multitudinem inuehētia. Aut enim faciemus Deum uisibilem & corporalem, siquidem in corpore quod secundum imaginem est, impletur corporaliter & formaliter, aut hominem Deo adæquatum, si hoc dixerimus. Quapropter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id quod est secundum

Secundū imaginem, quomodo intelligendum sit.

cundum imaginem
in homine, ut ne
dicit Deus, ea u
ctis. Negare itaq̃
ctæ Ecclesiæ Dei
ex his qui spem in
cti ex Ecclesia, &
stis. Sicut sanè et
clesiasticam doctri
nem, non decern
quum neque pos
liqui etenim dicu
quod secundum
quod secundum
nibus attendere,
niam quæ à Deo
nouit. Alij uero
quod est secundu
& gratiam in bap
uimus imaginem
sed uolunt dicere
nec in inobedient
est, perdidit id qu
fabulamentum, &
ita uel ita dicentib
ginem est, uerum
tum est id quod e
largitus est homi
quod est secundu
dum inquinauit
Adam ad Noē d
das carnem in sa
fundit sanguinem
quoniam in imag
omni effundente
est secundum im
Simul autem &
tas omnis homo
bet comam nutr
gua loquens dici
benedicimus De
nem Dei factos.
eorum, qui dicun
rum qui rursus d
& prætextus. Qu
ua est, motiua est
secundum imagi
liaq̃ faciens quæ

CONTRA HAERESSES, LIBRI III. TO. I. 393

cundum imaginem est, impletur, sed confiteri id, quod secundum imaginem est esse in homine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quaecunque enim dicit Deus, ea uera sunt: etiamsi fugerint nostram intelligentiam in paucis sanè dictis. Negare itaque hoc quod est secundum imaginem, non est credentis, neque sanè Ecclesiae Dei. Est enim omnis homo manifeste secundum imaginem, & nemo ex his qui spem in Deum habent, negabit: nisi quidam sibiipsis fabulas fingunt, eiectionis ex Ecclesia, & traditione patrum ex Prophetis & lege, & Apostolis ac Euangelistis. Sicut sanè etiam illi contentiosius se in hoc gerentes, traditionem secundum Ecclesiasticam doctrinam excedunt, quæ credit secundum imaginem esse totum hominem, non decernit autem in qua parte situm est id quod est secundum imaginem: aliqui etenim dicunt in anima impleri quod est secundum imaginem, putantes id quod secundum carnem est, solum ratiocinari posse: & non sciunt tales quod id quod secundum animam est, ratiocinatur: si conuenit syllogismis & ratiocinationibus attendere, & non simpliciter simplici mente Deum accedere & credere. Quoniam quæ à Deo dicta sunt, ueritas sunt: & ipsi soli cognita qui omnem ueritatem nouit. Alij uero dicunt, neque in anima, neque in corpore esse, sed uirtutem esse quod est secundum imaginem. Alij autem dicunt, non esse uirtutem, sed baptisma, & gratiam in baptisate. nimirum ex eo quod dictum est, Quemadmodum gestauimus imaginem terrei, gestemus etiam imaginem coelestis. Alij rursus hoc nolunt, sed uolunt dicere, tunc quidem fuisse id quod secundum imaginem est in Adam, do nec in inobedientia fuit, & de ligno comedit, ac expulsus est, ex quo uero expulsus est, perdidit id quod est secundum imaginem. & magnum quoddam est hominum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet, neque his, neque illis, ita uel ita dicentibus: sed credere quod sit quidem in homine quod secundum imaginem est, uerum in toto maxime, & non simpliciter. Vbi uero est, aut ubi impletum est id quod est secundum imaginem, ipsi soli cognitum est Deo, qui per gratiam largitus est homini id quod est secundum imaginem. Neque enim perdidit homo quod est secundum imaginem, nisi fortassis uile fecit quod est secundum imaginem, dum inquinauit seipsum diuersis negocijs & immedicabilibus peccatis. Ecce enim post Adam ad Noë dicit, Ecce dedi uobis omnia uelut olera agri, macta & comede. Ne effundas carnem in sanguine animæ, quia ego requiram animas uestras. Omnis qui effundit sanguinem hominis in terra, pro sanguine illius effundetur sanguis ipsius. Quoniam in imagine Dei feci hominem. Et ego requiram sanguinem uestrum ex omni effundente ipsum super faciem terræ. Et uides quod in homine dicitur esse quod est secundum imaginem, post decimam generationem ex quo Adam formatus est? Simul autem & Dauid post multum tempus dicit in Spiritu sancto, Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Sed & deinceps post hunc Apostolus ipse dicit, Vir non debet comam nutrire, quum imago & gloria Dei sit. Sed & post hunc Iacobus de lingua loquens dicit, quod est incoercibile malum, plena ueneni mortiferi. Per ipsam benedicimus Deum & patrem, & per ipsam execramur homines secundum imaginem Dei factos. non conuenit fratres mei hæc ita fieri. Et uide quod corrui sermorum, qui dicunt Adam id quod secundum imaginem est, perdidisse. At uero eorum qui rursus dicunt animam esse id quod est secundum imaginem, talis sermo est & prætextus. Quoniam, inquiunt, est inuisibilis, uelut Deus inuisibilis est, operativa est, moriua est, intellectu prædita est, ratiocinatrix est: atque ea gratia, ipsa est quod secundum imaginem est. quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliaque faciens quæ homo iuxta ratiocinationem facit. Reperiuntur autem & hi ratiocinationem

Imago Dei nō
est perdita ab
Adam.

nationem facientes, nam si propter hæc uocatur anima secundum imaginem, non potest amplius esse secundum imaginem. Deus enim infinitis modis, & adhuc amplius ultra animam incomprehensibilis est & incognoscibilis, omnia sciens præterita & præsentia ac futura, uisibilia & inuisibilia, fines terræ, & ima abyssi, summa cælorum, & omnia quæ sunt, ipse continens omnia, à nullo uero contentus. At anima continetur in corpore, ignorat ima abyssi, non nouit amplitudinem terræ, fines orbis terrarum nescit, summa cælorum non comprehendit, ignorat quæ futura sunt, aut quando fient, & quæ ante ipsam facta sunt. Et multa possunt de ipsa & talibus dici, simul autem & partes habet, Deus autem indiuisibilis est. Dicit enim Apostolus, Viuens enim Verbum Dei est, & efficax & acutius omni ancipiti gladio, & penetrans usque ad partes animæ ac medullas, & discernens cogitationes ac meditationes, & non est creatura inconspicua coram ipso, & cætera. Et uides quod etiam horum ratio corruiat? Et rursus eorum, qui dicunt corpus esse id quod secundum imaginem est, ratio concidit. Quomodo enim possibile est uisibile simile esse inuisibili? quomodo corporale incorporali? quomodo quod tactui subiectum est incomprehensibili? Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, quæ uero à tergo sunt, ignoramus. In Deo autem non est passio aut affectio, non demutatio, absit. Sed undiquaque est lux, undique oculus, undique gloria, quum spiritus sit Deus, & spiritus super omnem spiritum, & lux super omnem lucem. Omnia enim quæ ab ipso facta sunt, infra ipsius gloriam sunt. Sola autem Trinitas incomprehensibilis est, & in gloria incomparabili ac incomprehensibili. Quum porrò alij rursus dicant uirtutem esse quod est secundum imaginem, uirtus sine obseruatione mandatorum esse non potest. Multi uero in uirtute alijs præstantiores sunt. Virtutis enim multe sunt species. Nam & nos quosdam confessores nouimus, qui corpus suum & animam tradiderunt pro Domino suo in confessione, & in castitate uixerunt, fidemque uerissimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitateque ac reuerentia erga homines, & in ieiunijs uixerunt ac omni bonitate, & in signis uirtutis. Contigit autem ipsos habere uitium, ut aut conuiciatores essent, aut per nomen Dei iurarent, aut fabulatores essent, aut queruli, aut supellectilem possiderent auri & argenti atque aliarum rerum, quæ defectuosas faciunt uirtutis mensuras. Quid igitur dicimus, id quod secundum imaginem est, propter uirtutem adepti sunt? Verum propter pauca humana uitia, contigit imaginem esse prætextum, & non amplius perfectam imaginem quæ in ipsis est? Et rursus corruiat horum ipsorum ratio. At eorum, qui rursus dicunt baptisma esse id quod est secundum imaginem, ratio multum dilabitur. Neque enim Abraham habuit baptisma, neque Isaac, neque Iacob, neque Helias, neque Moyses, neque superiores, Noë & Enoch, neque Prophetæ, Esaias & qui postea fuerunt. Quid igitur? ergo illi non habent id quod est secundum imaginem. Et multa sunt quæ contra hos dici possunt, quemadmodum & contra Audium contentiose decernentem in corpore esse id quod est secundum imaginem. Proferunt & alia quædam testimonia in idem Audiani ex diuina Scriptura. Nimirum, Oculi Domini super pauperem respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hæc omnia. Et, Nonne manus mea fecit hæc omnia uos duræ ceruicis? Et, Cælum mihi thronus, & terra sedes, bellum pedum meorum. et quæcunque talia de eo scripta sunt. Et, Videbam Dominum Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius uelut lana alba, & amiculum ipsius sicut nix. Et uides, inquit, quod est corpus id quod est secundum imaginem Dei? Sed & in hoc resistunt ac grassantur super humanam potentiam, quod uisus est Dominus Prophetis. Et uisus est quidem sicut uoluit, quum potens sit in omnibus, & non negamus quod uiderunt Prophetæ Deum, & non solum

*Imago Dei nõ
est anima.*

*Imago Dei nõ
est corpus.*

*Imago Dei nõ
est uirtus.*

*Imago Dei nõ
est baptisma.*

co
lum prophetæ, se
uideo cælum ape
propriam potent
aliqui increduli p
tenus expendere e
ctum est, nempe,
genibus ipsum m
ab ipso formatum
um, & mente func
minem credentem
& usque ad imagina
tia regem incompe
genitum Deum, i
tre & Filio euarian
gum uerba fecimus
negamus. Si enim
dere comperimur
cæ Ecclesiæ. At B
exposuit. Et rursu
esset in Mesopota
ciem patris mei qu
se, Prophetas uidi
tris mei qui est in
bunt. Qui uero h
dicere poterit, quod
sit diuina Scriptu
sum, quoniam ho
bito, & Dominum
ne, sed oculis, uer
Euangelium dica
que ipse adeo Do
ra sibi ipsi. Absit.
ut poterant ipsi, &
lia sunt. Et quod c
est & confessum.
ponit se ipsius uol
uero uult conspi
enim passionis aff
uult. potens eni
hil est omnino qu
deceat ipsius deita
datur ut uisibile
tia, potens fecit qu
ret. Et quod uidi
natura comprehen
extenderet. Et nihil
nem reperiatur. B
per tenuissimū fo

lum prophetæ, sed etiã Apostoli: dicit enim sanctus Stephanus primus martyr, Ecce uideo coelum apertum, & filium hominis ex dextris stantem Dei et patris: uerum per propriam potentiam Deus totus sanctus benigne amplectitur signum suum, ut ne aliqui increduli putent, de Deo loqui, esse simpliciter uerbo, & non ueritate, & uerbo tenus expendere ea quæ ad Deum pertinent, & non implere id quod ab Apostolo dictum est, nempe, quod oportet accedentem ad Deum credere quod est, & quod diligenter ab ipso formatum, sanctis suis & dignis seipsum reuelat Deus, quo sciant natura Deum, & mente fundentur ac sperent in ueritate, & prædicent ipsum uere, & fidelem hominem credentem faciant. Nam profectò etiam Græci de Deo sentiunt uerbo tenus, & usque ad imaginationem. Nos autem uere Deum uerum scimus, & esse uere in substantia regem incomprehensibilem, creatorem uniuersorum unum Deum: & ex ipso unigenitum Deum, in nulla re differentem à Patre: & sanctum ipsius Spiritum, nihil à Patre & Filio euariantem. Quemadmodum etiam in omni hæresi de fide in Deum per longum uerba fecimus. Et quod quidem uisus est Deus hominibus, sæpe diximus, & non negamus. Si enim negauerimus diuinas Scripturas, ueri non sumus, & à ueritate excidere comperimur. Aut si uetus Testamentum reiicimus, non amplius sumus catholici Ecclesiæ. At Euangelium dicit, Deum nemo unquam uidit, unigenitus filius ipse exposuit. Et rursus eadem diuina Scriptura dicit, Visus est Deus ipsi Abraam quum esset in Mesopotamia: & ipse Dominus in Euangelio ait, Angeli ipsorum uident faciem patris mei qui est in cælo. At omnino dixerit aliquis diuinam Scripturam dixisse, Prophetas uidisse Deum in mente, ex hoc dicto: Angeli ipsorum uident faciem patris mei qui est in cælo: et rursus ex hoc, Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum uident. Qui uero hoc dixerit, & in cogitatione sua dictiones ipsas copulauerit, is utique dicere poterit, quod unusquisque in mente Deum uidet, & non oculis. Verum huic resistit diuina Scriptura dicens per Esaiam prophetam, Miser ego quoniam compunctus sum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente habito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis: & non dixit mente, neque in cogitatione, sed oculis, ueritatem ac firmitatem fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quum Euangelium dicat, Deum neminem unquam uidisse: Prophetæ uero & Apostoli, atque ipse adeò Dominus id asserant? Nunquid oppositum est quid in diuina Scriptura sibi ipsi? Absit. Sed uidebant prophetæ & Apostoli, & uerum est, uidebant autem propter pauca uerba tam imaginem ut poterant ipsi, & sicut licebat, & uisus est ipsis sicut uoluit. Omnia enim ipsi possibili sunt. Et quod quidem inuisibilis est Deus & incomprehensibilis, hoc manifestum est & confessum. At rursus potens est facere quod uult. Neque enim quisquam opponit se ipsius uoluntati. Inuisibilis igitur est natura, & incomprehensibilis gloria. Si uero uult conspici ab homine ab ipso facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Non enim passionis affectu tenetur Deus, ut quod uult non faciat, aut faciat quod non uult. potens enim est facere quod uult, sed facit, quæ decent ipsius Deitatem. Nihil est omnino quod uoluntati ipsius resistat, ut non possit facere quod uult, uelut datur ut uisibile uideat inuisibile. At inuisibilis Deus in benignitate sua ac potentia, potens fecit quod impotens erat, & dignatus est sua potentia, ut inuisibile uideret. Et quod uidit inuisibile & infinitum, non uelut habet infinitum uidit, sed uelut natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens esset, ad potens se extenderet. Et nihil discors est in diuina Scriptura, neque opposita dictio aduersus dictio nem reperietur. Est autem ita, uelut sæpe rei huius exemplum narraui, nimirum sicut si quis per tenuissimum foramen coelum conspiceretur, & diceret: Video coelum, & sanè non

Deus uisus ab hominibus.

Deum nemo unquam uidit.

Contraria non esse in diuina scriptura.

Viderunt De-
um Prophetæ
quomodo.

Paschatis cele-
britas.

Constantini
maxima faci-
nota duo.

mentitur talis, uidet enim cœlum reuera: Dicit autem ad ipsum aliquis, Non uidisti cœlum: & sanè neque hic mentitur. Qui enim dicit se uidisse, non mentitur: & qui dicit ad ipsum quod non uiderit, idem uere dicit. neque enim uidit extensionem, neque latitudinem. Et qui quidem uidit, uerum dixit. qui uero contradixit, non uidisse, non mentitus est, sed & ipse uerum dixit. Sæpe enim & in summitate montis stantes uidemus ipsum mare, et si dicamus uidisse nos mare, non mentimur. si uero quis contradicat, ac dicat non uidisti, & ipse nō mentitur. Vbi enim penetrat latitudinem, ubi longitudinē, ubi profunditatem, ubi sint secessus profunditatis et termini ac effectus, homo scire non potest. Si itaque creaturarum res sic se habet apud nos, quanto magis id contingit in gratia quam lagitus est Deus Prophetis & Apostolis: Viderunt igitur quod est reuera, & nō uiderunt. Sed uiderunt sicut natura potuit ferre, & hoc secundum gratiam potentiae qua potens ille ipsum potentem fecit in omnibus, propter amicitiam eiusdem hominis seruientis illi in ueritate. Si igitur tales putarint Deum ita minus habere, aut oculos, aut alia, propterea quod sic uisus est Prophetis & Apostolis contentiose feruntur ac redarguuntur à ueritate. Sed quaecunque dicit in diuina Scriptura, ea credere oportet quod sunt. Quomodo uero sunt, ipsi soli cognitum est. Et quod uisus est, reuera uerum est, uerū uisus est sicut uoluit. Omnia enim potest Deus, & nihil ipsi impossibile est. Est autem incomprehensibilis, quum spiritus sit incognoscibilis, omnia cōtinens, & à nemine cōtentus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Spiritus sanctus in deitate. Solus autem unigenitus uenit, & carnem induit, in qua etiam resurrexit, quam etiam cōiunxit deitati in spiritum cōiunctam, sedet in dextra patris in gloria, uelut scriptum est. Sicut igitur incomprehensibilis est, incognoscibilis, ita omnia quæ de ipso dicuntur, uera sunt. Sicut autem Deus incomprehensibilis est, ita omnia quæ de ipso dicuntur, incomprehensibilia quidem sunt, sed incomprehensibilia uelut quæ sunt Dei, & sicut est in gloria incomprehensibili. Atque hæc quidem pro caritate nostra, in glorificationem Dei humano ore diximus. Non enim habemus alterius uocis usum, præter eam quæ à Deo iuxta mensuram nobis data est, etiam si in mente amplius de Deo sentimus. At non quaecumque mens habet, tot actanta os eloqui potest mensura conclusum & corporis organis contentū. Quapropter & ueniam datur Deus, à nobis suscipiens de ipso cognitionem, & glorificationem supra nostras uires se extendentem. Non quod Deo largiamur aliquid, sed ut glorificemus Deum pro uiribus, quo pie sentiamus, & ab ipsius gratia ac ueritate non excidamus. Hæc autem de ipso Audio ac Audianis tractantes, proposuimus ea quæ ab ipsis dicuntur, per quæ iuxta peculiarem pertinaciam ac contentionem resistunt, indecore affirmantes. Habent autem & alia quædam propter quæ uel maxime cōsistunt, diuisionem ab Ecclesia amplius facientes, per quæ etiam alios sæpe conturbantes ab Ecclesia retrahunt, attrahentes uiros ac mulieres. Nam cum Iudæis pascha perficere uolunt, hoc est, quo tempore re Iudæi sua Azyma faciunt, tunc ipsi pascha agere contendunt, & sanè asserunt quod sic erat in Ecclesia receptum. nam & sermonem calumniatorum Ecclesiasticis in hac parte obtendunt de Constantino: propter personarum acceptionem, inquit, reliquistis patrum circa festiuitatem paschatis ordinem, & diem transmutastis in officium regis. Quidam uero rursus priuato contentionis studio decernunt ac dicunt, quando instat natalis dies Constantini, tunc transmutastis pascha. Et si quidem eadem die pascha quotannis celebraretur, & decretum esset hoc facere, in Synodo tempore Constantini congregata, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando uero singulis annis non potest hic ordo in eadem supputatione hære, corrumpit ipsorum sermo. Non enim ob natalē rex hoc curauit, sed propter Ecclesię unionē. Nam reuera duo maxima cōtribuit nobis Deus per prædictū Constantinū Dei amantissimum ac semper beatissimum

CO
ac semper beatissimum
Nicaea editam, quæ
conuenerunt, quæ
quod curauit ut a
antiquo enim et c
deperagebatur, lu
& cum alijs conte
tenerent, alij perfi
sis non ignotum e
destinatione, de h
ris, quum oriens
tum in alijs temp
modum comperi
uerit, usque ad ne
porum circumcisi
mata, decreuerun
tia. Ceterum ad h
apud multos in a
habetur, & nihil à
natione ac regula
tantur, & per igr
Apostoli, nempe
ne sunt, faciunt, c
cumcisione sunt
sione in Ecclesian
derent, ut ne aliū
ram eò direxerun
non intellecta me
runt oportere cu
ex circumcissione,
lem constitutis, o
ret concordia, &
illorum cura, me
perfici non potu
adhibita est, con
diam habetur, u
autem illic relatis
ferendas esse in n
tione Ecclesiasti
dominica diem
Lunæ immolare
quinoctium, qu
gocium, corrue
ta quæstionis si
etiam certitudinē
CHRISTI perfi
concordiam cur
Quomodo igitur

ac semper beatissimum. Quod congregauit uniuersalem Synodum, ediditq; fidem in Nicæa editam, quam confessi sunt isthic, cum subscriptione episcoporum qui ibidem conuenerunt, quo Arius subuerteretur, & fidei puritas omnibus prædicaretur. Et quod curauit ut ab ipsis corrigeretur paschatis festiuitas ad unionem nostram. Ab antiquo enim et ex superioribus temporibus dissensio erat in Ecclesia, dum diuersimode peragebatur, ludibriū pariens singulis annis, quum alij ante hebdomada facerent, & cum alijs contenderent, alij uero post hebdomada: & alij anticiparent, alij medium tenerent, alij perficerent. Et erat omnino multa turba ac grumna, uelut multis studio- sis non ignotum est, in quibus temporibus tumultus mouebatur in Ecclesiastica præ- destinatione, de huius festiuitatis quæstione, tum in temporibus Polycarpi & Victo- Polycarpus et Victor. Crescentius. rum in alijs temporibus, & Alexandri episcopi Alexandriæ & Crescentij, quemad- modum comperiuntur ut unusquisque ipsorum aduersus alterum scripserit ac pugna- uerit, usque ad nostra tempora, ex quo primum turbatio coepit post tempus episco- porum circumcisorum. Quapropter congressi tunc undique & re diligenter æsti- mata, decreuerunt concorditer ut fieret iuxta decorum supputationis ac consequen- tiæ. Ceterum ad hoc afferunt falso iſdem Audiani Apostolorum cōstitutionem, quæ Apostolorum constitutio. apud multos in ambiguo est, sed non reprobata. Omnis enim regularis ordo in ipsa habetur, & nihil à fide adulteratum, neque à confessione, neque ab Ecclesiastica guber- natione ac regula. At uero dictum à quo accipiunt de paschate prædicti male interpre- tantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Decernunt enim in eadem constitutione Apostoli, nempe, Vos ne supputetis, sed facite quum fratres uestri qui ex circumcisio- ne sunt, faciunt, cum ipsis simul facite: & non dixerunt, quum fratres uestri qui in cir- cumcisione sunt, sed qui ex circumcisione sunt: quo ostendant eos qui à circumci- sione in Ecclesiam transgressi sunt, principes esse post illud tempus: & ut alijs persua- derent, ut ne alius aliter faceret, & rursus alius alio tempore. Hanc enim omnem cu- ram eo direxerunt, ob unam unionem, ut ne essent sectæ, neque diuisiones. Hi uero non intellecta mente Apostolorum, & sermone qui in constitutione habetur, putaue- runt oportere cum ludæis pascha peragere. Simul autem quindécim episcopi fuerunt ex circumcisione, & oportebat tunc episcopis ex circumcisione existentibus, in Hierusa- lem constitutis, omnem mundum assentiri, & cum ipsis perficere, ut una quædam fie- ret concordia, & una confessio, una festiuitas per reuolutionem. Quapropter quum illorum cura, mentem hominum ad Ecclesiæ unionem congregans, tanto tempore perfici non potuerit: per bonam Dei uoluntatem tempore Constantini eadem cura adhibita est, concordie gratia. Verum apud Apostolos dictum hoc propter concor- diam habetur, uelut testantur dicentes: Et si errauerint, nihil uobis curæ sit. Ex ipsis autem illic relatis dictis oppositio & contrarietas conspicitur. Dicunt enim uigilias Paschatis ha- bendi ratio. ferendas esse in medio Azymorum. Non potest autem hoc semper fieri in computa- tione Ecclesiastica. Ex tribus enim constat paschatis cōiunctio, ex solari cursu, propter dominicam diem, & mensem: & ex lunari cursu, propter legem quo in decima quarta Lunæ immolaretur pascha, uelut lex dixit. Non igitur potest peragi, nisi præterierit æ- quinoctium, quod apud ludæos non seruatur. neq; exacte uolunt tale perficere ne- gocium, corruerunt enim apud ipsos, & confusa sunt omnia. Verū tamen etiam si tan- tæ quæstionis sit talis certitudo exacta, non tamen propter quæstionem hanc & exa- ctam certitudinē ab Apostolis dictū est, sed propter concordia. Si enim et cum hostib; CHRISTI perficere id Apostoli præceperunt, uelut hi affirmāt, quāto magis propter concordiam cum Ecclesia peragere conuenit, ut ne Ecclesiæ concordiam uiolemus? Quomodo igitur potest perfici hoc? Dicunt enim iſdem Apostoli, Quando illi con- uiuantur,

uiuuntur, uos ieiunantes pro ipsis lugete, quoniam in die festiuitatis **C H R I S T V** crucifixerunt. Et quando ipsi luxerint, azyma edentes cum intybis, uos conuiuamini. Contigit autem ipsos in dominica die azyma accipere, illucescente enim dominica uespera, possunt immolare pascha. Nam post uesperam præterito sabbato, non possunt opus perficere. Igitur ubi ipsi immolarunt, si surgunt conuiuaturi, quomodo nos in dominicalugebimus & ieiunabimus, quum ipsos rursus Apostolos in constitutione dicere audiamus: Qui affligit animam suam in dominica, maledictus est Deo. Erubescas quanta est certitudo & oppositio: quum non possit res iuxta dictum peragi. Intellectu uero tota prædicationis ueritas consistit, & ab ipsa Apostolorum constitutione, quoniam propter concordiam procurata est rationis coniunctio, si perfecerimus aut perfecerint post æquinoctium, quemadmodum illi peragunt, et nos sæpe peragimus. Si uero rursus antequam prætereat æquinoctium, uelut illi agunt, quando soli agunt, etiam nos perfecerimus, continget nobis in uno anno duo paschata perficere, post æquinoctium & ante æquinoctium. Verum in alio sequenti anno omnino non perficiemus pascha. Et reperiatur totum opus erroris esse, & non ueritas. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque impletur, circulo cursus ex Deo hominibus constituto, ut etiam ob id quasi in seipsum rediens Græcis appelletur idem annus, nisi præterierit æquinoctium. Et poterant de hoc multa dici, quomodo recte fecerunt patres, imò potius per ipsos Deus correxit Ecclesiam, ut tota ueritatis certitudo huius celestium festiuitatis post æquinoctium fieret, quando decimæ quartæ Lunæ diei computatio incidit, non quod in ipsa decima quarta peragamus. Vna enim dies apud illos quæritur, apud nos uero non una, sed sex, hebdomadas plenissima. Quapropter & ipsa lex dicit per ampliationem: Accipietis uobis ipsis ouiculam anniculam immaculatam, & perfectam à decima mensis die, & erit uobis asseruata usque ad decimam quartam, & mactabitis ipsam ad uesperam decima quarta die mensis, hoc est Lunæ. Obseruat autem Ecclesia ut festiuitatem paschatis peragat, hoc est hebdomada decretam etiam ab ipsis Apostolis in constitutione, à secunda sabbatorum, hoc est emptam ouiculam. Et si quidem fuerit decima quarta Lunæ in secunda sabbatorum: in medium agitur sacrificium ouiculæ, siue in tertia sabbatorum, siue in quarta, siue in quinta, siue in sabbato, siue in sabbato, sex diebus ad huius tractationis dispensationem destinatis. Neque enim decima sexta Luna possumus, neque à nona Luna possumus incipere hebdomada esus siccorum & paschatis appellati sancti, sed à decima usque ad illucescentem quintamdecimam, interuenientibus duobus cursibus noctis & diei, et coassumpto eodem numero quatuordecim dierum Lunæ: etiam si pertingat in illuminationem decimæ quintæ, propter necessariam certitudinem, tum solaris cursus post æquinoctium, tum lunaris cursus propter decimam quartam, itemque plenæ hebdomadis propter dominicam, & numerum à decima die Lunæ, quæ dies ad comparandum agnum destinata est, & nominis **I E S V** initiali litera notatur. Nam nomini ipsius correspondens exemplar ouicula accipiebatur, ita ex ipsa decima die decreta. Non autem possumus illucescentem decimam sextam, neque à nona Luna principium aut finem habere. Anni enim contraria transgressione tardantes, propter diuersos inter se solis ac Lunæ cursus, hanc inæqualitatem efficiunt: non quod offendiculum à Deo sit decretum, sed exacta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio sæculo, dum definita ordinauit luminaria & tempora, annos item ac menses & solstitia: & dum prouidit hominibus harum rerum studium ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Quum enim annus iuxta solarem cursum compleatur in trecentis sexagintaquinque diebus, & horis tribus: contingit propterea, quod Luna facit annum in trecentis quinquaginta-

Anni ratio ac
appellatio.

Solis & Lunæ
cursus ratio.

quatuor diebus,
Et primo quiden
ræ tres. Secundo
nouem. Et secato
Relinquuntur au
bus horis de qua
tem anno alijs ap
& horæ quinde
sunt dies triginta
Et intercalati sun
lijs tribus annis,
tis autem his ad
unt epactæ decer
tis alijs undecim
tiquatuor, quæ
mul dies triginta
sem in duos ann
qui sunt plenissi
& sequentibus tr
In his trium inte
apud Iudæos &
nos, & seducunt
factam, & secun
uertentes, neque
ne fecerunt: non
dant eorum qui
concordia. Vnu
qui hoc citra co
sancta Ecclesia, c
tino fissum esset
stantinum dissid
discordiam in E
ditio unita est m
quàm in una die
re, & eosdem di
diuino, ieiunioq
placentibus per
nantia in hac pa
us, ad Scythiæ p
scopis ad regem
commoratus est
fide instruxit. A
conuersatio inst
ra hic ordo in u
recte se habent,
pertinaciæ in ex
simum ac horren
uideat, & nihil h
terij, aut auaritiæ

quatuor diebus, ut deficient cursui secundum Lunam, dies undecim, & horæ tres. Et primo quidem anno fiunt epactæ appellatæ, hoc est dies adaacti, undecim, & horæ tres. Secundo anno dies uiginti duo, horæ sex. Tertio anno dies triginta tres, horæ nouem. Et secatur unus mensis intercalaris appellatus. Intercalant enim triginta dies. Relinquuntur autem dies tres, horæ nouem. Quæ appositæ undecim diebus & tribus horis de quarto anno, fiunt dies quatuordecim, & horæ duodecim. Quinto autem anno alijs appositis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt epactæ uiginti quinque, & horæ quindecim. Et sexto anno appositis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiunt dies triginta sex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalarem mensē unum. Et intercalati sunt per annos sex menses duo, primis tribus annis, mensis unus, & alijs tribus annis, mensis alter. & restant de epactis dies sex, horæ octodecim. Appositis autem his ad septimum annum, ad undecim de eodem anno dies, & horas tres, fiunt epactæ decem & septem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno rursus appositis alijs undecim diebus ac horis tribus, fiunt dies uiginti octo epactæ, & horæ uiginti quatuor, quæ faciunt dies duas. Et his horis appositis ad uiginti octo dies, fiunt simul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, unum mensem in duos annos. Atque sic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui sunt plenissimi menses intercalares tres, & fit in primis tribus annis, mensis unus, & sequentibus tribus, mensis alter, & in duobus posterioribus annis, mensis unus. In his trium intercalarium mensium constitutionibus, discordantia est circa pascha, apud Iudæos & Christianos atque alios. In his fit euariatio apud prædictos Audiani, & seducunt uiros ac mulieres. In hac parte iactant se iuxta traditionem ab initio factam, & secundum constitutionem Apostolorum, nullam certitudinem animaduertentes, neque scientes claritudinem studij ac curæ quam Apostoli in constitutione fecerunt: non quod omnino Iudæi exacte hoc agant, sed ut contentionem excindant eorum qui uolunt quosuis iuxta ipsorum sententiam peragere, & non in una concordia. Vnum enim pascha uult CHRISTVS, & hoc reputat, & assumit eum qui hoc citra contentionem celebrat, cum his sanè qui hoc exacte faciunt cum tota sancta Ecclesia, quæ iuxta multos modos festiuitatem agit. Et si quidem à Constantino fissum esset pascha, probabilis esset istorum calumnia. Quando uero ante Constantinum dissidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis proferentibus ac iridentibus discordiam in Ecclesia: tempore uero Constantini per diligentiam episcoporum seditio unita est magis ad unam concordiam: quid magis utile fuit, ac gratiam meruit, quàm in una die à finibus terræ conciliare populum Deo, concordareque ac uigilare, & eisdem dies æ qualiter ferre, in uigijs & precationibus confessioneque ac cultu diuino, ieiunioque ac siccorum esu, & castitate, atque alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendissimam hanc diem? Verum arbitror hæc sufficere de dissolutione in hac parte ordinis Audianorum. Sustinuit autem exilium ipse senex Audianus, ad Scythiæ partes à rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos: & ab episcopis ad regem delatus est. Illic uero annorum tempore, haud scio dicere quanto, commoratus est ulterius progressus, & ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in fide instruxit. Ab ipso sanè etiam monasteria in eadem Gotthia facta sunt, & uitæ Gotthia fide receptæ. ra hic ordo in ualde admiranda conuersatione, & omnia in ipsorum monasterijs recte se habent, exceptis his contentionibus, tum euariati paschatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod est secundum imaginem. Cæterum quod grauissimum ac horrendissimū omnium est, non faciunt preces cum aliquo, etiāsi probatus uideatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neque scortationis reprehensionē, aut adulterij, aut auaritiæ, sed quod talis in Ecclesia conuersatur. Atque hoc est horrendum illud, quod

Epactarum ratio.

Audianus relegatus ad Scythias.

Gotthia fide recepta.

quod immutant nomen Christianorum à sancta Ecclesia, quæ nō habet impositum nomen, sed solum CHRISTI: & quod Christiani Audiani uocantur, assentianturq; in constitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipsis exigitur: etiam si uitæ sinceritate & omni iustitia is ordo sit ornatus. Multi porro & post illius obitum fuerunt cum ipsis et post ipsum ordinis ipsius episcopi, Vrianus quidam Mesopotamiæ. Sed & à Gothiâ habuit aliquos, ipsosq; constituit episcopos. fuit & Syluanus & alij quidam, quorum aliqui è uita decesserunt, præsertim Vrianus, qui ex medio illorum gloriosus erat. Verum post horum ipsorum episcoporum, Vranij & Syluanij, qui ex Gothiâ originē trahebat, obitum pleriq; dissipati sunt, & ualde imminuta est horum congregatio, & in partibus Chalcidis ad Antiochiā sitæ, & in partibus Euphratis. Nam à Gothiâ pleriq; fugati sunt, non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub rege Græco, qui ualde malus fuit, & Romanis infestus, eo quod Romani reges essent Christiani: ita ut tota gens Christianorum ab illis partibus fugata sit, neq; restat radix sapientiæ, neq; planta fidei. At tamen si uideantur omnes esse fugati, omnino sunt illic homines. Non enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum ubi discesserunt à Gothiâ & nostris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rursus discesserunt eorundem Audianorum monasteria, & à Palestina ac Arabia. Erant enim iam dilatati, uerum de cæteris pauci, & pauca monasteria. Fortassis autem in duobus uicibus in prædictis partibus iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damascum ac Mesopotamiæ partes, usq; huc est ordo in paucis, uelut dixi, superstes. Et hæcenus abun- de etiam de his dictū puto, quibus relictis rursus consequentia cōsiderabo, ut ne quid relinquam ex his qui ad diuisiones ac sectas, dissensionesq; ac dissidia in mundo dispersi sunt. Nam & si fide ac moribus non adeo euariant, attamen quicquid diuisum est, & in uita nominatur, id quantum eius fieri potest, à nobis non relinquetur.

Contra Photinianos, hæresim LXXI.

Photinus, ex quo sunt Photiniani, in hoc tēpore floruit, & episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ fuit, qui infania non minima elatus, et supra omnes ante se furiosus actus, similia his quæ Paulus Samosatenis docuit, de filio Dei sensit, & uerba maledictionis neuitquam consistere ualentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quando zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Cōstantini factum est, usq; huc in uita superfuit, à Synodo occidentali in Sardica cōgregata subuersus, ob eam quam euomuit blasphemiam. Afferit autem hic ab initio CHRISTVM non esse, uerum à Maria & hucusq; ipsum existere, ex quo Spiritus sanctus, inquit, superuenit in ipsam, et genitus est ex Spiritu sancto. Spiritum autem sanctum dicit, uelut temerarius Architectus, & uelut inenarrabilem rerum cœli dimensor, seputare CHRISTI esse. Fuit hic Photinus loquax & acutæ linguæ, & qui multos posset sermonis pronuntiatione & dicendi promptitudine decipere. Sæpe enim à multis confutatus, & post illam defensionem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab episcopis uocatus fuit ad reddendam rationem de maligna à se proposita fide, impetrauit à Cōstantino rege, uelut qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositū esse. Vnde rex illo tempore demisit iudices & auditores suæ futuræ per- gationis, Thalassium & Datianum, & Cerialium, & Taurum, & Marcellinum, & Euanthium, & Olympium, & Leontiū, Basilio Ancyrano ipsum interrogante & contradicente his, quæ ipse defensus aut admissurus esset. Non modicam autem disputationem aduersus Basilium habuit. Sed instar perfrictæ frontis leuis mulierculæ, colorem suum per uerba in disputatione mutabat, falsoq; adducebat dicta inconsistentia ad intelligentiam ueritatis, sed quæ essent ex ipsius mente fictæ excogitata. Verum per fraudulentam suam uocem ac dicendi promptitudinem, ad seipsum & auditores con-

*Synodus
Sardica.*

*Basilius Ancy-
ranus.*

CON
firmandos per ling
sus ille cum iactantia
instarent. Quem
quæ iussi sunt scrib
tes exceptor Rufini
moria ipsius Basilij
obsignata ad regem
huc alia pars apud
rat. Si quando eni
ræ docent de domi
nus quidem sermo
alia uero ad Verbu
ginem nostram & l
igitur, uerbum in p
in patre existens uer
inquit, prædenunci
post Mariam, & à
à Maria, prædictori
tem erat. Verbum
ter cum Paulo San
& hic ipse subuer
à uita æterna in om
go Adam primas h
tiocinabatur, imò p
telligentiam profer
secundus à cœlo. S
us mentem redarg
dem hominem Ad
hominem dicat, N
sirà Maria. A cœlo
do quidem ex supe
tur præextitit Dor
autem ipsum non a
omnem intelligent
ne aduentum. Et q
propter cōiunction
terpositum ab Ada
supernis uenit De
est: non uelut ipse
enim iuxta erronea
quam est uerbū, pe
Aut ad quem dixit
suum uerbum aut
suum uerbum futu
mus ex initio esse fi
mus, sed cum patre
statur dicēs: In pri
idem circulator, et
Et si nō est filius D

firmandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia genero-
sus ille cum iactantia se producturum esse promittebat, etiam si ipsi saepe aduersus illum
instarent: Quemadmodum etiam in disputatione aduersus Basilium, reperimus in his,
quae iussi sunt scribere uelociter scribendi periti, Anysius diaconus Basilij, & Callicra-
tes exceptor Rufini praesidis prouinciae: & Olympius ac Nicetes memoriste siue a me
moria ipsius Basilij: & Eutyches ac Theodulus notarij Basilij. Et demissa est pars una
obsignata ad regem Constantinum, altera permansit in Synodo apud Basilium, & ad-
huc alia pars apud Comites similiter obsignata: prout ipse ex sententia sua pronuncia-
rat. Si quando enim Basilius interrogasset ac proposuisset quomodo diuinæ Scriptu-
rae docent de domino Deo Verbo, ante saecula esse unigenitum & cum patre: Phori-
nus quidem sermonem excipiebat, diuisionem annectens, alia quidem ad CHRISTVM,
alia uero ad Verbum in supernis referri. Nam hoc, Faciamus hominem secundum ima-
ginem nostram & secundum similitudinem: uerbo sui ipsius pater dixit, inquit: Quid
igitur: uerbum in patre, inquit, erat, sed non erat filius. Et pluit Dominus a Domino:
in patre existens uerbum. Et uidi descendentem supra nubes uelut filium hominis, hoc,
inquit, predenunciatiue dixit, non uelut filio existente, sed quod filius uocandus esset,
post Mariam, & a carne uenturus esset, genitus CHRISTVS ex Spiritu sancto &
a Maria. predictorio modo, inquit, omnia ad ipsum referuntur ab initio, nondum au-
tem erat. Verbum uero erat uelut in me uerbum. Iam autem dixi, quod ex parte simili-
ter cum Paulo Samosatensi sentit, alia uero adhuc praeter illum mente transgressus. Sed
& hic ipse subuertitur ad extremam Dei abnegationem progressus, & ad opinionem
a uita aeterna in omnibus alienam. Si enim recens est filius Dei secundum deitatem, er-
go Adam primas habet, imò potius praefertur ei qui ipsum fecit: sic enim etiam ipse ra-
tiocinabatur, imò praetergreditur potius diuinam Scripturam, secundum erroneam in-
telligentiam proferens id quod & Apostolus dixit, Primus homo ex terra terrenus, &
secundus a ccelo. Statim autem reluctatur ipsi doctrina ueritatis, & obtenebratam ipsi
us mentem redarguit. Hominem enim & hominem sanctus Apostolus, et primum qui
dem hominem Adam ex terra esse terrenum, secundum uero a ccelo. Et quidem quum
hominem dicat, Non ex ccelo caro descendit, sed etiam ex hoc confessum est, quod
sit a Maria. A ccelo autem abusiue non dicit carnem, sed secundum hominem, quan-
do quidem ex supernis uenit uerbum, & habitauit inter nos, uelut scriptum est. Si igitur
praeexistit Dominus, etiam adest, qui excogitauit omnem intelligentiae uiam: esse
autem ipsum non ambigit diuina Scriptura. Nam posteriora indicant priora, & quod
omnem intelligentiae uiam excogitauit, deinde in terra uisus est, futurum ipsius in car-
ne aduentum. Et quod a ccelo dicunt hominem intulisse, id non dicit Apostolus: sed
propter cōiunctionem aduentus in carne, hominem quidem ipsum dicit, ob tempus in-
terpositum ab Adam usque ad aduentum in carne. A ccelo uero ipsum dicit, eo quod ex
supernis uenit Deus Verbum in carnem, uelut dicit Scriptura, Verbum caro factum
est: non uelut ipse opinatur, Verbum ex patre progressum, & in carnem transmutatum. sic
enim iuxta erroneam suam intelligentiam narrauit de Verbo. Si uero est Adam ante-
quam est uerbum, per quem ergo creatus est Adam, & omnes ante ipsum creature Dei:
Aut ad quem dixit pater, Faciamus hominem: Non enim quis unquam ad internum
suum uerbum aut ad prolatitum dirigit consultationem: sed ad innatum & sanctum
suum uerbum futuri hominis opificij enarrationem cum omni sapientia facit, ut disca-
mus ex initio esse filium apud suum patrem, ut ne nostrum creatorem recentem pute-
mus, sed cum patre semper existentem ante saecula, quemadmodum etiam Ioannes te-
statur dicēs: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. Verum inquit
idem circulator, etiam ipse dico esse Verbum a principio, sed non filium Dei genitum.
Et si non est filius Dei, uanus est ipsius labor, uana ipsius uoluntas, & spes ac cogitatio.

K Nihil

Disputationū
publicarū quis
fuerit modus.Homo secun-
dus a ccelo.

nihil enim amplius dicit Iudæis, qui hunc ipsum abnegarunt. Non enim dicit de ipso Evangelium, In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, sed Verbum erat apud Deum. Et non solum dicit, quod apud Deum erat, sed & Deus erat Verbum. At in homine Verbum intus dispositum semper & prolatitum existens, non potest dici homo, sed hominis Verbum. Si non erat adhuc genitura, uelut ipse dicit, & si nondum erat filius Dei Deus Verbum: per quem omnia facta sunt. Nam dicit Evangelium, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. At inquit, Quemadmodum homo per Verbum facit quod uult: sic per proprium uerbum pater, per uerbum quod in ipso est, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus per Evangelium dicit, & ter meus usque ad hoc tempus operatur, & ego operor? Cæterum pater operatur, & ego operor, dictum est: non quod pater non operetur in filij operatione, neque quod filius alienus sit, & non operetur in patris opificio. Omnia enim opera quęcunque sunt, simul ex Patre & Filio ac Spiritu sancto facta sunt. per ipsum enim omnia facta sunt: & patre, & ipse omnia operatus est, cū Patre ac sancto Spiritu. Verbo enim Domini celi firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus ipsorum. Quapropter & certitudinis inueniende gratia Dominus in Evangelio dixit, cognoscens suspiciones errantium: ut qui præcognitor sit uelut Deus, et quod unusquisque se à ueritate abalienaturus esset, ad Iudæos dixit: Nihil à seipso facit filius, nisi uiderit patrem facientem. & non quod primum uideat, & postea faciat. Sed omnia in seipso habet, & facit quę uult. Quomodo igitur hæc erunt o Phorine? Aut quis est qui in te hoc zizanium nobis prorsus proposuit? Quis est qui uenenum hoc mundo præparauit? Vnde tibi hæc prauitas, ut in animum induxeris blasphemam opinionem contra Dominum tuum? Non persuasit te Abraam loquens ad ipsum ac dicens, Qui iudicas omnem terram, non proicies iudicium? Redarguere enim uelut apud ipsum filius peregrinus fuerit, & non prolatio quædam existens, sed in substantia Deus uerbum. Et quo cognoscas tu qui ultro tibi arrogas sapientiam, solutionem eorum quę in hoc argumento tractata sunt, diuina Scriptura id quod perfectum est nobis, obsignauit ac pronunciauit dicens: Plus dixit, Verbum Domini, sed Dominus à Domino. Quemadmodum & David dicit, Dixit Dominus Domino meo. Et quia non solum post aduentum & præsentiam in carne filius reperitur, narrat etiam de præsentia ab initio, nempe: Ex uentre ante Luciferum genui te. Et de Spiritu sancto, o uaniloque, & in ociosis ac curiosis posite, nemo suscipiet tuum sermonem. Neque enim maior est spiritus, neque minor. Quis enim hæc requisit, inquit, ex manibus uestris? Redarguit autem te eadem sancta Scriptura, ubi loquitur Dominus de Spiritu sancto, confitens ipsum esse genuinum suæ deitatis, & dicit, Qui ex patre procedit: & De meo accipiet. Et quot sunt alia testimonia? Quandoquidem uero nugacitas tua omnibus manifesta est, ut quæ erroris sit & non ueritatis. Deprehendetur autem non solum à prudentibus, sed etiam ab his qui nondicunt quiddam de diuinæ Scripturæ consequentia cognoscunt: ea sanè de causa non opus habeo multis testibus, aut multo ad euertendum te labore, facilis enim deprehensus est tua narratio ac maligna fides. Quapropter sufficiunt hæc aduersus te dicta, quem uelut animalculum insectum ac impotens, pede Scripturæ & Dei uerbi ueritate conculcatum, aut uelut lumbricum, siue terræ intestinum relinquam. Nam & iam huius impostoris hæresis quæ ad exiguum tempus durauit, dissipata est. Cæterum ad consequentes deinceps, Deum consueto more inuocans, progrediar.

Contra Marcellianos, hæresim LXXII.

Eodem porrò rursus tempore, simul enim omnes hi fuerunt, Marcellus fuit in Antiochia, qui sanè hucusque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annu-

CON
euita decessit. Fecit
ris initio, exiguum
Nauato, ab Arian
oppositionis adue
tanquam qui Sabel
derunt, non sic rem
marunt, quare mu
Verum qui ab ipso
illius recensent: neq
tas, quod una est de
euarians, trinitas po
ctio quædam sit, ne
dam dicere, declara
numeratus ac confi
lulum beatum Ro
nem faciens. Cæter
ueritatis senserit. N
nisi fortassis sermo
hi ipsum ad hanc a
Exen

Beatissimo com
aliqui ex conde
synodo redargui, c
ne neq Ecclesiastic
sarium duxi me co
accerfas, quo præse
pserunt, falsa sunt,
renda contra Dei
quidem igitur app
hoc quum ego ante
scessurus, meam fi
quam didici, & ex
cuntur te commo
res utentes, ueritat
esse, omnipotentis
liud esse ipsius Ve
minatum esse Ver
stantiam, disparat
quæ scribunt, pro
Deo, sic dicunt ue
re audent, & creat
cunt, alienos à cat
quod unus est De
tre, & nunquam p
sed semper existen
monium, non erit
Dei uerbum Dor
quem omnia facta

uita decessit. Fecit autem & ipse quandam diuisionem in Ecclesia, ab eiusdem temporis initio, exiguam uero quandam hinc ostendit intelligentiam, assimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduersus ipsum exacerbatione, nimirum per rationationem oppositionis aduersus Arianos. Vnde & à quibusdam incessitur ex parte, uelut dixi, tanquam qui Sabellianorum nugas habuerit. Quidam uero pro ipso rationem redderunt, non sic rem habere, sed recte ipsum uixisse, & recte ipsum quoque sensisse affirmant, quare multa de hoc quaestio fuit. Et occulta quidem mentis Deo nota sunt. Verum qui ab ipso facti sunt & instructi, qui illius mentem ignorant, & non ueritatem illius recensent: neque tres substantias confiteri uoluerunt, quemadmodum habet ueritas, quod una est deitas, una glorificatio, coessentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, trinitas perfecta, & una deitas, una potestas, una essentia, ita ut neque coniunctio quaedam sit, neque diminutio. Hic uero quum uoluerit quaedam diffusius apud quosdam dicere, declarauit se cum Sabellio sentire, quapropter etiam ipse inter haereticos numeratus ac confutatus est. Apponam autem & editionem sermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum episcopum idem Marcellus, nimirum suipsius defensionem faciens. Ceterum ex Apologia & libello ipso apparebit, quod alia praeter fidem ueritatis senserit. Nisi enim alia sensisset, quorum gratia ad sui purgationem deuenisset: nisi fortassis sermones ex ipso propositi sunt non recti, & quosdam perturbantes, atque hi ipsum ad hanc apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc est.

Exemplar Epistolae Marcelli, quem deposuit Synodus diuersae opinionis gratia.

Beatissimo comministro Iulio, Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicena synodo redargui, contra me scribere ad pietatem tuam ausi sunt, tanquam ego non recte neque Ecclesiastice sentiam, suam culpam in me transferre studentes: ea gratia necessarium duxi me conferre Romam, et comones facere te, ut eos qui contra me scripserunt accersas, quo praesentes ipsi in utrisque à me redarguerentur, & quod quae contra me scripserunt, falsa sunt, & quod adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda contra Dei Ecclesiam, tum contra nos praesides ipsorum ausi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere non uoluerunt, quum demiseris tu presbyteros ad ipsos, & hoc quum ego annum & tres integros in Roma uixerim: necessarium putavi hinc discessurus, meam fidem mea manu à me conscriptam cum omni ueritate tibi tradere, quam didici, & ex diuinis Scripturis sum edoctus: & simul de his quae male ab ipsis dicuntur te commones facere, quo cognoscas quibus sermonibus ad decipiendos auditores utentes, ueritatem occultare uolunt. Dicunt enim non proprium & uerum uerbum esse, omnipotentis Dei filium & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM: sed aliud esse ipsius Verbum, & aliam sapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipso nominatum esse Verbum, & sapientiam, & potentiam. Et eo quod ipsi sentiunt aliam substantiam, disparatam à patre esse aiunt. Insuper uero & praexistere patrem filio, per ea quae scribunt, pronunciant, et non esse ipsum uere filium ex Deo: sed etiam si dicant ex Deo, sic dicunt uelut per omnia. Quin & quod erat aliquando quando non erat, dice re audent, & creaturam ac facturam ipsum esse à patre decernunt. Qui igitur haec dicunt, alienos à catholica Ecclesia esse credo. Credo autem sequens diuinas Scripturas, quod unus est Deus, et huius unigenitus filius Verbum, qui semper coexistit cum patre, & nunquam principium, ut esset habuit, uere ex Deo existens, non creatus, non factus, sed semper existens, semper conregnans Deo & patri, cuius regni iuxta Apostoli testimonium, non erit finis. Hic filius, hic potentia, hic sapientia, hoc proprium & uerum Dei uerbum Dominus noster IESVS CHRISTVS, indiuisibilis potentia Dei, per quem omnia facta facta sunt, uelut Euangelium testatur dicens: In principio erat Verbum,

„bum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta
 „sunt, et sine ipso factum est nihil. Hoc est Verbum, de quo etiam Lucas Euangelista re-
Lucæ locus statatur dicens, Quemadmodum tradiderunt nobis hi, qui ab initio ipsi uiderunt, et mi-
expositus ali- nistri ipsius Verbi fuerunt. De hoc & David dixit, Eructauit cor meum Verbum bo-
ter quam uul- num. Sic etiam Dominus noster IESVS CHRISTVS nos docet per Euangelium
go solet. dicens: Ego ex patre exiui & uenio. Hic in extremis diebus descendit propter nostram
Symbolum salutem, & ex Maria uirgine genitus hominem suscepit. Credo igitur in Deum omni-
paruum. potentem, & in IESVM CHRISTVM filium eius unigenitum Dominum no-
 strum, genitum ex Spiritu sancto & Maria uirgine, crucifixum sub Pontio Pilato, &
 sepultum, & qui resurrexit tertia die ex mortuis, & ascendit in celos, & sedet in dexte-
 ra patris, unde ueniet ad iudicandum uiuos ac mortuos. et in Spiritum sanctum, san-
 ctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & uitam æternam. In-
 diuisibilem esse deitatem patris & filij, ex diuinis didicimus Scripturis. Si enim quis se-
 parat filium, hoc est Verbum, ab omnipotente Deo, necesse est ipsum aut duos Deos
 esse putare, quod alienum esse à diuina doctrina receptum est: aut Verbum non esse
 Deum confiteri, quod & ipsum à recta fide alienum esse apparet, quum Euangelista di-
 „cat, Et Deus erat Verbum. Ego autem exacte didici, quod indiuisibilis & inseparabi-
 „lis est potentia patris ipse filius. Ipse enim Saluator Dominus noster IESVS CHRI-
 „STVS dicit, In me pater, & ego in patre. Et, Ego & pater unum sumus. Et, Qui me ui-
 „dit, uidit patrem. Et quum hanc ex diuinis Scripturis fidem acceperim, et à maioribus
 secundum Deum edoctus sim, eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scriptum
 exemplari huius scripti apud me seruato. Et rogo te ut exemplar ad epistolam quam
 ad episcopos missurus es, inscribas, ut ne aliqui ex his qui non exacte nouerunt nos &
 illos, scriptis illorum animum aduertentes decipiatur. Valete. An itaq; hic libellus re-
 cte habeat, qui possunt legant, & quæ in ipso dicta sunt, diligenter cognoscant, & si qui-
 dem male habet, ipsi iudicent. Non enim uolumus ultra ea quæ nouimus, & ad nos
 peruenerunt dicere. Etiam si enim recte habet libellus ex proposito argumento, rursus
 cogitabunt legentes & audientes, quod non frustra, neq; in uanum, neq; contra illum,
 ipsi necesse fuit apologia & purgatione, nisi sanè euouisset sermones quosdam tur-
 bantes, & cogentes ipsum ad defensionem deuenire eorum quæ ab ipso dicta sunt. Con-
 tingit enim & post admissum errorem, ut per libellum seipsum purget ac corrigat. Aut
 fortassis per libellum ornauit suos sermones, quo occultet ea quæ ab ipso dicta sunt. Con-
 ut ne excidat per depositionem à communi episcoporum collegio ac regula. Atq; hæc
 sunt quæ de Marcello ad nos perlata sunt. Interrogauit autem aliquando ipse beatorum
Athanasius Papam Athanasium de hoc Marcello, quomodo de ipso sentiret. Ille uero neq; ipsum
Papa Alexan- defendit, neq; rursus grauiter aduersus ipsum inuectus est: uerum solum risu leui edicto
drinus. ostendit, flagitium non magnum ipsum esse, sed habebat ipsum uelut qui se purgasset.
 Apponam porro & ea quæ aliqui in ipsius Marcelli scriptis inuenerunt, quæ ipsis re-
 prehensione digna esse uidebantur, ut etiam ipsi contra illum inuehentes scripta edide-
 rint. Verum ab alijs rursus demonstratum est, quod redarguendi gratia prodixerunt,
 ea quæ ab ipsis contra illum composita sunt, eo quod ipsi qui contra illum scripserunt,
 postea in aliud mutati fuerunt. Atq; hi ipsi in suis ipsorum scriptis contra factas diui-
 siones, etiam hoc expresserunt, producto in medium Acacio. Sed & Basilium Gala-
 tam, & Georgium Laodicæ episcopum constituerunt ad eundem Acacium redar-
 guendum. Hic enim erat qui ex Marcelli scriptis contra Marcellum dixerat: quo nos
Basilius Gala- in omnibus nihil ueritatis relinquentes ostendamus, quod neq; reprobamus ea quæ
ta, & Geor- pertinent ad correctionem, neque collaudare uolumus eos qui aliquid præter ueritatem
gius Laodice- aggrediuntur. Et ex Acacij contradictione aduersus Marcellum hæc sunt transscripta.
sis. *Acacij*

Hæc quidem igitur
 psit Marcellus
 um, ultra medium
 dem est Pater qui ge-
 turg, solus solum, p-
 essentia & consilij
 nens & grauius fere
 essentia Dei & eor-
 centia adiungit, hæc
 arguunt. Quomodo
 huc imago Dei esse
 imago, non est De-
 nus reuera, & Deu-
 esse potest. Et deinde
 enim horum imagi-
 essentia esse. Et si co-
 tentia est imago non
 Marcelle, antea in p-
 bum esse filium, &
 deitate opinionem
 tem, deitatis immu-
 qualem: impia illa
 impiè sentientem an-
 tem describeris, ne
 tentiam, non glori-
 lut inanimatam &
 tam & sola humana
 Dei: neque essentia
 & potentiam ac gl-
 nem, non est tale q-
 assimilata ad pat-
 Oportebat autem
 bia & contemptu.
 nunc aliud quid uo-
 filius, sed ex solo p-
 perfectum est in p-
 ctionis genuinum
 nare, ante sæcula ge-
 ita ut gratus confit-
 regno ipsius nequ-
 ternis est dignitas,
 etiam scriptum est
 & Deum Deum ge-
 tia ac gloriæ imagi-
 filiarum & potent-
 potentiam: & glori-
 temeritatem, sed ip-

Acacij uerba contra Marcellum.

Haec quidem igitur, & talia, post falsam expositionem dictorum in prouerbia, scripsit Marcellus, loquens contra Deum iniustitiam, & eleuans in altum cornu suum, ultra medium libri progressus, & rursus ponens Asterij uerba dicentia. Alius equidem est Pater qui genuit ex seipso unigenitum Verbum, & primogenitum omnis creaturæ, solus solum, perfectus perfectum, rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum, essentia & consilij & potentia ac gloria imaginem nihil euariantem. Hæc igitur ponens & grauer ferens imaginem nihil euariantem, hoc est expressam & claram effigiem essentia Dei & eorum quæ sequuntur, malam uocans hanc opinionem, suam displicentia adiungit, sic scribens, Hæc uerba malam ipsius de deitate opinionem palam conarguunt. Quomodo enim Dominus et Deus genitus, uelut ipse antea dixit, potest adhuc imago Dei esse? Aliud enim a Deo est imago, & aliud Deus. Quare si quidem est imago, non est Dominus, neque Deus: sed imago Domini & Dei. Si uero est Dominus reuera, & Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini & Dei esse potest. Et deinceps, Nihil igitur ipsum de his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse. Et si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest. Et si potentia est imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam est. Hæc uero uerba quum tu o Marcellus, antea in principio libri collaudaris, nunc autem negaueris Deum ex Deo uerbum esse filium, & solum ex solo, & perfectum ex perfecto, manifeste malam tuam de deitate opinionem declarasti. Nam quum magni regis imaginem acceperis uitæ exortem, deitatis immunem, consilij expertem, impotentemque ac ingloriam & essentia inæqualem: impia illa lingua tibi excindenda fuisset, ut qui dixeris in Dominum, & in adeo impiè sentientem animam sermonem finiueris. Quum enim imaginem Dei uitæ exortem descriperis, neque Dominum, neque Deum, non essentiam, non consilium, non potentiam, non gloriam, hanc esse, sed horum immobilem imaginem ipsam esse uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expositam ipsam faciens, & similiter inanimatam & sola humana arte constantem, uerum uiuentis uiuentem non uis esse imaginem Dei: neque essentia essentiam imaginem, neque consilij & potentia ac gloriæ, consilium & potentiam ac gloriam citra euariationem esse imaginem. At dicere citra euariationem, non est tale quale citra generationem siue ingenito modo, sed expresse ac exacte assimilata ad paternam bonitatem & deitatem ac omnem operationem. Et post alia, Oportebat autem tibi muta facta esse labia loquentia contra Deum iniustitiam in superbia & contemptu. Nam solus solum genuit pater unigenitum, (etiam si tu non uelis, nunc aliud quid uolens: quum non ex causa sæculorum Valentini accessum acceperit filius, sed ex solo patre generationem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum est in patre, quare neque in filio, sed perfectionis illius & plus quam perfectionis genuinum genimen est filij perfectio, & rex regem: pius est enim Deum regnare, ante sæcula genito filio, & regno subdito rege, per quem etiam reliqua reguntur, ita ut gratus confiteatur subiectionem. Non enim priuatum, sed regem genuit pater, regno ipsius neque principium dierum, neque uitæ finem habente. Non enim ab externis est dignitas, uerum in essentiam ipsi confert similem patri genitori. Quapropter etiam scriptum est, Et regni eius non erit finis. Sic uero etiam Dominum Dominum, & Deum Deum gignere, nos confitemur. Et in summa, essentia & consilij & potentia ac gloria imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, sed essentialem & consiliariam & potentem ac gloriosam. Potentia enim non generat impotentiam, sed ipsam potentiam: & gloria non ingloriam gignit, sed ipsam gloriam: et consilium non gignit temeritatem, sed ipsum consilium: & essentia non generat essentia inæqualitatem, sed ipsam

Asterij uerba
a Marcello re
futata.

Sæcula Valen
tino excogi
tata.

ipsam essentiam. Imago igitur, est Verbum, Deus, uiua sapientia, in substantia existens, Verbum efficax. Hæc est, quæ essentiam habet, hæc enim est in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe terrarum absoluto exhilarabatur. Tu uero Marcelle hæc negans coram hominibus, negaberis quidem ab illa ipsa coram patre qui in coelis est, negaberis autem & coram Ecclesia quæ sub coelo est, & scribit de te ubique terrarum. Audi sermonem Domini, Scribe uirum hunc excommunicatum hominem, quia non augetur ex semine ipsius princeps amplius in Iuda, sedens super thronum David. Et post alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Asterij, infert Acacius dicens: Ponens igitur hæc, & procedens in abnegatione imaginis & essentiae Saluatoris nostri, & filii unigeniti ex patre, & prærogatiuæ primogeniti totius creaturæ, & solitatis uirgeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, et dominationis ex Domino, & deitatis ex Deo, & in summa, essentiae et consilij & potentiae ac gloriæ Dei imaginis nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram patre ipsius: palam hæc scribis. Hæc uerba manifeste malam ipsius de deitate Patris ac Filij opinionem declarant. At huius abnegatio, tuam prauam ac peruersam opinionem de deitate ac essentia CHRISTI manifeste coarguit. Friuola igitur quæ sequuntur, infert scribens, Nihil igitur ipsum ex his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentiae est imago, non potest ipsa essentia esse: & si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest: et si potentiae, non amplius ipsum consiliū esse potest: etsi potentie, non amplius potentia: etsi gloriæ, non amplius gloria. Nam imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est. friuola autem & Marcelle & falsa sunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Asterius ipsum esse uult, dum ait: Rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum: & destruit tuam humanam imaginem, ex tua sententia sola humana arte constantem. Omnium enim horum uiuam imaginem dicit, & uiuæ imaginis genitoris effigiem existentem. Et essentiae ipsam essentiam imaginem dicit, & consilij ipsum consilium, & potentiae ipsam potentiam, & gloriæ ipsam gloriam, & non sui ipsius, sed alterius imaginem. Tu uero Deum ex Deo filium non confitens, neque lumen de lumine, neque potentiam ex potentia, neque Deum, neque lumen, non potentiam, non essentiam, non consilium, non gloriam, filium esse uis. Verum corpus hæc abolet impie in consummatione cum his. Et negas quidem hoc, Deus erat Verbum: filiū uero Dei uocas, aut nomine solo, aut hominibus quo diuersi generis genitor sit Deus, et filius adoptione genitus: iuxta hoc, Filios genuit et exaltaui: et iuxta hoc, Accepistis spiritum adoptionis: et hoc, Offerte Domino filium Dei. Essentiae igitur & potentiae & consilij & gloriæ nihil euariantem imaginem, filium patris Asterius dicens, omnes paternos characteres filio inesse dicit. & consilia patris expressa esse, aut data esse filio, quæ non sunt alia præter ipsum. Omnia igitur quæ antea dixit, ipsum esse uult. Non enim imaginem in coloribus intelligit, neque tertium pictorem adducit, quo discordantes ad patrem colorum qualitates alicubi pingat, & hoc filium uocet. Sic enim tu intelligens et non intelligens dicis, igitur si essentiae est imago, non potest ipsa essentia esse. & si consilij, non amplius ipsum consilium. Verum ex nostra sententia, si essentiae est imago uiua, ipsa essentia potest esse & est. Et sic essentiae essentiam imaginem dicimus, propter imitationem similitudinis uitæ & operationis, ita etiam consilij consiliū imaginem ipsum magni consilij angelū, & potentiae ac gloriæ potentiam ac gloriam. Et hæc confirmat hoc, Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso. Et, Quemadmodum pater suscitatur mortuos & uiuificatur, nam uox quemadmodum, & sic, imaginariae imitationis ac similitudinis exacta & absolutam effigiem significat. Et post alia pauca, Non enim uerbum Deus, sed IESVS exhibitus uitæ & pulchritudinem ac formam, ipse uitæ exors & non pulcher ac deformis est in mortificatione, aut non esse consideratus: sed paternis characteribus formatus est, non

Asterij uerba
ab Acacio ap
probata.

COM
uelut alius ipse existens
terres sunt, & in ch
go existens, quem
tatem declarat. Di
iusdam imago est.
uiuentis, in motu e
mobilis, quæ in alio
sam in motu non e
trem faciat, sed filiu
xi & fratres nostri
confessionis fidei p
ipsam hic apposui.

R
euerendissimi
doxam in Sal
phio, Alexandro,
phratio, Aaroni: p
Sigerius, & diacon
ses Cyriacus, in D
a prædicta nostra
a uestra sanctitate
stram eiusmodi sol
de nobis falsa inu
lum ex ostensis ue
fius socialiter ac fa
neque sentimus, neque
clasticam fidem
dent creaturam dicer
li Samosatenis, &
& in substantia ex
item eos qui dilata
qui Deum Verbum
perfectum filium a
ritum sanctum dicit,
gno ipsius tribuit,
non confitetur filium
Cæterum de incarna
homo factus est ci
mæ rationalis & in
nipotentem, omniū
STVM filiū Deig
men de lumine, D
quæ omnia facta sunt
nostram salutem desce
rexit tertia die, & a
spiritum sanctum. Eo
non erat, & quod ex
aut mutabile aut a
Photinus presby

uelut alius ipse existens, & alios characteres formæ habens, sed in ipso esse eius, characteres sunt, & in characteribus, ipsum eius esse. At imago alterius & non sui ipsius imago existens, quemadmodum etiam tu uis, exemplaris characteres in seipsa ferens, diuersi tatem declarat. Diuersitatē uero uelut similitudinē, nō enim sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est. Hic igitur est imago Dei inuisibilis. Imago igitur patris filius, uiua uiuentis, in motu et operatione potestateque ac consilio & gloria: non inanimata, neque immobilis, quæ in alio quidem ipsum esse habet ac pingitur, ipsa uero in seipsa & per seipsam in motu non est. Et est imago nihil euarians, non quod nihil euarians identitas patri faciat, sed filium absolutum. Haftenus Acacius. Ceterum nunc dicunt orthodoxi & fratres nostri ac confessores, à quibusdam discipulis à Marcello relictis, editionem confessionis fidei purgatæ se accepisse, cuius subtilitatem quum ipse non percipiam, ipsam hic apposui. Et est exemplar hoc.

Marcelli fides conscripta.

Reuērendissimis & sanctissimis episcopis, in Diocæsarea exulantibus propter orthodoxam in Saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM fidem, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocratio, Isaac, Isidoro, Annubion, Pitimo, Euphratio, Aarone: presbyteri ab Ancyra Galatie, Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus: et hypodiaconus Heracides: et lector Elpidius: et præfatus Cyriacus, in Domino gaudiū. Quum nos profecti fuerimus ad uestram pietatem à prædicta nostra patria, debitā uisitationē facientes: & quum nos interrogati simus à uestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus: & susceperimus uestram eiusmodi sollicitā interrogationem, quam maximè fecistis propter eos, qui uanè de nobis falsa in uulgare uolunt: necessariū duximus uos de hoc certiores facere, nō solum ex ostensis uestræ sanctitati à nobis literis, quas ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit: sed etiam ex hac nostra conscripta confessione, quod neque sentimus, neque sensimus unquam aliquid extra decretā in Nicæa uniuersalē & Ecclesiasticam fidem, quam sanè confitemur nos potentia sentire, detestantes eos qui audent creaturā dicere Spiritū sanctū, & hæresim Arianam, Sabellijque ac Photini, & Pauli Samosatensis, & eos qui nō dicunt sanctā Trinitatem, tres personas incircūscriptas, & in substantia existentes, & coessentialis, & cōsempiternas, & perfectas: detestantes item eos qui dilationē, aut contractionem, aut operationē patris filium dicunt: et eos qui Deum Verbum filium Dei ante sæcula, & cōsempiternū patri, & in substantia, & perfectum filium ac Deum non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum sanctū dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem filio Dei & Verbo, aut re nō ipsius tribuit, anathema sit. Si quis patrem patris dicit filium, aut Spiritum sanctū, & nō confitetur filium Dei ex essentia patris ante omne consiliū genitū esse, anathema sit. Ceterū de incarnatione Dei Verbi unigeniti filij Dei, confitemur quod filius Dei etiā homo factus est citra peccatū, iuxta assumptionē totius humanæ naturæ, hoc est animæ rationalis & intellectualis, & carnis humanæ. Credimus in unū Deum patrem omnipotentē, omnium uisibiliū ac inuisibiliū creatorē: & in unū Dominū IESVM CHRISTVM filium Dei genitū ex patre unigenitū, hoc est ex essentia patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum uerū ex Deo uero, genitū non factum, coessentialē patri, per quē omnia facta sunt, quæ in cælo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostrā salutē descendit de cælis, & incarnatus est, & homo factus est, ac passus, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælos, & uenturus est ad iudicandū uiuos ac mortuos: et in Spiritū sanctū. Eos uero qui dicūt, Erat aliquādo quādo nō erat, & anteaquā gigneretur nō erat, & quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia aut essentia ipsum esse dicūt, aut mutabilē aut alterabilē filium Dei: hos detestat catholica et Apostolica Ecclesia. Ego Photinus presbyter catholice in Ancyra Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut prescriptū

Gradus clerici
corum quinq.

Fidei confessio
nis exemplū.

est. Ego Sigerius eiusdem Ecclesiae presbyter, sic credo et sentio, uelut praescriptum est. Ego Hyginus eiusdem diaconus, sic credo & sentio, uelut praescriptum est. Ego Heracles eiusdem Ecclesiae hypodiaconus, sic credo & sentio, uelut praescriptum est. Ego Cyrius Elpidius lector eiusdem Ecclesiae, sic credo & sentio, uelut praescriptum est. Ego Cyriacus praeses eiusdem Ecclesiae, sic credo & sentio, uelut praescriptum est. Haec sunt quae ab ipsis ad confessores ac patres scripta sunt. Si itaque potest ab intelligentia praedictis intelligi, inter meliores esse, sanè sic locetur. Si uero etiam illic rursus per tractationem ipsa apologia, erronea quaedam sunt & non recta, rursus similiter à studiosis locetur. Quum igitur praedictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, praeteribo etiam hunc, & consequentes considerabo.

Contra Semiarios, haeresim LXXIII.

Quum per potentiā Dei impietatem Arii confregerimus, & eorum qui post ipsum fuerunt, Photini inquam & Marcelli, qui sanè in paucis à ueritate emotus uideatur, quæ ab initio euomuit, uelut uir ebrietate occupatus: contingat autem uisibiles ipsius corrigantur, si modo corrigi poterint: sed & quum ex ipso Ario enata zizanias, per diuinum uerbum quod super omnem ancipitem macheram penetrantius est, exciderimus: considerabimus quomodo quidam ex insania ab ipso Ario producti semiariani sunt, illius quidem nomen negantes, ipsum uero & prauam ipsius opinionem induiti, praetextu quodam ascititio faciem suam alteratam obuelantes. Quemadmodum enim in scena fabularum actio confictio uelamine obducta est, ita ut personis alijs suas facies occultent, & intra personā turpes & ebrietate plenas comediae tractationes narrent, aut alias ad hoc inducti, aut ueterum fabulas exprimentes, quum poëtae apud ipsos hoc fecerint. Sic etiam hi decipere uolentes simplices, ipsi quidem sunt & facie & moribus & praua opinione, qualis Arius & Ariomanitae. Et fraudulentæ nimirum assentationis gratia confessam apud illos peruersam doctrinam ornare uolentes, creaturam quidem filium Dei dicunt: quo uero decipiant, & filio Dei quid largiantur, cum assentatione ad eos qui per sermonem hunc corrupti sunt, praestigatorum modo dicunt, non dicimus creaturam uelut unam ex creaturis, neque genituram uelut unam ex genituris siue germinibus. At uero coessentialis uocem penitus reijciunt, nimirum uelut alienam à diuina Scriptura. Verum de his in tractatu contra Arium exactissime disseruimus. Quo uero simile huic uerbum proponant, Basilii inquam & Georgii uelut huius semiarianorum haeresis praesides, non dicimus, inquiunt, coessentialem, sed essentia similem. fuerunt autem hi qui à Synodo diuisi ac separati sunt, ipsius Ariomanitidis haeresis idem Basilii Ancyranus princeps, & Georgius Laodiceae, & Daphnes ad Antiochiā sitae, siue cauae Syriae episcopus. Iidem uero & de Spiritu sancto similiter ut pneumatomachi sentiunt. Nō enim amplius uelut cum pudore, aut cum dubio sermone, uelut de filio perfectam creaturam ipsum dicere ueretur, etiam si sic de ipso sentiant, & propter hominum metum similem essentia inferant, & creaturam progre ut unam ex creaturis dicant: uerum de Spiritu sancto, uelut dixi, nō dubitanter progrediuntur, sed uelut rabiosi canes impudenter, creaturam ipsum penitus decernunt, atque sic affirmant & à Patre & à Filio alienum esse. Et ut ne quis dicat nos calumnias contra aliquos proferre, hic apponam uelut unusquisque ipsorum epistolam scripsit, Basilii quidem unam, Georgii autem Laodiceae cum Basilio & his qui cum ipsis fuerunt, aliam: & sunt haec. Sancta Synodus in Ancyra, accedente paschate ex diuersis partibus uincijs congregata dominis uenerandissimis, & unanimis ministris in Phoenice & reliquis eadem nobiscum sentientibus, in Dño gaudium. Optamus quidē post rationis Ecclesiasticae fidei tormentū, quod uelut in igne factum est, his qui proficem in medio fuerunt: & post ea quæ in Constantinopoli facta sunt propter Marcellum, & post

Basilii &
Georgii
semiariani.
Laodicea, Daphne,
Antiochia.

Synodi circa
paschatis festi
uitatem congregata.

editionem

CON
editionem fidei in S
& postea quæ acta
ea quæ in Sirmio p
gula de fide capita
exposuimus, de ca
ni Ecclesia, ab orien
tendere. Quando
nari res suas, quo
stolum consona ue
cogitans nouation
sibi familiares facer
geniti filij Dei exco
dam, imò & per A
pietatis simplicioru
pudentiam ipsoru
dam fore excogita
qui ex praedictis lo
hibuisse huius mal
amplius differre su
gij Laodiceae Ecc
qui apud nos testa
schatis incubentis,
multis impedimen
ma edere studiū
tam in festo dedica
tiocinationibus ill
nitatem, ad hoc au
debat spiritus, ind
adepti amplexem
ac credimus signifi
quod uelut haerec
per patres qui in n
aut perseverantes
per seipsas prapa
in Patrem & Filium
Dominus noster
ipsas in nomen P
dem, sententiam
ipsos in nomen ex
ingeniti, & geniti
damus ex natura
intelligimus. Et f
lius. Credimus it
creaturam, aliud
horum separatū
& uox filius, uel
lium patrū & fili
lis filius originē
niam creatura, qu

editionem fidei in Synodo congregata ob festum dedicationis Ecclesiae in Antiochia: & postea quae acta sunt in Sardica Synodo, & fidē quae illic effloruit: & amplius post ea quae in Sirmio propter Photinum facta sunt: in his ratiocinationibus, quas ob singula de fide capita interrogati, de his qui in Sardica aduersus orientem dissenserunt, exposuimus, de cætero conquiescere, & unita in pio regno domini nostri Constantini Ecclesia, ab oriente usque ad occidentes scandalis eiectionis, pacem agere, & cultui Dei attendere. Quandoquidem uero, uelut apparet, non cessat diabolus per propria uasa conuari res suas, quo sanē omnino ea quae de Domino praedicta sunt, & per sanctū Apostolum consona uelut ob custodiam fidelium praedicata, ad defectionem deducat, excogitans nouationes contra Ecclesiasticam fidem: & nunc quosdam in specie pietatis sibi familiares facere, & per ipsos prophanas nouitates contra piam ingenuitatem uni geniti filij Dei excogitare: prius quidem audientes per Antiochiam discurrere quosdam, imò & per Alexandriam, in superque Lydiam atque Asiam, & immittere scintillas impietatis simpliciorum animis: speramus propter temeritatem impietatis, ac tantam impudentiam ipsorum, debellantibus ipsos etiam dominis comministris in loco, marci dam fore excogitatam haeresim, & extinctum iri maliciam. Quando uero deinceps & qui ex praedictis locis accesserunt, & qui ex Illyrico uenerunt, annunciant operam adhibuisse huius mali repertores, & plures laedere audere, & ad maliciam fermentate: non amplius differre sustinentes, imò etiam literas adepti unanimis coministri nostri Georgij Laodiceae Ecclesiae episcopi, quarum exemplar subieciimus: & testimonia eorum qui apud nos testati sunt, coram Deo reueriti, prout concedebat tempus sanctae diei paschatis incubentis, congregati quotquot sanē congregari potuimus, eo quod & hyems multis impedimento fuit, uelut nobis per literas significarunt: in hac specie fidei idiomata edere studuimus, quantum sanē restat ad fidem in Antiochia, uelut diximus, editam in festo dedicationis, imò & in Sardica, quam suscepit Synodus in Sirmio: & ratiocinationibus illinc repetitis, explicare exacte fidem Ecclesiae catholicae in sancta Trinitatem, ad hoc autem, uelut antea diximus, in nouationis speciem solum, prout concedebat spiritus, indicantes. Et rogamus uos domini uenerandissimi coministri, ut eam adepti amplexemini traditam ex patribus fidem: & quod consona uobiscum sentimus ac credimus significare, quo certiores facti hi qui eandem impietatem inducere audent, quod uelut haereditatem quandam seruamus fidem, quam ex Apostolicis temporibus per patres qui in medio usque ad nos fuerunt, suscepimus, ut aut pudefacti corrigantur, aut perseverantes ab Ecclesia exterminentur, ut qui defectionis locum filio iniquitatis per seipsas praeparant, qui iam minatur se audere in templum Dei sedere. Fides nostra in Patrem & Filium & Spiritum sanctum est. Sic enim dixit ac docuit discipulos suos Dominus noster IESVS CHRISTVS: Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsas in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti. Igitur qui regenerati sumus in hanc fidem, sententiam ex nominibus pie intelligere debemus. Non enim dixit, baptizantes ipsos in nomen excarnis, & incarnati, aut immortalis, & qui mortis periculum fecit, aut ingenerati, & geniti: sed in nomen Patris & Filij ac Spiritus sancti, quo nominibus attendamus ex naturalibus, in quibus patrem causam & autorem similis sui ipsius essentiae intelligimus. Et filij nomen audientes, similem intelligamus filium patris, cuius est filius. Credimus itaque in Patrem ac Filium & sanctum Spiritum, non in creatorem & creaturam, aliud enim est creator & creatura, aliud pater & filius: eo quod utrumque horum separatū est intelligentia. Quum enim creaturam dico, primum creatorem dico, & uox filius, uelut à corporalibus assumpta, & propter affectus ac defluxus corporalis filium patrum & filiorum intelligentiam exhibet purē, quod ex incorporeali patre incorporalis filius originē habet. et ob id etiā creaturae intelligentiam à corporali implicuit. Et quoniam creatura, quae facit filium solū, à creatore alienitatem à passione accepit, ita ut ex creaturis aliis

Fides Basilij
& Georgij
semiariorum.

tis alienitate à passione ipsa creatura subsistat, utpote quam creans firmam prout voluit, fecit: perfectam sanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura intelligentiam de patre & filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo quod forinsecus substituit, & adempto materiali, & alijs quæ de corporali creatura nomen continet, sola à creatura manet intelligentia, illa inquam, à passione aliena & perfecta ipsius creatantis iuxta quam creans creare voluit quod creatum est. Si igitur à creato & creatura rursus alia ejicientes, solam intelligentiam accipimus ex alienitate à passione ipsius creatantis, & ex perfectione ac firmitate, & eo qualem esse voluit creaturam: cōsequens est à patris & filij nominibus (quandoquidem maxime in patrem & filium credere edocti sumus) unam quādam intelligentiā nos pie accipere oportere. Quare & ob id, eiecto eo quod est secundum affectum aut defluxum, patrem patrem filij intelligi, & filium non seminario modo deiectum corporalibus naturæ modis perfici, qui semper ad incrementum ac corruptionem mouentur, ut characteras habeat uelut corporalia: & sola relinquitur ipsius similis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rursus dicimus) omnibus eiectis, relicta est perfecta & à passione aliena ipsius creatantis, & qualem voluit ac firma creaturæ intelligentia, sic etiam de patre & filio omnibus corporalibus eiectis, relinquitur sola similis & secundum essentiam animalis creatio. Nam omnis pater iuxta similem sui essentiam pater intelligitur. Si uero cum reliquis omnibus eiectis intelligentijs ex patris & filij nominibus, simul ejiciatur etiam similis secundum essentiam animalis, quæ exhibet nobis ut de patre intelligamus: non amplius credetur pater & filius, sed creator & creatura, & superflua nomina nihil à seipsis inferētia. Et erit sic creator quidem uelut Deus, in nulla omnino repater. Nam quod non actionis pater dicitur, sed similis sui ipsius essentiae, quæ iuxta talem actionem substituit, ex naturalibus rationibus manifestum est. Quum enim multas actiones habeat Deus, ex alia quidem actione creator intelligitur, prout cœli et terræ ac omnium quæ in eis sunt, immo etiam inuisibilium creator est. Verum pater unigeniti existens, non uelut creator, sed ut pater qui genuit, intelligitur. Si uero quis propter suspicionem circa corporales patres ac filios, timeat ne incorporalis quid patiat, dum gignit, nisi imperfectum fuerit id quod gignitur, & quæcunque contingunt circa corporalem patrem ac filium reuertatur, ac detrahat genuinam de patre & filio intelligentiam, qualenam dixerit is alius creator, & nunquam dicet filium filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit, uelut cœlum montem aut collem excedit, ex facturarum genere ipsum, etiam si magnitudine excedens intelligatur, declarabit: siue utilitate præminentem, uelut qui primus sit factus: siue qui ad aliorum opificium ministerium exhibuit, neque sic extra facturarum creaturarum intelligentiam ipsum constituet. Quemadmodum enim nihil distinet, forcipe prunam de altari, & non ipsa manu tollere. & artis fabrilis est ferrum in hunc usum uel alium, per manum fabricare. Erit enim & forceps & ferrum per manum fabricatum ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per quem omnia facta sunt, si non est filius, uelut naturalis intelligentia suggerit: uerum factus primus creaturarum, & instrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipse operatur. Et non poterit quis comminisci ac proferre proprie appellati patris & proprie filij intelligentiam, ex filijs qui communi modo sic appellantur: alioqui sic multi erunt filij Dei, quum dicat, Filios genui & exaltaui, ipsi uero me reprobauerunt. Et hoc, Nonne pater unus omnium nostrum? Et, Quicumque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex uoluntate carnis, inquit, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Et præterea de inanimatis, Qui genuit glebas roris. Nam per hæc amplius confirmabitur ipsum non esse filium communi modo, sicut neque hæc, uerum creaturam esse uelut hæc, & appellationis filij solum participem esse. At uero Ecclesia credit, quod Deus non solum est Creator creaturarū, hoc enim & lu-

Filij Dei multi

dæi & Græci sciunt nem, ex qua creator ter unigeniti nobis gratia flecto genua minatur: sicut enim bent, sic & pater in nati sunt) secundū bens. Et non potest to cōuenire. Quem est, communis uere, aut aliqua alia ipsum est essentialiter hoc, Filios genuit minati sunt. Neque uirtutem ac imitationem, & statuat finuerit pater, & ponunt, rationem quomodo stulticia qui sibi & in mundo quorum nullam rationem alienam, stulticia enim, Veni annuntiat datur crux CHRISTI. ta sapientia partem do etiam ille non crux CHRISTI. nem ratiocinandi fiam fidem accipit a modo pater citra pater unigeniti ex patre piens, ubi scriba, uel propter suspectas citra passionem passionem filium, filio flecto, unigenitum bit. Absurdum enim Deus sapienter nescientiam subsistere ac produci nobis intelligitur. lius deinceps intelligentia filius substituit productus Hebraica lingua est eadem intus est eadem intus abyssus multa: &

dāi & Græci sciunt: sed quod etiam pater est unigeniti, non solū habens creandi actio-
 nem, ex qua creator intelligitur, sed etiam priuatim & unice generandi, iuxta quam pa-
 ter unigeniti nobis intelligit. Hoc enim docens nos beatus Paulus scribit, Huius enim
 gratia flecto genua mea ad patrem, ex quo omnis patrum familia in coelo et in terra no-
 minatur: sicut enim hi qui secundum propriarum essentiarum similitudinem filios ha-
 bent, sic & pater in coelis nominatur, (a quo patres in terra secundū essentiam nomi-
 nati sunt) secundū similitudinem suæ ipsius essentiae penitus ex ipso genitum filiū ha-
 bens. Et non potest intelligentia de his qui abusive & æquiuoce filij dicuntur, unigeni-
 to cōuenire. Quemadmodū enim pyxis proprie dicitur uasculum quod ex buxo factū *Pyxidis signi-
 ficatio.*
 est, communis uero & abusive ab illo appellatur pyxis, etiam quod ex plumbo, aut
 ære, aut aliqua alia materia paratum est. Neq̃ igitur sicut qui genuit glebas roris, hoc
 ipsum est essentialiter: abusive enim hic de creatura, genitoris uox assumpta est. Neq̃ si
 hoc, Filios genui & exaltaui: nam & hic abusive a beneuolentia ac honore cogn-
 minati sunt. Neq̃ sicut hoc, Dedit eis potestatem filios Dei fieri: nam & hoc secundū
 uirtutem ac imitationem creaturæ acceptū est, ita unigenitus intelligitur. Sed proprie
 sicut solus ex solo similis secundū essentiam ex patre, cuius & nominatus & intellectus
 est, genitus filius. Si uero propter ratiocinandi impotentiam nō habeat quis ratiocina-
 tionem, & statuatur sic intelligendum uelut passionem aut diuisionem aut defluxum su-
 stinerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligentiam pro-
 ponunt, rationem exigat, ab hoc expetenda est ratio, quomodo Deus crucifigitur: &
 quomodo stulticia Euangelicæ predicationis, eo quod citra ratiocinationes, apud eos
 qui sibi & in mundo sapientes uidentur fientes, contingit: sapientior hominibus est,
 quorum nullam rationem habet beatus Paulus, nam per potentiam a syllogismorum
 arte alienam, stultam fecit sapientiam eorum qui syllogismis cōcludere possunt. Dixit
 enim, Veni annuncias uobis mysteriū Dei, non in sapientia sermonis, ut ne inanis red-
 datur crux CHRISTI. Qui igitur in sapientia sermonis exigit mysteriū cum infatua-
 ta sapientia partem habens, ei ne habeatur fides uelut suspecto circa mysterium, quan-
 do etiam ille non confidit in sapientia sermonis, Paulus inquam, ut ne inanis reddatur
 crux CHRISTI. Si uero in his respondet, non in sapientia dicendi, sed stulticiam om-
 nem ratiocinandi sapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, so-
 lam fidem accipit ad salutē eorum qui prædicationem suscipiunt, neq̃ respondet quo-
 modo pater citra passionem generat filium, ut ne inane reddatur mysterium filiationis
 unigeniti ex patre: sed infatuatam sapientiam prudentium, uelut scriptum est: Vbi sa-
 piens, ubi scriba, ubi inquisitor huius seculi: redarguit non in sapientia sermonis, ut ne
 propter suspectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligētia de Patre et Filio: sed
 citra passionem patrem & filium, patrem quidem ex seipso genuisse absque defluxu et
 passione filium, filium uero similem & secundum essentiam ex patre, perfectum ex per-
 fecto, unigenitum substituisse, credentibus aut suspectis citra ratiocinationem prædica-
 bit. Absurdum enim est, eum qui audit ex sapiente Deo productam sapientiam, qui
 Deus sapienter nouit genitæ ex seipso sapientiae pater esse, cogitare passionem circa sa-
 pientiam subsistere, si debet ex ipso secundum essentiam similis sapienti sapientia sub-
 sistere ac produci. Si enim neq̃ sapiens Deus participabit sapientia, compositē sapiens
 nobis intelligitur. At in compositē ipse est sapiens, est essentia: neq̃ sapientia amplius si-
 lius deinceps intelligitur. At sapientia essentia est a sapientis essentia, hoc est sapientia
 essentia filius subsistens, similis erit & secundum essentiam sapientis Patris, a quo
 substituitur productus sapientia ipse filius. Quapropter etiā solet beatus Paulus probe in
 Hebraica lingua eruditus, ab eodem spiritu qui in ueteri ac nouo Testamento loqui-
 tus est easdem intelligentias trahere, uelut a duobus psalmis, ab eo qui dicit, Iudicia tua
 abyssus multa: & ab hoc, Semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscen-
 tur: de

„ tur: de iudicijs Dei sermonem transmutauit, pro abyssus multa, dicens o altitudo di-
 uitiarum: pro semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscuntur, imper-
 stigabiles ponēs: pro iudicia tua abyssus multa, imperscrutabilia iudicia tua dicens. Et
 etiam ab ipsa sapientia habitū de seipsa, & patre, & erga hæc creata edoctus, in suis scri-
 ptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, & his quæ ex patre per filium facta
 sunt. Quum enim sapientia dixerit, Ego sapientia habitatione excepi consilium, & ce-
 „ tera: & transierit ad sermonem per quem, Dixit enim per me reges: & hoc, Si arum-
 cia uero uobis ea quæ per me facta sunt, recordabor ut ea quæ ab æterno sunt, enume-
 „ rem: & dixit, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, ante fac-
 lum fundauit me, ante omnia genuit me: pro uoce principium, accepit Apostolus uo-
 cem primus: pro genuit me, partus: pro toto simul, Creauit me principium uiarum suarum
 „ rum, & genuit me primogenitus omnis creaturæ. Verum pro fundauit, in ipso crea-
 ta sunt omnia: pro per me facta sunt quæ ab æterno sunt, siue throni, siue dominationes,
 siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipsum creata sunt. Omni-
 bus igitur Apostolicis ad uerbum correspondentibus ad ea quæ à sapientia dicuntur,
 hoc est uoce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me princi-
 „ pium uiarum suarum in opera sua, ad primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me,
 in ipso creata sunt omnia: pro per me, per ipsum. Manifestū est autem quod etiam ima-
 go non deest, sed pro Ego sapientia, accepta est. Et sicut Sapientia sapientis filius, essen-
 tia essentia est, sic imago essentie similis est. Quapropter etiam intelligitur imago Dei
 inuisibilis, qui est filius. Et habemus correspondentes omnes dictiones. pro sapiente,
 „ Deus: pro sapiente, Deus: pro sapientia imago: pro principio, primus: pro genuit, par-
 tus: pro toto simul, dicimus autem pro creauit me principium uiarum suarum in ope-
 ra sua, & genuit me Primogenitus omnis creaturæ, pro fundauit me, in ipso creata sunt
 „ pro per me, omnia per ipsum & in ipsum. Et manifestū est quod imaginem audientis
 filium Dei inuisibilis, & sic impudenter cauillari similitudinem secundū essentiam filii
 ad patrem conantes, uelut in omnibus aberrantes redarguit nō solum Paulus, sed et
 „ tiam ante hunc Ioannes reuera tonitruī filius per propriam suam grandiloquentiam,
 uelut ex quibusdā nubibus, ex sapientia ænigmatibus, piam nobis de filio intelligentiam
 „ tiam, iuxta similem modum persuasit. Vide enim mihi, quod etiam ipse quæ edoctus
 est à sapientia, ea in Euangelio ab ipso nobis prædicato tradidit. Quum enim sapientia
 „ dixerit, Creauit me principium uiarum suarum: principium exposuit, dum dixit, In princi-
 pio erat Verbum. At pro creauit me, dixit, & Deus erat Verbum: ut ne in prolatione,
 „ sed in substantia solida passionis exortem ex patre Deum Verbum intelligamus. pro
 eram apud ipsum, apud Deum: pro me facta sunt quæ ab æterno sunt, omnia per ip-
 „ sum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est: pro fundauit, in ipso uita
 erat: cui par est, in ipso creata sunt omnia. pro Verbum caro factum, sapientia ædifi-
 „ cauit sibi domum: pro eram apud ipsum gubernans, non potest filius facere à seipso
 quicquam, nisi uideat patrem facientem. quæ enim ille facit, ea etiam filius similiter fa-
 „ cit. Quare habemus illud dictum, In ore duorum aut trium testium: ad demonstratio-
 nem similitudinis filij ad patrem secundū essentiam. primus enim sapientis sapientiam
 „ filium: alter Dei uerbum unigenitū Deum: tertius Dei filium imaginē dicit, ut Deus
 Verbum, & Sapientia, & imago, similis ex omnibus, uelut antea dictū est, & secundū
 „ essentiam filius Dei & patris ab omnibus prædicetur. Insuper uero adhuc amplius ut
 Iul Thomam, per actionis cōtrectationem, ad similitudinem secundum essentiam uiuam
 „ Verbū nos adducit, dicens: Sicut pater habet uitā in seipso, sic etiam filio dedit uitam
 habere in seipso. Si enim hoc, Sicut pater habet: non uelut in alio intelligitur. Nō enim
 „ aliud est pater, & aliud uita in ipso, ut aliud continens, aliud contentum intelligatur:
 sed ipse incomposite est uita pater. Et sicut habet ipse, ita dedit etiam filio, nimirum
 incompo-

Paulus locos
quosdam Scri-
pturæ mutauit

Proverbiorū
locus à Paulo
mutatus.

Ioannes filius
tonitruī.

Proverbiorū
locus à Ioanne
mutatus et ex-
pressus.

C O N
 incomposite sicut pater
 modo habet, neque
 posite sicut pater: &
 eo cuius est simile.
 factus est filius Dei.
 mo. Et in similitudi-
 peccati in carne, fan-
 nis peccati. Quare et
 ad patre prædicatur
 per omnia homo: ho-
 bum caro factus est.
 nitus est. non enim
 eo quod filius Dei e-
 & patre genitore. si-
 sine seminio ac uolu-
 somnum in carne su-
 Quum autem sustin-
 batur. Sic etiam filii
 proprietates quiden-
 milis patri secundū
 similis carni, eo quod
 prout Deus erat, ne-
 neque principaliter
 liter actione uelut h-
 Quemadmodum si
 mouebatur. Nam
 uenire ad hoc quod
 fieri his qui sunt sec-
 bet præter naturam
 ipsum patri secundū
 qui non secundū
 turam solum: neque
 gentia ac significati-
 essentiam, & ad ine-
 Quemadmodum e-
 dine carnis peccati,
 litudinem, propter
 genitori patri, ad id
 Et si quis sapientia
 tia sermonis prædic-
 tiam filij ad patrem
 re, neque filium: sec-
 telligentiam in relic-
 dinis excellentiam,
 in patrem ac filium:
 lium prædicare uul-
 nunc rursus dico re-
 patrem, etiam sapie-
 sapienti, tollens esse

incompositè sicut pater. Et manifestum est quod sic habet, quoniam non ingenito modo habet, neque compositè habet, similiter omnia secundum essentiam, & incompositè sicut pater: quum clarum hoc sit, quod simile nunquam idem esse potest cum eo cuius est simile. Quæ res uel hinc demonstratur, quod in similitudine hominum factus est filius Dei, & factus quidem est homo, non autem per omnia idem quod homo. Et in similitudine carnis peccati fuit, ac fuit quidem in affectibus qui causa sunt peccati in carne, famis inquam, & sitis, ac reliquis. non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex Apostolicis testimonijs, similitudo secundum essentiam filij ad patrem prædicatur. Sicut enim in similitudine hominū factus, & homo erat, & non per omnia homo: homo quidem, eo quod carnem humanam assumpsit. nam Verbum caro factus est. Non erat autem homo, quoniam non similiter sicut homines generatus est. non enim ex semine & coitu. Ita etiam ante secula filius, Deus quidem est, eo quod filius Dei est; sicut homo, eo quod filius hominis: non autem idem cum Deo & patre genitore. sicut non idem cum homine, eo quod sine defluxu & passione, & sine semine ac uoluptate. Et in similitudine carnis peccati, eo quod famem & sitim ac somnum in carne sustinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandum. Quum autem sustineret prædictos carnis affectus, non ex illis ad peccandum commouebatur. Sic etiam filius existens Dei, & in forma Dei existens, & æqualis Deo existens, proprietates quidem habuit deitatis, secundum essentiam incorporeus existens, & similis patri secundum deitatem, & incorporalitatem atque actionem: quemadmodum similis carni, eo quod caro esset, & affectus carnis sustineret, non tamen idem esset: prout Deus erat, neque forma est Dei, sed Deus: neque æqualis est Deo, sed Deus: neque principaliter uelut pater, quemadmodum non ad peccandum homo, sed similiter actione uelut homo. Quæcunque enim fecerit pater, ea & filius similiter facit. Quemadmodum sanè hic non ad peccandum, sed similiter his qui in carne sunt commouebatur. Nam absurdum est, ab eo quidem quod secundum naturam est, ipsum uenire ad hoc quod præter naturam est: hoc est, à Deo factum filium hominis, similem fieri his qui sunt secundum naturam, id est natura hominibus, in suo ipsius quod habet præter naturam. In suo uero quod habet secundum naturam, non esse similem ipsum patri secundum naturam, qui ex Deo Deus genitus est. Et manifestum est quod qui non secundum essentiam dicunt similem patri filium, neque filium dicunt, sed creaturam solum: neque patrem patrem, sed creatorem: quum ipsius uocis similis intelligentia ac significatio, non ad identitatem patris ducat, sed ad similitudinem secundum essentiam, & ad inenarrabilem ex ipso citra passionem generationem ac natiuitatem. Quemadmodum enim (repeto sermonem) in similitudine hominum, & in similitudine carnis peccati, non ad identitatem hominis ducebat, sed ad carnis essentiam similitudinem, propter prædicta: sic neque filius similis secundum essentiam existens genitori patri, ad identitatem patris suam ipsius essentiam ducet, sed ad similitudinem. Et si quis sapientiam mundi adductus, quam Deus infatuauit, non attenderit in sapientiam filij ad patrem, uelut falsò dicens patrem & filium, & neque patrem dicens uelut filium: sed creatorem & creaturam, & communem faciens patris & filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari uolens, siue ob utilitatem, siue magnitudinis excellentiam, primum esse creaturarum, & nulla re confitens ecclesiasticam fidem in patrem ac filium: is, uelut qui aliud quam quod Apostoli nos docuerunt Euangelium prædicare uult, anathema sit. Et sicut iuxta beatum Paulum antè diximus, etiam nunc rursus dico repetitè, ac necessariò pronuncio: Si quis sapientem solum audiens patrem, etiam sapientiam unigenitum huius filium ipsum esse dixerit, sapientiam soli sapienti, tollens esse filium: anathema sit. Et si quis sapientem audiens patrem, & sapientiam

Similitudinis ratio.

Homo nō homo Christus.

tiam filium ipsius, dissimilem dixerit secundum essentiam sapientiam sapientis Dei, uelut non dicens sapientem sapientiae uere patrem, anathema sit. Et si quis Deum intelligens patrem, ipsum uero in principio Verbum & Deum hunc, dixerit apud Deum Verbum ac Deum, ipsi Deo apud quem Verbum & Deus, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis unigenitum Dei Verbum filium audiens Dei, apud quem Verbum & Deus, dissimilem dixerit secundum essentiam Deum Verbum patris, & Deum Dei ac patris, apud quem unigenitus in principio erat Deus Verbum, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens filium Dei inuisibilis, idem dixerit imaginem cum Deo inuisibili, uelut non confitens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens unigenitum filium inuisibilis Dei, dissimilem dixerit secundum essentiam filium qui est imago Dei inuisibilis, cuius imago etiam secundum essentiam intelligitur, uelut non uere dicens filium, anathema sit. Et si quis audiens filium dicentem, Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso: idem dixerit eum qui accepit à patre uitam, & confitetur hoc, & Ego uiuo propter patrem, cum eo qui dedit, anathema sit. Et si quis audiens hoc, Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, dissimilem dixerit secundum essentiam filium patri, contestans quod sic habet, uelut dixit, anathema sit. Manifestum enim est quod uita, quae in patre intelligitur, essentiam significat, & uita unigeniti, quae ex patre genita est, essentia intellecta: uox sic, similitudine essentiae ad essentiam significat. Et si quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me: de ipso audiens, genuit me non de ipso secundum essentiam intelligit: sed idem dixerit Genuit me, cum creauit me: uelut non dicens filium citra passionem perfectum, ex duobus nominibus, nempe creauit me, & genuit me, creaturam solum confitens, & non amplius filium, uelut sapientia ex duobus pie intelligentiam tradidit, anathema sit. Et si quis dum filius secundum essentiam similitudinem ad suum patrem nobis reuelat, dum ait: Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, & secundum actionem similitudinem, dum dicit, Quaecunque enim pater fecerit, ea & filius similiter facit: solam secundum actionem similitudinem concesserit, & eam quae secundum essentiam est, quae praecipua fidei nostrae pars est, anathema sit. Et si quis in patrem & filium credere profitens, patrem non essentiae similis ipsius patrem dixerit, sed actionis, uelut prophanas inuolutiones contra essentiam filij Dei loqui audens, & uere filium esse tollens, anathema sit. Et si quis filium similem secundum essentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur filius, aut idem dixerit cum patre filium, aut partem patris, aut secundum defluxum ac passionem, uelut corporales filios, incorporalem filium ex incorporali patre productum substituisse, anathema sit. Et si quis eo quod pater nunquam filius intelligitur, & filius nunquam pater intelligitur, aliud dixerit filium à patre, eo quod pater aliud est, & aliud filius, uelut dictum est, Alius est qui testimonium praebet de me: & Testatur, inquit, qui me misit pater: propter hanc, quae pie in Ecclesia intelligitur, proprietatem personarum patris & filij, timens ne forte idem intelligatur filius cum patre, dissimilem dixerit secundum essentiam filium patri, anathema sit. Et si quis in tempore patrem, patrem unigeniti filij intelligit, & non super tempora, & omnes humanas cogitationes credit unigenitum filium ex patre citra passionem substituisse, uelut transgrediens apostolicam praedicationem, quae tempora quidem de patre ac filio reprobatur, fideliter autem nos hoc docet, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, anathema sit. Et si quis patrem tempore seniore dixerit filio ex ipso unigenito, iuniorē uero tempore filium patre, anathema sit. Et si quis temporis exortem unigeniti filij ex patre substantiam, ad ingentam Dei essentiam referat, uelut filio

patrem dicens, anathema sit. Et si quis non potestate similes & ipsum ad reliquum, anathema sit. Et si quis talem autem aut subscripserunt, B Memnonius, Eu uelut praescriptum

Essentiae nomen & significati-
tem & significati-
dixit: Sic dices ad
ex quo omnis pa-
his quae sunt, ut f-
Euangelio secun-
reperit Paulus S-
sed praetextu ex u-
cere filium Dei, i-
ob talem opinionem
est qui est, non au-
quod per seipsu-
Verbū per seipsu-
ficerunt filij Dei
mamentum, fiam-
lium loquitur, &
ad quem loquitur
& Verbum non
pientes simplici-
ferentiam filij De-
declarantes, quod
uerum uocales a-
existens, essentia
qui ex Deo inge-
Deus loquitur.
nitus est, & pater
patres uocaueru-
gnantes & adue-
resis iuxta uolu-
rō dissimile esse
uoluntas quide-
autem filius diss-
similem esse uolu-
patri. Quoniam a-
& hunc differre
omnium produ-
cium. Nam, inco-
aliquem, sed ipse
fecit. Et propter
fia sumus, & ex

patrem dicens, anathema sit. Et si quis potestate sola patrem dixerit unigeniti filij, & non potestate simul & essentia patrem unigeniti filij, uelut solam potestatem accipiens, & ipsum ad reliquas creaturas communem faciens, & non dicens uerè ex patre genuinum filium, anathema sit. Et si quis potestate & essentia dicens patrem, patrem filij, coessentialem autem aut eiusdem essentiae cum patre filium dixerit, anathema sit. Et sunt qui subscripserunt, Basilii, Eustathii, Hyperechii, Letoii, Heortici, Gymnasii, Memnonii, Eutyches, Seuerinus, Eutychi, Alcimedes, Alexander. Sic credo, & uelut praescriptum est etiam per subscriptionem confiteor.

Hactenus Basilij & Georgij communis factio.

Essentiae nomen nudo modo in ueteri ac nouo Testamento non habetur, sensus autem & significatio eius ubique habetur. Et primum in his quae Deus Moysen mittens, dixit: Sic dices ad filios Israel, Qui est, &c. uelut de eo qui primario pater intelligitur, ex quo omnis patrum familia in caelo & in terra nominatur, qui neque ex aliquo est, & his quae sunt, ut sint causa est. Quandoquidem uero & filius est qui est, accepit hoc ex Euangelio secundum Ioannem dicentem, In principio erat Verbum: & occasionem reperit Paulus Samosatensis, & Marcellus, non amplius dicentes filium Dei filium uere, sed praetextu ex uoce Verbum arrepto, Verbum & sermonem ex ore uoluerunt dicere filium Dei, ideoque coacti sunt patres qui Paulum Samosatensem condemnarunt ob talem opinionem, quo ostenderent quod filius substantiam habet, & existens est, & est qui est, non autem Verbum ex ore est, essentiam dicere etiam filium, differentiam eius quod per se ipsum existit, & eius quod non existit, essentiae nomine ostendentes. Nam Verbum per se ipsum nullam substantiam habet, & non potest esse filius Dei, alioqui multi fecerunt filij Dei. Multa enim confitetur pater loquens ad filium: quum dicat, Fiat firmamentum, fiant luminaria, producat terra, & faciamus hominem. Quare pater ad filium loquitur, & uerba quidem Dei quae loquitur ad filium, non sunt filij. Verum filius ad quem loquitur pater, cum alijs pie appellatur panis, & uita, & resurrectio. Insuper & Verbum nominatur, quoniam interpret est uoluntatum Dei. Itaque ut ne haeretici decipientes simplices, dicerent filium idem cum uerbis quae loquitur Deus, patres differentiam filij Dei ad uerba Dei ostendentes, filium essentiam uocauerunt. Ita differentiam declarantes, quod Deus est qui est, & uerba quae loquitur sunt, sed non essentiae Dei, uerum uocales actiones. At filius Verbum existens, non est uocalis actio Dei, sed filius existens, essentia est. Si enim pater est qui est, & filius est qui est, est autem sic filius, uelut qui ex Deo ingenuè ipsum esse habet: Verbum intelligitur filius, non uelut uerba quae Deus loquitur. Illa enim ipsum esse in loquente habent. hic uero eo quod ex patre genitus est, & patrem audit, & patri ministrat, ipsum esse habet. Hanc igitur substantiam patres uocauerunt essentiam. Similem igitur intelligimus filium patri per omnia, purgantes & aduersus hanc quae nunc exorta est in Ecclesia haeresim. Nam praesens haeresis iuxta uoluntatem & actionem pronunciat esse similem filium patri, iuxta essentiam uero dissimilem esse filium patri. Quare confirmatur à praesentibus nouis haeticis, quod uoluntas quidem filij, & actio filij, similis est uoluntati patris, & actioni patris. Ipse autem filius dissimilis est patri. Et propterea uoluntatem quidem filij & operationem similem esse uoluntati ac operationi patris, filium autem non uoluit similem esse patri. Quoniam affirmant non esse ex Deo genitum filium, sed solum creaturam esse ipsum: & hunc differre à ceteris creaturis, quod praeminet magnitudine, & quod primus omnium productus substitit, & quod ministro ipso usus est Deus ad reliquorum opificium. Nam, inquit, haeretici, alia quidem per filium Deus fecit, ipsum autem non per aliquem, sed ipse ipsum per se fecit, & praeminentem magnitudine & potentia omnibus fecit. Et propterea ipsum uocauit unigenitum filium. Nos uero qui de catholica Ecclesia sumus, & ex diuinis Scripturis confessionem fidei accepimus, sic habemus: Quod

Essentiae uocabulum.

Verbi ad uerbum differentia.

Creatura quomodo dicitur filius Dei ab haeticis.

Ingeniti ac ge-
niti uoces, cur
excogitatae.

Constantini
pietas.

Substantia-
rum nomi-
nis ratio.

pater similis sibiipsum filij est pater, & filius similis est patris, ex quo pater filius intelli-
gitur: Ita ut nos amplius decernamus, atque sic mentem purgemus, uelut aduersus Sa-
bellios ac reliquos, quod neque filius potest pater, neque pater potest esse filius: sed filius,
filius: & pater, pater, & non filius. In his enim est exacta sinceritas cognitionis perso-
narum, quod pater, pater semper existens, carnis exors est & immortalis: filius autem
filius existens semper, & nunquam pater existens (Semper autem dicimus propter tem-
poris exclusionem & substantiae incomprehensibilitatem) carnem assumpsit iuxta vo-
luntatem patris, & mortem pro nobis sustinuit. His ita probe discretis, admirandi illi
haereticis propugnatores, duo procurare student. Vnum quidem, ut non amplius dicat
patrem & filium, sed ingenitum & genitum. Et per hoc, haereticis commentum ac sophisma
Ecclesiae superinducere se putant. Intelligunt enim sapientes rerum diuinarum, inge-
nitum minus esse quam nomen patris. Nam uox Ingenitum, quod quidem non geni-
tus est significat, nondum uero an & pater est significat. At uox pater, plus est quam no-
men ingeniti. In ingenito enim non apparet patris potentia. Verum in nomine
simul apparet quod non est filius ipse pater, simulque proprie intelligitur pater, & quod
causa est similis sibiipsum filij. Atque unum quidem hoc est. Alterum uero, quod quum
antea scripserint dissimilem secundum essentiam filium patri, & putarent se condemnare
Ecclesiam per literas quas a uenerando episcopo Oria uenati essent, in quibus dissimi-
lis secundum essentiam habetur, postquam rediissent illi ex oriente ad Sirmium, colle-
gerunt & hoc huius haeretici maleficium, ut ne poenas darent ob facinora in orien-
talem fidem perpetrata: & conati sunt essentiae nomen, quod in usu patribus est, pro-
pter praedictas causas tollere ex ecclesiastica doctrina, quo etiam hac parte haereticam
suam corroborare uideretur. Opinati enim sunt, quod si essentiae nomen eiecerunt el-
set, iuxta uoluntatem solum, & iuxta actionem similem patri filium dicentes: potesta-
tem se habituros, dum essentia non nominaretur, de caetero dissimilem dicere secun-
dum essentiam, & iuxta ipsum esse, filium patri. Attamen uindex ueritatis Deus, qui
deprehendit sapientes in uasfricia ipsorum, cognitionem unigeniti sui, & filium per
omnia similem esse patri, coram pio rege audacter loquutus est. Sic enim & ipse sen-
tiebat pius existens pro propugnatore suo unigenito filio Dei. Et sic sentiens pio ore
decreuit, per omnia, uelut nos catholici credimus, similem esse filium patri. & ut per
ipsum non procederent insidiae contra ecclesiasticam fidem constructae, quae tollere
uolebant essentiae nomen: quo dum ore non diceretur essentia, de caetero in cordibus
latitans haereticus pasceretur. Verum ipsos antea deprehendimus scripsisse, similem se-
cundum uoluntatem, dissimilem uero secundum essentiam. Quare si integre & pure
per omnia similem confitentur, uanus redarguitur ipsorum conatus, qui moliti sunt
essentiae nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt, coacti confiteri filium patri per omnia
similem. Si enim per omnia, uelut confessi sunt, similis est, sicut sane est filius patri simi-
lis: non secundum uoluntatem & operationem solum similis est, uelut ipsi decernunt,
sed secundum existentiam, & iuxta substantiam, & iuxta essentiam uelut filius, & in
summa, per omnia, omnia complectitur, & nullam differentiam admittit: ita ut confi-
teamur neque ipsum sibiipsum similem esse patrem, neque filium ipsum sibiipsum similem
esse: sed filium esse similem patri, & in eo quod per omnia similis est patri, filium esse,
& non patrem: ex quo patre perfectus ex perfecto, ante omnem intelligentiam & omnes
ratiocinationes temporales ac secula, ex patris similitudine genitus, sicut nouit solus
pater, qui ex seipso ipsum citra passionem genuit, & filius qui ex ipso ipsum esse habet,
& cui ipse reuelabit, in sui speculatione exhibens nobis ut patrem ipsius digne intelli-
gamus. Et ne perturbet aliquos substantiarum nomen. propter hoc enim substantias
orientales dicunt, ut proprietates personarum subsistentes & existentes notas faciant. Si
enim spiritus est pater, spiritus etiam filius, spiritus etiam spiritus sanctus: non intelligitur
pater

pater filius, subsistit
Subsistit autem &
spiritus sanctus
proprietates perso-
nalarum, tria principia
neque patrem & filium
per filium in spiritu
principium. Attamen
trem in paterna a-
sed pure ex patre
sanctum, quem d-
notificantes. Velut
Nemo enim dici-
tas, uerum Deum
me, uidit patrem
nito, patrem pie
praecipit Saluat-
docete omnes ge-
dem de filij simi-
breuibz indica-
xit, & in hoc doc-
oportet, tradidit
rapinam arbitra-
pta, in similitudi-
legis, in eo quod
carnis peccati ex-
testimonij ex di-
incorporali, de p-
similitudine hor-
quam suscepit fi-
hominum est, qui
cut iuxta similem
quidem quod spir-
hoc quod citra
tri. Et non ipse
omnia homo. I-
similis est substan-
tiam, idem: sicut
quod spiritus con-
semine & uolunt-
uelut antea dict-
similis est per om-
opera, per episto-
uit peccatum in-
peccati, & simil-
his ad peccand-
nis peccati. Id est
enim spiritus ex-
pater, sed simili-

pater filius, subsistit autem & spiritus, qui non intelligitur filius, & qui non est spiritus. Subsistit autem & spiritus sanctus, & non est spiritus sanctus, neque pater, neque filius: sed spiritus sanctus ex patre, qui per filium datur merito subsistentem & existentem. proinde proprietates personarum subsistentium substantias nominantur orientales, non tres substantias, tria principia, aut tres deos dicentes. Detestantur enim si quis tres deos dicit. Imò neque patrem & filium duos deos dicunt. Cōfitentur enim unam esse deitatem, continentem per filium in spiritu sancto omnia. Cōfitentur unam deitatem, & unum regnum, & unum principium. Attamen personas in proprietatibus substantiarum pie notas reddunt: patrem in paterna auctoritate subsistentem. intelligentes etiam filium, non partem esse patris, sed pure ex patre perfectum ex perfecto genitum, & subsistentem confitentes. Et spiritum sanctum, quem diuina Scriptura Paracletum nominat, ex patre per filium subsistentem notificantes. Veluti enim Paracletus spiritus ueritatis docet nos ueritatem, quæ est filius: Nemo enim dicit Dominus IESVS, nisi in spiritu sancto: sic etiam filius qui est ueritas, uerum Deum suum patrem nos pie nosse docebit. quemadmodum dicit, Qui uidit me, uidit patrem. Igitur in spiritu sancto, filium digne intelligimus. In filio uero unigenito, patrem pie ac digne glorificamus. Et hoc est sigillum fidei, in quo sigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noster IESVS CHRISTVS, dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomen patris & filij, ac spiritus sancti. Equidem de filij similitudine ad patrem per omnia, diffusius alibi dictum est. Sed neque nunc breuibus indicare cunctabimur, quod Apostolus imaginem inuisibilis Dei filium dixit, & in hoc docuit quod filius similis est patri: alibi uero quomodo filium intelligere oportet, tradidit. Nam in epistola ad Philippenses dixit, Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est, quod esset æqualis Deo, sed inaniuit seipsum, forma serui accepta, in similitudine hominum constitutus. Et in epistola ad Romanos, Impotentiam enim legis, in eo quod imbecillis erat per carnem, Deus proprio filio misso in similitudine carnis peccati expleuit, & de peccato cōdemnauit peccatum in carne. Quare ex duobus testimonijs ex duabus epistolis, à corporali pie etiam de similitudine intelligentiam in incorporali, de patre ac filio nos edocemur. Nam hoc, Forma serui accepta: & hoc, In similitudine hominum constitutus: ostendit quod ex uirgine carnem suscepit. Igitur caro quam suscepit filius Dei, eadem quidē est cum carne hominum, uerum in similitudine hominum est, quoniam non ex seminio uelut homines, neque ex cubili uiri genitus est. Sicut iuxta similem modum etiam filius spiritus existens, & ex patre spiritus genitus, iuxta hoc quidē quod spiritus ex spiritu est, idem est: uelut caro ex carne Mariæ est. Verum iuxta hoc quod citra defluxum & passionem ac partitionem ex patre genitus est, similis est patri. Et non ipse secundum carnem filius, in similitudine hominum est, & non ipse per omnia homo. Igitur per epistolam ad Ephesios docuit nos quomodo substantia filij similis est substantiæ patris. Spiritus enim ex patre, & iuxta spiritus quidem intelligentiam, idem: sicut iuxta carnis intelligentiam, idem. Non idem autem, sed simile, eo quod spiritus qui est filius, non est pater. Et caro quum Verbum suscepit, non est ex semine & uoluptate: sed sic uelut Euangelium nos docuit. Et per hæc sanē nos docuit uelut antea dictum est, quomodo filius iuxta essentiam suam, & substantiam essentiae suæ, similis est per omnia patri. Quomodo autē similis est iuxta uoluntatem & actionem ac opera, per epistolam ad Romanos, ubi dixit: In similitudine carnis peccati, cōdemnauit peccatum in carne. Quæ enim eadem caro erat quam suscepit filius Dei, cum carne peccati, & similiter cōcitabatur ad famem & sitim ac somnum, uelut omnis caro, ea ex his ad peccandum non commouebatur. Quapropter dictum est, In similitudine carnis peccati. Id quod simile est huic, Quæ enim pater, hæc & filius similiter facit. Pater enim spiritus existens, autenticè facit: filius uero spiritus existens, non autenticè facit sicut pater, sed similiter. Igitur prout quidem caro & caro, idem est: sicut in quantum spiritus

Similitudinis
filij ad patrem
ratio.

Identitatis ac
similitudinis
ratio expres-
sa.

Patris & filij
nomen ad ali-
quid est.

Ingeniti &
geniti ap-
pellationes
reprobatae.

& spiritus, idem est: inquantū uerò sine seminio, nō idem, sed simile. Sicut inquantum sine defluxu & passione filius, non idem, sed simile est. Et prout quidem caro & caro idem: sicut prout spiritus & spiritus, idem. Inquantum uerò in similitudine carnis peccati, similis est carnis motibus, & nō idem. Quemadmodum sanè in similitudine motus filius, ministri modo, & non idem sicut pater autenticè. Quæ enim pater facit, carius non sic ipse facit, sed similiter. Et manifestum est ex his, quod per omnia filius similis est patri, uelut filius patri ex ipso genuino modo genitus. Nam absurdū est filium Dei ante secula existentem, & secundum naturam existentem Deum, quando prout naturā suam ex Maria factus est homo, similem fieri ipsum hominibus secundum naturam, in suo ipsius quod habet præter naturam: præter naturam enim erat ipse qui Deus erat, ut homo fieret: In suo uerò quod habet secundum naturam, nō esse ipsum similem patri genitori. Si enim in suo quod habet præter naturam, similis est his qui sunt secundum naturā: multo magis similis est in suo quod habet secundum naturam patri qui ipsum ingenuè genuit. Quare simile esse per omnia filium patri, propositum est in Scripturis. Similis est autē, uelut docuit nos similis intelligentiā, Apostolus per ea quæ relata sunt. Similis enim est & inquantum uita ex uita, & lumen ex lumine, & uerus ex uero, & sapientia ex sapiente. Et in summa est similis secundum scripturam non iuxta actionem ac uoluntatē solum, sed secundum ipsam essentiam & substantiam ac existentiam, similis est per omnia patri genitori, uelut filius patri. Si uerò noui dum ac uani hæretici disputantes contra nos ingenitū dicunt & genitū, dicemus ad ipsos: Quandoquidem uos malefici essentiae nomen, quod patres in usu habent, uelut non scriptum non admittitis: neque nos Ingeniti uocem in Scriptura non extantem recipimus. Incorruptibilem enim, & inuisibilem, & immortalē, dicit Apostolus: nunquam autem Ingenitum ipsum nominauit Scriptura. Deinde uelut dictum est, Ingenitum nondum significat patris intelligentiā: & genitus nondum significat propriè filium, sed ad omnia genita cōmunem facit intelligentiā. Qui enim dixit genitum, quod quidem genitus est significauit, nequaquam uerò filiū, qui sempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter sempiternè intelligentes filium Dei, hoc non recipiemus. Ad hoc patris & filij nomen, cognitionem ad aliquid & relationem significat. Quare etiam patrem solum nominemus, habemus in nomine subintellectam notionem filij. Pater enim filij pater dicitur. Et si filiū solum nominauerimus, habemus notionē patris, quia filius patris filius dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimitur cognationis habitus, sed & alterutrū solum dictum, cōducit alterius intelligentiam, & nō nomen solum, sed cum nomine etiam naturæ cōsortium. patrem enim intelligentes Deum Dei patrem intelligimus: & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatu filium Dei, & similem illi secundum naturā, cuius intelligitur filius. Ingenitum uerò non dicitur geniti ingenitum, neque genitum ingeniti genitū. Quandoquidem igitur neque mutuam inter se relationē habent ingeniti & geniti uoces, neque simul naturam ostendunt: uerū cōmunem faciunt filij proprietatem ad reliquas creaturas: non suscipimus eas uoces propter insidias ad impietatem tendentes, sed semper patris & filij nomine pie utemur. Primū quidem quod qui ex gentibus uocati sumus, nō baptizati sumus in ingenitū & genitum, sed in patrem & filium. Deinde quod nusquam reperitur, quod filius suum patrem dixerit Ingenitum, sed semper patrem dixit Deum, & semper seipsum filium Dei. Atque hoc ipsum paucis indicabimus, audientes ipsum quem patrem: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem meum. Et, Quem pater sanctificauit & misit in mundum. Et, Mihi irascimini, quia dixi, Filius Dei sum. Et, Ego ex patre exiui, & uenio: exiui ex patre, & ueni in mundum, rursus relinquo mundum, & eo ad patrem. Sed & Petri confessio est, Tu es CHRISTVS filius Dei. Et pater ex supernis dixit, Hic est filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem

sic pater filij men-
gnati sumus, his
tra apostolicam
utero ante lucis
creaturas filium,
docente. Sicut si
ad reliquas creat
genuit me: piam
rans. At semel q
Dei, genitum uo
num est patris &
hanc nouarunt, e
annotauimus, ex
tror iudicabunt,
ab apostolica fid
ac docent. Scrib
uerba, atque hæc
essentiam filium
ingeniti appellat
lius uerò minor
dum essentiam c
Dei uoluntatem
uoluntatis ratio
ipse mecum con
Quando sanè in
sed ex ingeniti p
Quomodo man
essentiae immuta
significationem
bum, quam habe
uerat. Et rursus,
itaque patris nomi
tes hæreticos, q
dum essentiam: i
solum est, sed eti
mentionem fecit
ut tollatur nomen
si uerè assentimin
similitudinis pro
sicut filium patri
mitem, is anathe
probat suas ipse
tur etiam quæ tr
essentiam & sub
lut filium patri, c
de eo quod simil
pus Arethusiae si
liter. Valens uer
stes, præscriptan

sic pater filij meminit, & filius patris, & in his nominibus (repeto sermonem) ob-
gnati sumus, his etiam semper utemur, repulsis prophanis uocum uanitatibus con-
tra apostolicam fidem. Nam quod à patre dictum est, In splendoribus sanctorum, ex
utero ante luciferum genui te: necessario dictum est, & abducet à communitate ad
creaturas filium, patre ex ipso genuinum & propriè genitum filium, per uteri nomen
docente. Sicut similiter etiam filius, Dominus creauit me, dixit, & ut nouatam ipsius
ad reliquas creaturas naturam putarem, necessario intulit, Ante omnes uerò colles
genui me: piam & passionis exortem filiationis suæ ex Deo patre intelligentiā decla-
rans. At semel quidem pater, & semel filius, propter prædictam piam ingenuitatem
Dei, genitum uocem nobis proposuerunt. Verum totum nouum Testamentum ple-
num est patris & filij nominibus. Quo uerò ex proprijs cognoscatur hi qui hæresim
hanc nouarunt, ex multis ab ipsis in hoc argumentum conscriptis, pauca per longum
annotauimus, ex quibus Catholici totam hæresis sententiam edocti, necessario arbi-
tror iudicabunt, eos qui hæc scripserunt detestari ipsa, & ipsos sua ipsorum reiicere
ab apostolica fide, detestari item ac anathemate ferire eos qui eadem cum ipsis sentiunt
ac docent. Scribunt enim ipsis uerbis, sic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo
uerba, atq; hæc breuibus, maximè proposui. Quicumq; enim similitudinē secundum
essentiam filium cum patre conseruare opinatur, extra ueritatem progrediuntur, per
ingeniti appellationem accusantes similem secundum essentiam. Et rursus dicunt, Fi-
lius uerò minor natiuitate & est, & esse confessum est: Non ergo similitudinem secun-
dum essentiam conseruat ad ingenitum, uerum conseruat in propria substantia ferens
Dei uoluntatem. Igitur similitudinem conseruat non secundum essentiam, sed iuxta
uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rursus, Quomodo nō etiam
ipse mecum confiteris, quod secundum essentiam nō est filius similis patri? Et rursus,
Quando sanè in confesso est, filius sine carens, non ex propria natura uitam habens,
sed ex ingeniti potestate. Verum ingenita natura infinitè superior est omni potestate.
Quomodo manifestos faciunt se ipsos impij, pro similitudine essentiae diuersitatem
essentiae immutantes ac prædicantes. Et rursus, Quapropter nomen pater essentiae
significationem non habet, sed potestatis quæ produxit filium ante secula Deum Ver-
bum, quam habet infinitè ipsi donatam, & quam essentiam ac potestatem habens perse-
uerat. Et rursus, Essentiae significatiuam uolunt esse uocem pater, sed non potestatis.
Itaq; patris nomine appellent etiam unigeniti substantiam. Dicimus nunc ad præsen-
tes hæreticos, Quia uos scripsistis similem secundum uoluntatem, dissimilem secun-
dum essentiam: ideo nos contra scripsimus, quod similis non secundum imitationem
solum est, sed etiam secundum essentiam. Quando quidem igitur primi uos essentiae
mentionem fecistis, dissimilem secundum essentiam dicentes: & propterea conamini
ut tollatur nomen essentiae, quo iuxta uoluntatem solum similem esse filium dicatis:
si uerè assentimini per omnia similem esse filium patri, detestamini eos qui differentiā
similitudinis proferunt, & scribite sic: Si quis non per omnia similē dixerit filiū patri,
sicut filium patri: sed iuxta solam uoluntatē similem dixerit, iuxta essentiam uerò dissi-
milem, is anathema sit. Et postea si uolunt essentiae nominis mentionem facere, & re-
probant suas ipsorum subscriptiones: essentiae mentionem ubiq; facientes, confitean-
tur etiam quæ tradita sunt à patribus, nō solum secundum uoluntatem, sed etiā iuxta
essentiam & substantiam ac existentiam per omnia semel similem esse filium patri, ue-
lut filium patri, quemadmodum diuinæ dicunt Scripturæ. Etenim in editam fidem,
de eo quod similis est filius patri per omnia, sic subscripserunt: Ego Marcus episco-
pus Arethusiæ sic credo, ac sentio uelut præscriptum est, & qui præsentēs fuerunt simi-
liter. Valens uerò sic: Quomodo quidem subscripsimus nocte illucescentis Penteco-
stes, præscriptam subscriptionē nouerunt qui præsentēs fuerūt, & ipse pius rex, apud

Exemplar al-
terius episto-
le Semiaria-
norum.

Synodus Ari-
minensis.

Arianorum
sectæ tres.

Seleucia aspe-
ræ synodus.

Fides in Seleu-
cia editæ ex-
emplum.

quem & scripto & citra scriptū testatus sum. Postea uerò quū suo more Valens sub-
scripsisset, & in subscriptione apposuisset, similem filium patri: non autem apposuisset
per omnia, & ostendisset quomodo assensus esset præscriptis, aut quomodo coessen-
tialis uocem intelligeret: adnotauit hunc pius rex, & coëgit ipsum addere, per omnia, ex
quod etiā addidit Basilus. Suspiciens itaq; Valens Basilium ipsum hoc, per omnia, ex
propria sententia apposuisse, festinauit etiā ipse hoc arripere, secumq; ad Synodum in
Arimino deferre. Subscripsit autem sic: Ego Basilus episcopus Ancyræ, credo ac con-
sentio præscriptis, similem confitens filium patri per omnia: per omnia uerò, non secun-
dum uoluntatē solū, sed & secundum substantiā & secundum existentiam, & secun-
dum essentiam, uelut filium, secundum diuinas Scripturas, spiritum ex spiritu, uitam
ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, sapientiam filium ex sapiente
Deo & patre. Et in summa, per omnia similem filium patri, uelut filium patri. Et si quis
secundum aliquid similem dixerit, uelut præscriptū est, eum alienum esse à catholica
Ecclesia, uelut qui non dicit secundum diuinas scripturas similem filiū patri. Lecta est
scriptio, & data est Valenti, præsentē Marco, Georgio, Ursacio, Germano, Hy-
patiano, episcopis & presbyteris ac diaconis pluribus. Hæ epistolæ postpositæ sunt,
ut unusquisq; studiosus & ueram fidem requirens sciat, quod non ex inani ferimur ad
dicendum contra quosdam, sed ex ueris confirmationibus procedere conamur. Itaq;
ad cōtentionem deuenerunt iidem rursus cum sodalibus suis, propter odia quædam
& æmulationē humanā rixantes inter se, & de principatu litigantes. Et fortificata est
tunc pars horum Semiariarum, Basilij inquam, & Georgij, ac Syluani, & reliquo-
rum, quum haberēt secum carnis dextram, Constantium regem. Vicit tamen Eudo-
xius, & Georgius Alexādrinus, & Euzoius Antiochenus. Et Basilus quidem ac Geo-
rgius Laodicææ depressi sunt, quamuis multum ualerent. Ex quibus multi separati
sunt ab eadem hæresi ac synodo. Et diuisa est Arianorum cōgregatio in tres ordines.
Acacius enim Palæstinus Cæsareæ episcopus cum Meletio & Vranio Tyrio, & Euty-
chio Eleutheropolita, propter æmulationē & odium aduersus Cyrillum Hieroso-
lymitanū, restitit Basilio & Georgio Laodicensi, & Syluano Tarsensi, Eleusioq; Cy-
zici, ac Macedonio Cōstantinopolitæ, & Eustathio Sebastræ, & Aniano Antioche-
no. Tunc his confirmatis cōtra ipsum, idem Acacius seipsum armauit, & multam tur-
bam cōcitauit. Et inter se quidem eiusdē opinionis sententiā habuerunt, quum autem
unusquisq; diuersimode cōfiteretur, inter se ad contentionē progressi ac fissi, in præ-
dictos tres ordines diuulsi sunt. Nam Acacius cum suis, neq; coessentialē cōfitebatur,
neq; creaturam unam ex creaturis. Et quamuis iidem essent, occultē uerò propter tem-
poris occasionem creaturæ uocem cōticescerent, ipsi quidem toti fuerūt quales etiam
Ariani, occultauerunt autē in illo tempore, nihil aliud sentientes quàm hoc, propter
eos qui ipsis ammixti erant, natura quidē orthodoxi, uerū hypocritæ, ut qui simula-
rent regiam dextram, & formidarent, haberentq; inter se inimicitias, sua confirmare
uolentes. Euty chius enim Eleutheropolita, nimirū ut qui à beato Maximona Hiero-
solymita confessore ac episcopo fidem haberet manifestē orthodoxā: propter inimi-
citiam aduersus Cyrillum, nō ammixtus fuit Acacio, orthodoxam quidem habens fi-
dem usq; ad tempus, simulans autem ob proprium thronum: & alij plures Palæstini
(propter quos Acacius cum suis instructus erat) eandem rabiem habētes, & insanam
malam fidem, tandem ad tempus nihil cōcitabant de his, neq; confitebantur, neq; ne-
gabant. Sed congressi in Seleucia aspera appellata in Isauria, ex præcepto Constantij
regis, aliam fidem edunt, non secundum eam quæ à patribus proposita est in urbe
Nicæa, quæ recte & bene ordinata est, sed simulatē uelut per simplicitatem dicentes,
Credo in unum Deum patrem omnipotentem, &c. & in filium Dei: simpliciter, nihil
fortius loquuti. Postea uerò ut fabulam suam agerent, dixerunt, Reijcimus uocem
coessentialē

coessentialē, uel
anathemate ferim
se conuersabantur
milis est patri, uel
enim & plasta st
per colores in lig
forum. Sic apud i
de patris deitate in
tem ita temporis
rum. Quidam ue
trophilus Scytho
prædicti, & alij p
obitum, quum di
hæresi sunt, prop
dicant ipsorum a
præcepto coërcit
tio fidem cum sub
conuenimus Episc
tis pientissimi reg
Hæsterna die qua
buimus, ut pacem
distingueremus,
cas uoces, & nih
do quidem uerò i
obturarunt non
tos habebant sece
cebant, ut confes
comes Leonas, &
ta de causa profi
dedicationis festi
illo tempore ad si
tialis, & similis es
usq; huc dicitur n
tialis uocem rei c
Et omnes qui tale
trem clare confite
bilis. Confitemur
torem cœli & ter
strum IESVM
omnia secula, De
sapientiam, poter
inuisibilia. Hunc
nem assumpsisse
nostris, ac resurre
uenturum in glo
etum, quem etia
CHRISTVS,
quem etiam misi
in nomine patris

coessentialē, uelut alienam à diuina Scriptura. Dissimilitudinē uerò filij ad patrem anathemate ferimus. Et erat hæc fraudulentorum uenatorum esca. Nam quum inter se conuersabantur, dicebant ac docebant, quod creatura quidem est filius Dei, sed similis est patri, uelut iuxta sententiam hanc quæ inter homines recepta est. Exprimunt enim & plastæ statuas, & assimilant imagines ex auro & argento, & alia materia, aut per colores in ligno, & similitudinem habent, nihil autem iuxta æqualitatem expressum. Sic apud ipsos fraus erat, confiteri quidem similem patri, nihil autem habere de patris deitate in totum. Verum quidam ex his qui cum ipsis erant, propter instantem ita temporis calamitatem, simul suscipiebāt, & simul erant conscij plerique ipsorum. Quidam uerò etiam ignorātes, uelut postea ostensum est. Erat enim cum his Patrophilus Scythopolita, & post hunc Philippus, qui illic constitutus erat successor prædicti, & alij plures, qui natura hanc hæresim tenebant. Nunc uerò post illorum obitum, quum dilatata est ipsorum mala opinio, etiam cum loquendi fiducia ex hac hæresi sunt, propter carnis dexteram. & dum non amplius impediuntur, palam prædicant ipsorum aggressionem, non amplius neque pudore prohibiti, neque aliquo præcepto coerciti. Quo uerò non uideamur ex inani ferri, etiam editam illic ab Acatio fidem cum subscriptione in ipsa synodo factam hic apponam. Et est hæc: Nos qui conuenimus Episcopi ex diuersis prouincijs in Seleucia Isauriæ, ad mandatum pietatis pietissimi regis nostri Constantij, hæc colloquuti sumus iuxta regiam uoluntatē. Hæsterna die quæ erat ante quintum Calendas Octobres, omnem diligentiam adhibuimus, ut pacem Ecclesiæ cum omni bono ordine cōseruaremus, & fidem firmiter distinguere, uelut præcepit pietissimus rex noster Constantius, iuxta propheticas uoces, & nihil præter diuinas Scripturas Ecclesiasticæ fidei adderemus. Quandoquidem uerò in synodo quidam nostros partim contumelia affecerunt, partim os obturarunt non permittentes ipsis loqui, partim excluderunt inuitos: sed & depositos habebant secum ex diuersis prouincijs, & præter regulam constitutos secum ducebant, ut confessus undique tumultu plenus fieret: quemadmodum illustrissimus comes Leonas, & splendidissimus dux prouinciæ Lauricius suis oculis perceperunt: ea de causa proferimus quod non fugimus, neque auersamur authenticam fidem in dedicationis festiuitate in Antiochia editam proferre, ubi etiam maximè patres nostri illo tempore ad subiectā quæstionē concurrerunt. Nam multos turbauit uox coessentialis, & similis essentiæ appellatio, in præteritis temporibus usque in præsens. Sed & usque huc dicitur nouari ab aliquibus dissimilitudo filij ad patrē. Quapropter coessentialis uocem reijcimus, uelut à scripturis alienam. Dissimilitudinē uerò detestamur. Et omnes qui tales sunt, alienos ab Ecclesia putamus. Similitudinē autem filij ad patrem clarè confitemur, iuxta Apostolum dicentem de filio, Qui est imago Dei inuisibilis. Confitemur autem & credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, uisibiliumque ac inuisibilium. Credimus autem & in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM filium Dei, ex ipso genitum citra passionem ante omnia secula, Deum Verbum, Deum ex Deo unigenitum, lumen, uitam, ueritatem, sapientiam, potentiā, per quem omnia facta sunt in cœlo & in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia. Hunc credimus in cōsummatione seculorum ad reprobationē peccati, carnem assumpsisse ex sancta uirgine, & hominē factum esse, passumque esse pro peccatis nostris, ac resurrexisse, & assumptum esse in cœlos, & sedere in dextera patris, rursus uenturum in gloria, ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus & in spiritum sanctum, quem etiam Paracletum nominauit Saluator ac Dominus noster IESVS CHRISTVS, ubi promisit post abitionem suam missurum se esse hunc discipulis, quem etiam misit, per quem & sanctificat eos qui in Ecclesia credunt, & baptizati sunt in nomine patris & filij ac spiritus sancti. Eos uerò qui præter hanc fidem aliud quid præ-

*Fides Synodi
Seleuciæ.*

prædicant, alienos nouit catholica Ecclesia. Quod autem huic fidei æquiualens est & ea quæ in Sirmio prima edita est fides, corâ pietate regis nostri, cognoscunt qui ipsam legunt. Subscripserunt præsentibus, Basilii, Marcus, Georgius Alexandriæ episcopus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi episcopi occidentis. Ego Georgius episcopus Alexandriæ edidi fidem sic, & confiteor me sentire uelut præpositum est. Ego Acacius episcopus Cæsareæ edidi fidem sic, & confiteor me sentire uelut præpositum est. Vranus episcopus Tyri. Euty chius episcopus Eleutheropolis. Zoilus episcopus Larissæ Syriæ. Seras episcopus ex Paratonio Libyæ. Paulus episcopus Emises. Eustathius episcopus Epiphaniæ. Irenæus episcopus Tripolis Phœnicis. Eusebius episcopus Pinaris Syriæ. Euty chianus episcopus Patarorum Lyciæ. Eustathius episcopus Pinarum & Sidymorū. Basilii episcopus Cauniorum Lydiæ. Petrus episcopus Hippodamie Palestinæ. Stephanus episcopus Ptolemaidis Libyæ. Eudoxius episcopus. Apollonius episcopus Oxyrinchi. Theoctistus episcopus Ostracines. Leontius episcopus Lydiæ. Theodosius episcopus Philadelphæ Lydiæ. Phœbus episcopus Polychalæ Lydiæ. Magnus episcopus Themisorum Phrygiæ. Euagrius episcopus Myræ insularum. Cyrion episcopus Doliches. Augustus episcopus Euphratesis. Pollex episcopus Prouinciæ secundæ Libyæ. Pancratius episcopus Pelusi. Philicadus episcopus Agustadarum Phrygiæ prouinciæ. Serapion episcopus Antipyrgi Libyæ. Eusebius episcopus Sebastæ Palestinæ. Heliodorus episcopus Sozuse Pentapoles. Ptolemæus episcopus Thmueos Agustonices. Augarus episcopus Cyri Euphratesis. Exerecius episcopus Gerasorum. Arabion episcopus Adraorum. Charisius episcopus Azoti. Elissæus episcopus Diocletianopolis. Germanus episcopus Petroni. Barochius episcopus Arabiæ. simul episcopi XLIII.

Hactenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi estis, ubi hanc & alias perlegistis, cognoscitis quomodo astuta est aggressio alterius ipsorum congregationis, & nihil rectum, neque breuitas habens confessionis de Deo. Dicit enim Dominus, Quod in aurē audiistis, hoc prædicat in tectis. Et Apostolus dicit, Veritatē loquatur unusquisque cum proximo suo. At Propheta horum malignitatem redarguens detegit, ac dicit: Cum proximo suo loquitur pacifica, in corde uero suo habet inimicitiam siue maliciam. Sic etiam hi, Acacius inquam, cum suis cōplices, ab his qui regi adhærebat diuisi, cupientes soluere uinculum ueræ confessionis, spuriam quandam & deprehensu facilem, undiquaque dissimilem ediderunt editionem, quo possent ex his relatis, si quidem uellent, aliquos decipere, & iustum confiteri. Si uerò uoluerint suæ malæ opinionis uenenū detegere, erant ipsis cōmoda hæc editio, ambigua existens ad duos modos, & potens facere uniuscuiusque figmenti ipsorum cōfessionem. At quandoquidem in hac Acacii synodo ab alijs duabus synodis diuisa: diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum secta diuisa est. nam Eudoxius & Germanus, & Georgius Alexandrinus, ac Euzoius Antiochiæ, in unum ordinē fissi sunt. Basilii uerò & Eleusius, Eustathius & ac Georgius Laodiceæ, & Syluanus Tarfi, & Macedonius Cōstantinopolita, & alij plures in alio ordinē diuisi sunt. Acacius autē rursus, & Meletius, & Euty chius, atque alij plures in alio ordinē & ipsi constituerunt. Et erat totū opus nequitia plenū. Quæ enim quis sentiebat, ea etiā alter habebat. Verum ad scissuras inter se dissecti sunt, aut ob inuidiam aut propter odium quoddam mutuum, eo quod Cyrillus Hierosolymitanus aduersus Euty chium iram haberet, & hic rursus aduersus illum. Et quod Cyrillus esset cum Basilio Galata, ac Aniano cōstituto in Antiochia, & Georgio Laodiceæ. Quid autē tempus tero in diuidendis ac recensendis ipsorum sectis? Deueniā ad horum oppositas sententias, & subuersionem fraudis singulorum. Oportet autē me prius de his quæ postea facta sunt dicere. Cōtigit enim hoc quibusdā in bonitatem, quibusdā ad prauitatem.

Arianorum
sectæ ordi-
nes tres.

Nam Meletius
statio, eo quod
ostenderet seipsum
letum in constituto
eius, putabatur a
de ipso tradunt. Et
fugatus est, & a
cedentes, ac con
li plures huius o
rabili ter de fide c
esse aiunt, si fiat sy
dictum uenerant
in primo alloqu
plures asserunt iu
Et est hoc exemp
Sapientissimus
quanto melius e
quando idem Ec
non audiuntur. C
autem membra
potest dicere capi
pus, & inferiori m
non potest, quin
brum, hinc mani
manifestum est, q
pacificum princip
Hoc enim dicit A
tationem spiritus
loquatur quis, si
nem spiritus, per
seriminatim, sed a
quæ imaginem &
prædictorum eue
diculum. Quare c
ter eos qui ab his
erga Deum. Ipse e
struxit, inimicitia
datum Domini se
quit, mandata me
non illuminante.
neque sermonem
loquentem, iuxta
quitur CHRIS
enim, inquit, mise
brantibus mihi ser
requireret. Eorum
in opprobrijs, ut
Aufertur autem e
monem ueritatis

Nam Meletius in Antiochia constitutus ab Acacio: hinc enim facta est Acacii re-
latio, eo quod uel modicum quiddam ex maligna ipsorum opinione auerfaretur, &
ostenderet seipsum inter orthodoxos esse, ex hoc quod confirmaret praedictum Me-
letium in constitutione. Constitutus itaque Meletius hic ab Acacio & complicibus
eius, putabatur ab ipsis esse ipsorum opinionis, sed non inuentus est sic, uelut multi
de ipso tradunt. Etenim qui nunc ab ipso & ordine ipsius inuitati sunt, hi eo quod ille
fugatus est, & a proprio throno eiectus, temporis morae ac persecutionis dilationi ac-
cedentes, ac consentientes propter Deum, rectam fidem habent. Fuerunt enim popu-
li plures huius ordinis ipsius synodi, qui sibi ipsis episcopos constituerunt, & mi-
rabili de fide confitentur, & coessentialis uocem non reijciunt. Sed & paratos se
esse aiunt, si fiat synodus perfecta, confiteri, & non negare. Contigit enim ipsum pra-
dictum uenerandissimum Meletium ab Arianis Acacio adhaerentibus constitutum,
in primo alloquio uelut primicias in Antiochena ecclesia exponere, & ut quidem
plures asserunt iuxta rectae fidei sententiam. Caeterum ipsius expositionem hic apponam.
Et est hoc exemplar Concionis Meletij.

Sapientissimus Ecclesiastes dicit, Melior est finis sermonis quam principium eius, “
quanto melius est ac securius cessare a dicendi certamine quam incipere: maxime “
quando idem Ecclesiastes ait, Ipsa sapientia pauperis uilipenditur, & sermones ipsius “
non audiuntur. Quando quidem corpus non est unum membrum, sed multa: omnia
autem membra mutua inter se curam habent, ut ne sit dissensio in corpore. Et non
potest dicere caput pedibus, non est mihi opus uobis. uerum Deus contemperauit cor-
pus, & inferiori membro contulit ampliorem honorem. Quod quidem igitur fieri
non potest, quin dum totum corpus mouetur, simul commoueatur & quodque mem-
brum, hinc manifestum est. Quale uero fecerit quis principium sermonis ad uos: aut
manifestum est, quod omnis incipiendi & sermonis & operis, conuenit benignum ac
pacificum principium facere, ac finem: & qui ab eo incipiunt, etiam in ipsum desinunt.
Hoc enim dicit Apostolus euenturum esse ad salutem per nostras preces & suppedi-
tationem spiritus, quem dat IESVS credentibus in ipsum. Et siue aedificationem
loquatur quis, siue exhortationem, siue consolationem dilectionis, siue communio-
nem spiritus, per pacem quae est secundum Deum, accedit: non tamen ad omnes indi-
scriminatim, sed ad diligentes legem, uelut Propheta dicit: Legem non corporalem,
quae imaginem & umbram habet futurorum, sed spirituales, quae sapienter reuelat
praedictorum euentum. Pax enim, inquit, multa diligentibus te, & non est ipsis offen-
diculum. Quare clarum est quod qui pacem oderunt, eos offendiculum manet, & oportet
eos qui ab his liberari desiderant, uelut scutum quoddam praetendere dilectionem
erga Deum. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ambo unum, & interpositam sepem de-
struxit, inimicitiam in carne, lege mandatorum in dogmatibus abolita. Et neque man-
datum Domini seruare datur, dilectione Dei non praeeunte. Si enim diligitis me, in-
quit, mandata mea seruabitis. Neque oculi illuminari possunt, neque cor, mandato
non illuminante. Mandatum enim Domini, inquit, lucidum illuminans oculos. Imò
neque sermonem ueritatis emittere datur, nisi quis habet CHRISTVM in seipso
loquentem, iuxta eum qui dicit: Num experimentum requiritis eius qui in me lo-
quitur CHRISTI? Imò potius non loquitur solum, sed etiam miseretur. Veniat
enim, inquit, misericordia tua & salutare tuum super me, & responsurus sum expro-
brantibus mihi sermonem: id quod non contingeret utique, nisi quis iustificationes
requireret. Eorum enim qui non sic dispositum habitum habent, confusio contingit
in opprobrijs, ut non possint loqui. Aufer à me opprobrium, inquit, & uilipensionem.
Auferatur autem ex ore, ueritatis sermo, ut nihil amplius sit precanti, Ne auferas ser-
monem ueritatis ex ore meo. Quando autem hoc contingit: quum non seruauerit le-
gem

Lex corpo-
ralis & spi-
ritualis.

gemper omnia, quum non ambulauerit quis in dilatazione. Dilatari enim oportet cor, in quo quis **CHRISTVM** inambulanti capere uult: cuius gloriam non homines, sed cœli explicant, Cœli enim enarrant gloriam Dei. imò magis ipse pater, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est: quem non potest quis confiteri, si in altum loquatur aduersus proximum suum, si in Antichristi ordinem ac cognominationem seipsum confiteatur, defectione facta ab ordine ac cognomine Christianorum. De quibus dictum est, Ne attigeritis unctos meos. Quis enim, inquit, est qui mentitur, nisi qui negat quod **IESVS** non est **CHRISTVS**? hic, inquit, est Antichristus. Qui enim negat filium, neque patrem habet. Qui uero confitetur filium, etiam patrem confitetur. Quod igitur, inquit, ab initio audiuitis, etiam hoc maneat in uobis. Et si, inquit, manserit in uobis quod ab initio audiuitis, etiam uos in filio manebitis, & patre. Manebimus autem, quum coram Deo & electis angelis confitebimur, imò etiam coram regibus, & non fuerimus pudefacti. Loquebar enim, inquit, testimonia tua coram regibus, & non sum pudefactus: quoniam filius Dei, Deus ex Deo est, unus ex uno, ex ingenito unigenitus, electum ac præminens genimen genitoris, & dignus filius, principio carentis & inenarrabilis interpretis inenarrabilis: Verbum & sapientia ac potentia, eius qui superat sapientiā & potentiam, & quicquid lingua loqui potest, & cogitatio mouere, genimen perfectum & manens ex perfecto ac manente in identitate: quod neque defluxit ex patre, neque dissectum est ac diuisum, sed citra passionē ac integrē prodijt, ex eo qui nihil eorum abiecit quæ habuit. Et Verbum est ac dicitur filius, non quidem uox patris, neque loquela inuulgatur. Subsistit enim per seipsum, & operatur per seipsum omnia, & in seipso omnia. Quemadmodum & sapientia idem existens, non cogitatio patris intelligitur, neque motus & actio ipsius principalis, sed genimen simile patris, & quod characterem patris exactē exprimit. Hunc enim pater obsignauit Deus: & non in alio quidem est, non subsistit autē per seipsum, sed genimen actiuum, & quod fecit hoc totum, & semper conseruat. Hæc sufficiunt ut & à Græcorum errore, & à Iudaica superstitione, & hæretica praua opinione nos liberent. Quandoquidem uerò quidam dictionum in Scripturis positarum sententiam peruertunt, & aliter quàm conuenit interpretantur, & neque uerborum uim, neque rerum naturam considerant, & deitatem filij reprobare audent, offendentes ad dictionē creaturæ, quæ in Prouerbijs habetur: Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua: eos sanè oportebat spiritum uiuificantem sequi, & non literam occidentem. Spiritus enim uiuificat. Age sane audebimus & nos pauca de his tractare: non quod non perfectè dictum sit ab his qui ante nos dixerunt: profectò enim si quis hoc dixerit, insanierit; neque quod docere opus habeatis. Ipsi enim uos à Deo edocti estis: sed ut in cōscientijs nostris manifestetur, quod concupiscimus spirituale beneficium uobis conferre. Credas igitur quod non alibi in Scriptura, neque in præsentī loco, contraria uerba Scripturæ inter se sunt, etiam si pugnare uideantur apud eos qui sanam fidem non habent, aut intelligentia debili præditi sunt: & quod nullum exemplum in mundo inueniri potest, quod sustineat per se clarè declarare unigeniti naturā. Et propterea Scriptura multis speculationibus ac cognominibus utitur, si quo modo possimus per ea quæ circa nos sunt, comprehendere id quod supra nos est: & per ea quæ cognoscuntur, imaginari ignota, scilicet ac paulatim à manifestis ad occulta perducti. Quandoquidem igitur oportebat credentes in **CHRISTVM**, credere quod similis est filius patri, utpote qui imago est eius qui in omnibus est, & per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis sunt & in terris. Imago autem non uelut inanimatum animati, neque uelut actio artis, neque uelut effectus operationis: sed genimen genitoris. Et quia non phas est per corporalem humanam generationem, unigeniti ante secula generationem exprimere, & uelut per exemplum

Contrarietas
non est in
Scriptura.

Imaginis
ratio.

plum sapientiæ,
substantia sit, &
& generationis
in eodē & de iisdē
nuit uerò, præm
ui & uenio. Suffi
tiam excludat. Se
pientiæ ac scienti
les uix ipsius. H
post assumptionem
etiam loquimur,
tus, spiritualibus
ignominia affici
quem ad filiū ac
lut carnalibus, &
Nō possumus a
forte ex cōtentio
non possumus, i
elongata est à m
memores eius q
uenerit perfectū
nondū nouit ue
dicere, de quibus
sumus dicere. E
enim, inquit, qu
nequeunt, cur
do non timor es
quando oportet
Zacharia factum
nis ratiocination
in hoc natura p
inquit: quomodo
mea prouectæ a
poteris loqui: eg
tentione, & de
qui audeat ob ce
gnus factus est,
destiam adactus
Credidi, propte
uehementer. Q
gis debet cogita
dixi in excessu m
amplius human
neque aliud qui
modum quo ge
doctrinam hoc
rò Dominus, u
Dominum me
mus. Quia nō i

plum sapientiae, quae humanas cogitationes patris complectitur, non tamen ut non in substantia sit, & non existat: ea de causa utrisque uocibus usa est Scriptura, & creaturae, & generationis, itemque uoce creauit, & uoce genuit. Non quod contraria uideatur & in eodem & de iisdem dicere: sed ut per uocem creauit, substantiam & stabilitatem, per genuit uero, praeminentiam unigeniti ac proprietatem declararet. Ego, inquit, ex patre exiui & uenio. Sufficiens est autem & sapientiae nomen, ut omnem passionis intelligentiam excludat. Sed quod ferimur? immemores eius, qui dixit: O altitudo diuitiarum & sapientiae ac scientiae Dei, quam imperscrutabilia sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uiae ipsius. Habemus enim doctorem spiritum ueritatis, quem dedit nobis Dominus post assumptionem in coelos, ut uideamus ea quae a Deo nobis donata sunt, in quo etiam loquimur, non in doctis humanae sapientiae sermonibus, sed in doctrinis spiritualibus spiritualia comparantes. In quo colimus & adoramus, quapropter ignominia afficimur. In quo prophetae prophetarunt. In quo iusti deducti sunt. Per quem ad filium adducimur. Verum quid sumus curiosi de natura? Nunquid enim uelut carnalibus, & non sicut spiritualibus colloquimur? De alijs enim dictum est illud, Non possumus ad uos loqui ut spirituales, sed uelut carnales. Timendum enim est, ne forte ex contentione de incomprehensibilibus, & ex inquisitione eorum quae assequi non possumus, in profundum impietatis incidamus. Et dixi, Commentis utar, & ipsa elongata est a me ultra quam erat, & in altam profunditatem, quis inueniet ipsam? Simus memores eius qui dixit, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quum autem uenerit perfectum, tunc quod ex parte est abolebitur. Si quis sibi uidetur cognoscere, nondum nouit uelut nosse oportet. Et propterea timendum est, ne forte dum conamur dicere, de quibus non possumus dicere, prohibeamur, ut neque dicamus de his quae possumus dicere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quae dicuntur credere. Credidi enim, inquit, quapropter locutus sum. Quum igitur de propria natiuitate pronunciare nequeunt, curiose inuestigemus, ac contendere nitamur de Dei generatione, quomodo non timor est, ne forte qui dedit non solum linguam disciplinam, sed etiam ut sciamus quando oportet loqui, ob dicendi petulantiam silentio nos damnet? Id quod in beato Zacharia factum est. Qui quum non credidisset ei qui nuntiabat natiuitatem filij, humanis ratiocinationibus Dei gratiam ac potentiam metiens, & disceptans apud seipsum, in hoc natura posset, ut uir senex, ex prouectae aetatis muliere filios susciperet, quid inquit? quomodo cognoscere hoc quod ita futurum est? Ego enim sum senex, & uxor mea prouectae aetatis in diebus suis. Proinde quum audiisset, Ecce eris silens, & non poteris loqui: egressus est, & non est loquutus. Quapropter omissa de ambiguis contentione, & de his quae supra nos sunt, teneamus ea quae accepimus. Quis enim est qui audeat ob cognitionem & scientiam inflari, quando ipse qui reuelationibus dignus factus est, qui in tertium coelum assumptus est, qui audiuit uerba arcana, ad modum adactus est per stimulum in carne, ut ne se efferret. Et ipse Propheta, qui dixit, Credidi, propter quod loquutus sum: humiliatus sum, inquit, non simpliciter, sed uehementer. Quanto enim quis propius ad cognitionem peruenisse uidetur, tanto magis debet cogitare apud seipsum, quod homo est. De hoc audi quid dicat: Ego uero dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non amplius humanis doctoribus utamur, sed intelligentes, neque modos perscrutemur, neque aliud quicquam. Quemadmodum enim generationem filij dicere non est, ita modum quo genuit pater, proferre non possumus. Sed putandum est sufficere ad doctrinam hoc, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Det uero Dominus, ut nos iuxta Abraamum sentiamus, qui dicit: Nunc incepi loqui ad Dominum meum, Ego uero terra sum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos efferamus. Quia non in doctis humanae sapientiae sermonibus, sed in doctrina fidei, aequalis

Creauit & genuit uocibus usque, cur re- cepit.

Fides uerba praecedat.

& pacifica sapientia acquiritur: neque dubitemus, sed quicquid facimus sic faciamus, ut Deo patri cum ipso in sancto spiritu complaceamus. Cui gloria & imperiū, & honor, & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Haecenus confessio Meletij.

Visum est porrò plerisque Arianorum, ut ipsum à Pontica regione transferrent, non in gratiam, neque in quietem, sed in molestiam grauiorem. Hinc concitant regem, ac deferunt uirum, uelut qui non confessus sit creaturam perfectam, & depellunt ipsum ex sua cathedra. Et noctu fugatur uir usque ad hæc tempora. Qui etiam in hunc diem est in patria sua, uir in precio ac existimatione, præsertim per ea quæ nunc audiuimus ipsum præstitisse, & ex his quæ nunc Antiocheni de ipso confitentur, non amplius omnino, & ne in transcurso quidem uocis creaturæ mentionem faciētes, sed coessentialē confitentes patrem & filium, & spiritum sanctum, tres substantias, unam essentiam, unam deitatem, quemadmodum est uera fides ab origine prophetica & Evangelica ac Apostolica, quam confessi sunt patres nostri & episcopi in Nicæa synodo congregati, coram Constantino Magno ac beatissimo rege. Opto autem, ut conuocet etiam ipsum uenerandissimum Meletium sic cōfiteri, quemadmodum hi qui sub ipso sunt in Antiochia, & alijs quibusdam locis confitentur. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipso societate habere, & cum ipsius synodo, qui blasphemant spiritum sanctum. Et de filio quidem recte dicunt, uerum spiritum sanctum creatum putant, & omnino à Deo alienum. De quibus postea in hæresis ipsorum subuersione, omnia ex cetero pro uiribus dicemus. Venerandus igitur est nobis, uelut dixi, hic uir propter uilem de ipso famam. Nam & alias uita eius uenerabilis est, mores boni, & ipse per omnia populis gratus, propter uitam suam apud omnes prædicatam. Quidam uerò etiam de hoc, non habeo quod dicam an odio aut inuidia induciti, aut sua ipsorum magnitudine uolentes, aliqua narrarunt: quod non propter rectam fidem contra ipsum motus factus est, sed propter regularia, inquit, negocia, & ob rixas inter ipsum & sacerdotium ipsius, & quod suscepit quos olim reiecit, ac anathemate percussit. Sed hoc non ualde approbamus, eo quod maxime postea in sua synodo quotidie multa corripuit, ac confessus est in fide, uelut supra à me iudicatum est. Oportet enim partim hoc pro uiribus, ac iuxta debilitatem nostram in omnibus uere dicere. Fieri potest enim ut non animaduernerit uir in impetu expositionis uerborum, non habeo quod dicam fieri potest ut per simplicitatem ab ipso prolatus sit sermo, Deus nouit: uerum in una parte repræhensibiles sunt duo aut tres sermones in eadem expositione, in eo quod omnino de creatura de filio Dei accipit in ipsius deitate, etiam si usque ad nomen tantum: & in eo quod dicit Super sapientiam, & si quid aliud. Cæterum quum pauca aduersus ea quæ ab ipsis proposita sunt recensuerimus, etiam hanc narrationem præteribimus. Dicite nobis o uos, quid molesti fuit dicere similem essentia coessentialē: manifeste nobis confiteamini, quo & uos cognoscamus proprios esse, & non alienos. Potest enim & simile essentia esse æs ad aurum, stannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos uestra excogitata & tornata fabulosa. Siquidem etiam uultis quosdam decipere, & mendaces prætextus dicere, quod non oportet dicere coessentialē, ut ne coniunctionem faciamus filium ad patrem, aut spiritum ad filium & patrem: etiam in hoc corrumpit uestra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, similem essentialem, sed coessentialē: quo nihil patris immutatum confiteamur, sed Deum reuera ex Deo genitum, & non aliunde: neque ex nihilo, sed ex patre progressum sine tempore, & sine principio, & inenarrabiliter genitum, semper existentem apud patrem, & nunquam esse desinentem, sed genitum, non confratrem, non propatrem. Nam uox con, duarum substantiarum significatiua est, non alienarum natura. Quia propter uinculum ueritatis in hoc ex spiritu sancto dispositum est in ore eorum qui hanc

Meletij integritas.

Similis essentia significatio.

Coessentialis significatio.

hanc uocem edide-
fidem dicere, & co-
mirum quod si qu-
amplius hoc erit.
tialis indicatur qu-
uocem similis essen-
rò confessionē con-
cens. Si enim omni-
Ex quacunque enim
xerit id quod expr-
quod generatur e-
conseruat speciem
rit, similis autem e-
dedisti, sed ex grat-
trem, ira Dei man-
ui, & uenio: dicit il-
uidit me, uidit pat-
putamus, quando
horum prauam op-
possint, itemque eos
in Seleucia Isauria
editam in propatu
Laodicensis fiden-
uero & hanc later-
obruamentum a-
dear hoc per obliu-
ediderunt, aduersu
manifestum quide-
uero non dicant a-
progressu tempor-
enim Euzoius fuit
post constitutione
tutionem Cyrilli i-
à Cyrillo Hieroso-
tribus, & cessantib-
Ex ipsis itaque & G-
Scythopolita, qu-
cio & inexperti, ne
ueritatem docent
etiam inimicitijs &
non in una ciuitate
in Alexandria tan-
autem sodalitas si-
cè prædicat creatu-
ab essentia Dei. N-
Alexandria, prim-
xit. Eudoxius igit-
quod per blandic-
dinem docet, etiam

hanc uocem ediderunt. Et uides quod nō erit prætexus, neque potes contra rectam fidem dicere, & conseruare eos qui à te conficti sermonis tui fabulam audiuerunt. Nimirum quod si quis dixerit coessentialem, coniunctionem confessus est. Non enim amplius hoc erit. Nam per uocem coessentialem duo significantur, & à uoce coessentialis indicatur quod genimen non est alienum à patre. Tu uerò quum confinxeris uocem similis essentia, per nomen quidem essentiae redargueris, per immutatam uerò confessionē condemnaberis, non quæ dicis sentiens, sed quæ sentis adulterare docens. Si enim omnino non est ex ipso, uerum similis ipsi est, multum abest à ueritate. Ex quacunque enim materia uoluerit quis construere aliquid, nō sanè æquale construxerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Etenim structuræ hoc opus est. At uerò quod generatur ex aliquo, id ipsum ad genus simile, & ad ingenuitatis æqualitatem conseruat speciem. Si itaque non ex ipso patre genitus est filius, uerum extra ipsum fuerit, similis autem essentia apud te per gratiam quam illi contribuisti dicitur: nihil ipsi dedisti, sed ex gratia ab ipso excidisti. Qui enim nō honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum, sanctus Apostolus dicit. Et rursus, Ego ex patre exiui, & uenio: dicit ille qui dixit, Ego in patre, & pater in me: & qui dixit, Philippe qui uidit me, uidit patrem. Quum autē sæpe de his tractauerimus, hæc nunc hic sufficere putamus, quando eadem cōfutationes quæ suprà relatae sunt aduersus radicem quæ horum prauam opinionē produxit, etiam hic prædictos hos seminarios subuere possint, itemque eos qui se ab ipsis diuiserunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt in Seleucia Isauriæ aliam fidem præter eam quæ est ueritatis: quam etiā ipsam ex ipsis editam in propatulum proferre cupientes, similiter post Basilij Anzyrani & Georgij Laodicensis fidem, ex persona omnium scriptā, totam perfectè proposuimus. Quod uerò & hanc latenter quidem horrenda operantem, uerum quæ uelut per frenum obtuamentum accipit, propter simulationis tempus, non posthabeam, & ut ne uidear hoc per obliuionem fecisse, dicam etiam pauca aduersus ipsam, & eos qui ipsam ediderunt, aduersus prædictos inquam, Acacium, Euzoium, Eutyrium, & alios. Et manifestum quidem est, quod editio præposita immutet cōfessionem ueritatis. Quod uerò non dicant aliqui per calumniam nos aduersus hos dixisse, ostendemus quæ in progressu temporum uisa sunt, ac depræhensa in prædicta ipsorum synodo. Ex ipsis enim Euzoii fuit, qui in Cæsarea discipulus illorum extitit, etiam si Acatio successit, post constitutionem Philumeni à Cyrillo Hierosolymitano cōstituti, & post constitutionem Cyrilli senis ab Eutycho cōstituti, & post constitutionem Gelasij rursus à Cyrillo Hierosolymitano cōstituti, ex sorore enim ipsius erat. Constitutis enim his tribus, & cessantibus propter mutuā litem, rursus cōstitutus est prædictus Euzoiius. Ex ipsis itaque & Gemellinus fuit, ex ipsis Philippus Scythopolita, ex ipsis Athanasius Scythopolita, qui non latenter, sed cum loquendi fiducia, uelut temerario suo iudicio & inexperti, non solum quæ Arii sunt, docent, sed pro secta ipsorum pugnant, & ueritatem docentes persequuntur: non amplius sermonibus subuere cupientes, sed etiam inimicijs & bellis ac gladijs tradentes eos qui rectè credunt. perniciem enim non in una ciuitate ac regione operati sunt, sed in multis. Ex ipsis est & Lucius hic, qui in Alexandria tanta perpetravit in eos qui cōfitentur filium Dei in ueritate. Ipsorum autem sodalitas singulis diebus, cui intelligentiam Dei habenti non est nota: ita publice prædicat creatum filium Dei, creatum item spiritum sanctum, & alienum omnino ab essentia Dei. Nam Eudoxius, postquam finem sortitus est turpiter Georgius in Alexandria, primum locum suscepit, & amicitiam cum præminente potestate contraxit. Eudoxius igitur in suspensionē uenit, quod Hypatio & Eunomio adhæreret, eo quod per blandicias quasdam redargutus, non cessaret sentire cum his qui dissimilitudinem docēt, etiam si id occultaret. Quos enim in exiliū fugauerant aliquādo propter

Fides Seleucia damnata.

Cyrillus.

eiusmodi barathri expositionem, eos ipse ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aëtij discipulos. Qui Aëtius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & à Georgio Alexandrino constitutus est diaconus: ex quo sanè radix eorum qui dissimilitudinem ac inæqualitatē docent, exorta est: ita ut una quidem spinosa materia sit, & eadem radix, uerū fissuræ diuersimodæ, sicut in unaquaq; spina. Sic & horum malignitas, aliàs aliter, & aliter aliàs, falsas prauæ suæ hæresis interpretationes in peius proficiētes effudit, & perniciem in mundum euomuit, quemadmodum etiam postea de hac inæqualitate docente hæresi rursus dicemus. Cæterum nunc hæc hætenus bene se habere rati, quum uelut horrendū reptile subuerterimus, propulsatumq; cōculcauerimus, mortuum relinquamus ac declinemus, & ad sequentes procedamus, Deum inuocātes ut nobis similiter auxilium ferat, quo promissionibus stræ satisfacere possimus.

Contra Pneumatomachos, hæresim LXXVIII.

AB his Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti sunt homines (monstra, ut ita dicam) duplicis naturæ & semiperfecti, quemadmodum Centauros, aut Pannas aut Sirenas, fabularum fictores nobis proposuerunt. Et aliqui quidem ab Ario ortum filium sanè nō perfectam creaturā decernunt, sed filium sine tempore genitum. Tempus autē in suspitione dicunt, quod fuit à coelo usq; huc. Non tamen alieni sunt à deitacione, quam in primis Arius euomuit: nempe, Esse aliquādo, quando non erat. Verū ante tempora omnia ipsum esse per quem omnia facta sunt, dicētes, blasphemum spiritum sanctum. Alij uerò natura etiā de filio orthodoxe sentientes, quod erat semper cum patre, & nunquam esse desijt: sed ex patre quidem ipsum genitum sine principio, & sine tempore dicentes, in spiritum sanctū omnes hi blasphemi sunt, non connumerantes ipsum patri & filio in deitate. Sæpe uerò de hoc multa disseruimus, & in unaquaq; hæresi ueram de ipso affirmationē non modicè exposuimus, quod cum patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, & ritus ueritatis, spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensq; dona diuersimodè prout uult, perscrutans etiā profunditates Dei, & cum filio existens, baptizans, obsignans, perficiens obsignatum. Quod uerò nō hic laborem suscipiam, ea quæ à me dicta sunt in magno sermone de fide conscripto in partes Pamphiliorū, apponam, ad oppositionē quidem eorum qui blasphemant spiritū sanctum, ad doctrinam uerò legentium, & ad exhilarādos eos qui digni facti sunt spiritu sancto. Et sunt hæc.

Ex sermone Ancorato.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris nostri IESV CHRISTI, docens nos ut abnegata impietate ac mūdāna cōcupiscentia, temperatē ac piē & iustē uiuamus in hoc seculo, expectātes beatā spem & aduentū gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRISTI, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibiipsi populū acceptū, æmulatorem bonorum operum: deletis per dogmata contra nos chirographo, qui nobis cōtrarius erat, sublatoq; ex medio, & in crucē affixo: exutis principatibus ac potestatibus, quas palām uituperauit, ipsasq; in seipso in triumphū duxit: portis æreis cōfractis, & uectibus ferreis cōtritīs, lucē uitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducens, uiam faciēs, scalam ccelorū ostendens paradīsum rursus habitare faciēs. Habitauit itaq; in nobis, & iustificationē legis dāns nobis ipsius spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quæ de ipso sunt, hoc est principium & finem uitæ: lex iustitiæ factus est nobis, lex fidei, lex spiritus, liber ex lege carnis peccati. Quapropter delector ege Dei secundū internū hominem. Intra nos autem factus est IESVS, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus est, ut uiuētes nō amplius sibiipsis uiuāt, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & uitæ causa est. Nam iuramēti ante multa secula recordatus (secundū quod ait

Epiphaniij
sermo Ancoratus.

David)

CO
David) Deus erat
ipsis delicta ipsorum
reconciliare omnia
nem completi
raret omnia in ipso
lerantia Dei. Reconcili
unum. Venit enim
sua, legem mandata
uum hominem. In
promissionis esse, &
ciam uos. Proinde
litudine carnis peccati
à corruptione, à m
tia quidem, quoniam
& spiritum & uerbum
tium redemptionis
mundi, reconciliatio
occultum, implem
stræ, ut fiat cōform
cit: quoniam in ipso
pientiae ac deitatis
reputas peccatū, &
ge & prophetis: fili
mo, mediator Dei
ritus regeneratis a
tauit in nobis, &
ribus & plantis in
similitudinē. Et in
rō, uinum dulce in
speciem ipsorum
in semine Abraam
quo scripsit Moyses
uid, Descendat sic
rorem, uelleris fecer
fructum ex præce
ipso amplius stud
quod erit mihi ist
obumbrabit tibi
uocabitur. CH
formatione, form
nem, uelut pluuia
talis naturā. Sici
etorum expectat
fructus uentris tu
fuit, quum passio
& uitam dat. Hic
gurauit Moyses. E
Hic aqua uiuens,
ipsius saliens in ui
dum. Veteres au

David) Deus erat in CHRISTO, & mundum sibi ipsi reconciliauit, non reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complementum habitare uoluit, & per ipsum reconciliare omnia sibi ipsi, pace facta per sanguinem crucis. Accessit itaque ad dispensationem complementi temporum, uelut promissum est Abraam & reliquis sanctis, ut restitueret omnia in ipso quae in caelis sunt & in terra. Seditio autem erat & inimicitia in tolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo unum. Venit enim pax nostra, & interseptum parietem destruxit, & inimicitiam in carne sua, legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in seipso in unum nouum hominem. Iussit autem & gentes concorporatas & simul participes ac cohaeredes promissionis esse, dum dixit: Venite ad me omnes qui fatigati estis et onerati, & ego reficiam uos. Proinde quia ego debilis eram per carnem, demissus est mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationem perficiens, quo me a seruitute redimeret, a corruptione, a morte. Et factus est mihi iustitia, & sanctificatio ac redemptio. Iustitia quidem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio uero, quia per aquam & spiritum & uerbum suum me liberauit. Redemptio uero est sanguis ipsius, dum pretium redemptionis agni ueri pro me seipsum tradidit, propitiationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in caelo & terra, mysterium ante secula & generationes occultum, implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostrae, ut fiat conformis gloriae ipsius, iuxta efficaciam potentiae suae, qua omnia sibi subiecit: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculum itaque sapientiae ac deitatis CHRISTVS mediator, reconciliat omnia Deo in seipso, non reputans peccatum, occulta mysteria implens, per fidem testamenti sui praedenunciati a lege & prophetis: filius Dei praedicatus, filius David dictus. Ambo enim, Deus & homo, mediator Dei & hominum, uera domus Dei, sacerdotium sanctum, dator sancti spiritus regenerantis ac reuocantis omnia rursum Deo. Nam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, uelut gloriam unigeniti a patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem, oleum pingue fit, assumpta ab ipsa essentia. In uite uero, uinum dulce incorporatur. In fico autem, ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum naturam auget. Sic arbitror, Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abraam homo inuentus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moses: & dixit sanctus Moses, Descendat sicut pluuia eloquium meum. Et David, Descendat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillas in terram. Lana itaque suscipiens rorem, uelleris fecunditatem auget. Terra uero suscipiens spei agricolam pluuia, auget fructum ex praecepto Domini contribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sancta etiam uirgo Maria, Vnde cognoscam hoc, inquit, quod erit mihi istud? & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi uocabitur. CHRISTVS in angelo loquitur: efformat autem seipsum in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, uelut pluuia terrae: seipsum uero fructum ostendit uerbum Dei, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, uelut terra & uellus, uerae spei fructus, & sanctorum expectatio: uelut Elizabeth dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Vnde hoc assumpsit ex humana natura, quod passioni obnoxius fuit, quum passionis exorsus sit Dei Verbum, Hic est panis uiuus qui de caelo descendit, & uitam dat. Hic uerae oleae fructus, oleum unctionis & compositionis, quod praefigurauit Moses. Hic uera uitis, quam colit solus pater, botrum gaudij generans nobis. Hic aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in uentre ipsius saliens in uitam aeternam. Ex hac acceperunt noui agricolae, & tradiderunt in mundum. Veteres autem agricolae resiccarunt, & corruerunt propter incredulitatem. Et sanctus

*Similitudines
conceptionis
Verbi Dei in
uirgine Ma-
ria.*

guine quidem ipsius sanctificantur gentes, spiritu uero proprio euehit uocatos in celum. Quicumque igitur spiritu ipsius ducuntur, hi uiuunt Deo. Qui uero non, hi adhuc morti addicti sunt, & animales aut carnales uocantur. Oportet igitur reprobare opera carnis, quæ est munimentum peccati: & mortificare membra mortis per gratiam ipsius, accipereque spiritum sanctum, quem non habuimus gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuum. Quem si non accepero, moriar. Sine spiritu enim ipsius quiuis mortuus est. Si itaque spiritus ipsius in nobis est, qui suscitauit ipsum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem in nobis spiritum ipsius. At arbitror quod ambo habitant in homine iusto, CHRISTVS & spiritus ipsius. Si uero CHRISTVS ex patre creditur, Deus ex Deo, & spiritus ex CHRISTO, aut ab utroque, sicut CHRISTVS dicit: Qui ex patre procedit: &, Hic de meo accipiet: CHRISTVS autem ex spiritu sancto, iuxta angeli uocem: intelligo mysterium quod liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, mansione, amicitia. Seipsum enim Deus cognitum facit, seipsum CHRISTVS prædicat, seipsum spiritus sanctus manifestat dignis. In Scripturis autem sanctis trinitas nobis annuntiatur, ac creditur citra curiositatem, citra contentione, per assensum auditus. ex hac fide salus gratiæ, ex fide iustitia, citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei spiritum CHRISTI dari his qui saluantur. Fides autem uniuersalis præconium Ecclesiæ uocibus hæc (ut puto) significat, prout ego quidem in fide instructus sum ex scripturis, Tria sancta, tria cõsancta, tria existantia, tria coexistentia, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia inter se conuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia, una concordia, una deitas, eiusdem essentia, eiusdem substantia, eiusdem potentia, similia ex simili, æqualitate gratiæ patris, & filij, ac spiritus sancti. Quomodo uero, ipsis docendum relinquitur. Nemo enim nouit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & cui filius reuelarit. Reuelat autem per spiritum sanctum. Hæc igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, unicuique dignè intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem, ignem, spiritum, & alijs ut puto uisionum similitudinibus, prout dignus est homo cui inseruitur. Ipse itaque est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux: Ipse qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, qui illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid, Ipse est Dominus qui dixit, In extremis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij ipsorum & filia ipsorum, & adulescentes ipsorum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerij ostendens nobis substantia triplici existente. Dico igitur CHRISTVM, ministrum & executorem factum esse circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones: cõmittitur autem spiritum sanctum, traditum accepimus ex diuinis Scripturis, sic. Demittitur CHRISTVS à patre, demittit spiritus sanctus: loquitur in sanctis CHRISTVS, loquitur spiritus sanctus: sanat CHRISTVS, sanat spiritus sanctus: sanctificat CHRISTVS, sanctificat spiritus sanctus: baptizat CHRISTVS in nomine suo, baptizat spiritus sanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittes spiritum tuum, & renouabis faciem terræ: simile est illi dicto, Emittes Verbum tuum, & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod uocaui ipsos: simile est illi, Dominus autem dixit, Ingredere in ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à spiritu sancto de uenerunt ad Seleuciam: simile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos sicut oues in medio luporum. Visum est spiritui sancto nullum aliud imponere onus, præter necessarium: uelut si dicat, Dico autem non ego, sed Dominus, ut uxor à uiro ne separetur. Pertraxerunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti à spiritu sancto loqui uerbum in Asia. Vbi uero uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam abire, & non permisit ipsis spiritus: uelut quum dicit Dominus, Euntes baptizate omnes gentes, & Negestensis per-

Sanctæ Tri-
nitatis my-
sterium.

Loci Scriptu-
ræ concordēs
de Christo et
spiritu sancto.

ram, non uirgā, ne-
deret Hierosolyma
cingulum: simile, si-
quitur CHRISTVS
dare quam acciperet
IESVS C
cens: simile sicut qu
In uirtute secundum
requiescens. Et, C
estis circumcisione
CHRISTI. Sic
modum accepistis
est in me. &, Sern
dicit, Primitiæ C
dum ait, Qui est in
acceptabilis sancti
uos, ut sitis sinceri
per spiritum suum: s
ro matris meæ per
tum mundi accepit
STVS sit in uob
Inhabito in ipsi
Sed & gratiam & iu
Domini nostri, &
habemus apud D
dicere Dominum
pere, nisi à Domi
ministeriorum sunt
qui operatur omni
ita à spiritu. Et ne
simile est illi, Nun
expresse loquitur:
in medio uestro: &
ipsum faciemus. F
ritus Domini sup
spiritu sancto. Et,
raphim clamans, s
dexteram Dei exalt
missionem patris:
in desertum. Aut qu
est qui loquitur in u
ledicit in spiritu sa
ritum meum. Aut, F
spiritu sancto reu
Aut, Quod natum
ipso uita erat. Aut
ueritatis. Aut, Cu
ad Ananiā: & po
ritus sanctus, cui

ram, non uirgā, neq; calciamenta. Qui, inquit, dicebāt Paulo per spiritum, ut ne ascen-
deret Hierosolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit spiritus sanctus, Virum cuius est hoc
cingulum: simile, sicut quum Paulus dicit, An experimentū quæritis eius qui in me lo-
quitur **CHRISTI**? & Memores este uerborū Domini, quoniā ipse dixit, Præstat
dare quā accipere. Et nunc ecce ego uinctus spīritu uado: uelut quū ait Paulus, Vin-
ctus **IESV CHRISTI**. Verū spiritus mihi testimoniū præbet per ciuitatē, di-
cens: simile sicut quū ait, Dominus testimoniū præbet animæ meæ, quod nō mētor.
In uirtute secundum spiritum sanctificationis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis
requiescens. Et, Circuncisio cordis in spiritu: simile est uelut quum dicit, Et circuncisi-
estis circuncisione per manū non fiēte, dū exuistis corpus peccatorū in circūcissione
CHRISTI. Siquidē spiritus Dei habitat in uobis: simile est ei quod dicit, Quēad-
modū accepistis **CHRISTVM**, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus
est in me. &, Sermo ipsius in ore meo. & Primicias spīritus habētes: simile sicut quū
dicit, Primitiæ **CHRISTVS**. Sed ipse spiritus intercedit pro nobis. simile uelut
dum ait, Qui est in dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. Vt fiat oblatio gentium
acceptabilis sanctificata in spiritu sancto: simile uelut quū ait, Dominus autē sanctificet
uos, ut sitis sinceri & inoffensi in diē Domini. Nobis autē reuelauit **CHRISTVS**
per spīritū suum: simile est illi dicto, Quando cōplacuit Deo qui segregauit me ex ute-
ro matris meæ per gratiā suam, ad reuelandū filium suū per me. Nos autē non spīri-
tum mūdi accepimus, sed spīritū ex Deo: simile est illi, Vos ipsos probate an **CHRIS-
TVS** sit in uobis. Templū Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi,
Inhabito in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorū Deus, & ipsi erunt mihi populus.
Sed & gratiā & iustitiā ex utrisq; dicit, Iustificati autē in nomine **IESV CHRISTI**
Domini nostri, & in spīritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autē ex fide pacem
habemus apud Deū per Dominū nostrū **IESVM CHRISTVM**. Nemo potest
dicere Dominū **IESVM**, nisi in spīritu sancto: &, Nemo potest spīritū sanctū acci-
pere, nisi à Domino. Diuisiones autē donorū sunt, idem uerò spiritus: & diuisiones
ministeriorū sunt, idem autē dominus: & diuisiones operationū sunt, idē autē Deus
qui operatur omnia in omnibus. Sed & à gloriā in gloriā, quēadmodum à Domino,
ita à spīritu. Et ne offendatis spīritū sanctū, per quē signati estis in diē redemptionis:
simile est illi, Num prouocamus Dominū: num fortiores ipso sumus? Spiritus autē
expresse loquitur: simile est illi, Hæc dicit Dominus omnipotēs, Et spiritus meus stat
in medio uesterū: &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & mansione apud
ipsum faciemus. Esaias autē, Et super ipsum spiritus Dei: **CHRISTVS** uerò, Spi-
ritus Domini super me, eo quod unxit me. Et, **IESVM** à Nazaret quē unxit Deus
spīritu sancto. Et, Dominus demisit me, & spiritus ipsius. Manifesta autē est & uox Se-
raphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus, Deus Sabaoth. Si uerò audieris, quod per
dexterā Dei exaltatus est, & promissionem à patre accepit: aut iubet, ut expectet pro-
missionem patris, quam audiuitis, inquit, ex me. Aut, Quod spiritus ipsum expellit
in desertū. Aut quod ipse dixit, Ne sitis solliciti quid dicatis, quoniā spiritus patris mei
est qui loquit in uobis. Aut, Si uerò in spīritu Dei eiicio dæmonia. Aut, Qui uerò ma-
ledicit in spīritū sanctū, non dimittetur ipsi, &c. Aut, Pater, in manus tuas deponā spī-
ritum meū. Aut, Puer crescebat & confortabatur spīritu. Aut, **IESVS** autē plenus
spīritu sancto reuersus est à Iordane. Aut, Reuersus est **IESVS** in uirtute spiritus.
Aut, Quod natū est ex spīritu, spiritus est: simile est sicut quū dicit, Quod factū est in
ipso uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meū, & alium paracletū dabit uobis spīritū
ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuū, ut mentireris spīritui sancto, dixit Petrus
ad Ananiā: & postea, Nō hominibus mentitus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo spī-
ritus sanctus, cui mentiti erant illi detractio precio agri. Aut, Manifestatus est in carne,

iustificatus est in spiritu, maius hoc nō possum dicere. Deus autē est etiā filius: Ex quibus, inquit, est **CHRISTVS** quantum ad carnē attinet, qui est Deus in omnibus. Crede, inquit, in Dominum **IESVM**, & saluaberis. Et loquutus est, inquit, ipsis uerbum Domini: quumq̃ perduxisset ille ipsos in domū, apposuit eis mensam, & exultat cum tota, quod credidisset Deo. Aut, In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Vt doctrinā Saluatoris nostri Dei ornent. Aut, Ap paruit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Domini & Saluatoris nostri **IESV CHRISTI**. Nam idē est ministeriū Spiritus & Verbi. Attendite, inquit, uobis ipsis, & toti orbi, in quo posuit uos spiritus sanctus episcopos, ut pascatis ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratiā habeo qui me potentē fecit, **CHRISTO IESV** Domino nostro, quod fidelē me iudicauit, dum posuit in ministeriū. Cooperat itaq̃ uelut demonstratum est, patri filius, & spiritus sanctus. Verbo enim Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorū. Adorandus autē est spiritus sanctus. Qui enim adorant Deū, eos in spiritu adorare oportet, & ueritate. Si uerō cooperatur hæc, creatura creaturā non efficit, neq̃ creata deitas fit, neq̃ in mēsurā aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim circūscriptus, incōpræhensibilis, incōsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neq̃ adoratione colēda est creatura. Coluerūt enim creaturā præter creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim nō est stultū creaturā Deum putare, & primū præceptū reprobare, quod dicit: Audi Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, nō erit in te Deus recens. Cæterū in diuinis Scripturis uaria sunt nomina patris, & filij, ac spiritus sancti. Et pater quidē appellat, pater omnipotēs, pater omnium, pater **CHRISTI**: filius uerō Verbum, **CHRISTVS**, Lux uera: Spiritus autē sanctus, paracletus, spiritus ueritatis, spiritus **CHRISTI**, spiritus Dei. Deus itaq̃ intelligitur pater, & lux prælustris, & uirtus, & sapientia. Si autē lux est Deus & pater, lux ergo ex luce est filius, & propterea lucem habitās inaccessibilem. Virtus autē est totus Deus, & propterea Dominus uirtutū. Sapientia est totus Deus, igitur sapientia filius, ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiæ absconditi sunt. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est filius. Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem sanctus ab utrisq̃, spiritus ex spiritu. Spiritus enim Deus & deitas, donorum dator est, uerūsimus, illuminator, cōsolator & paracletus, cōsiliorū patris annunciator. Sicut enim filius magni cōsiliij angelus est, sic etiā spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritus Dei, ut uideamus quæ donata sunt nobis à Deo, quæ & loquimur, nō in persuasibus sapientiæ sermonibus, sed in demonstratione spiritus Dei, spiritualibus spiritualibus comparantes. At dicet quis, Igitur duos esse filios diximus, & quomodo est unigenitus? Quinimō, tu quis es qui cōtra Deum ratiocinaris? Si enim filiū uocas eum qui est ex ipso, spiritum uerō sanctū qui ab utrisq̃: quæ solum fide intelliguntur à sanctis, lucida lucem dantia, lucidam operationē habent, & per fidem lucis cōsona ad ipsum patrem fiunt. Audi ō bone, quod pater ueri filij est pater, totus lux: & filius ueri patris, lux de luce: non sicut facta aut creata, appellatione solum: & Spiritus sanctus spiritus ueritatis est, lux tertia à patre & filio. Alia uerō omnia adoptione, aut appositione, aut appellatione: non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia: aut sanē uelut dixerit quis, Filios genui & exaltaui: aut sicut dixerit quis, Ego dixi dñi estis, & filij altissimi omnes: aut uelut dicat quispiam, Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit aliquis, Ex quo omnis patrū familia in coelo & in terra: aut sicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, & creo spiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ uelut ille pater incepit esse pater, aut unquam desijt tempore esse pater. Si enim incepit esse pater: filius ergo erat aliquādo alterius patris, antequam esset ipse unigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum & filij considerantur, in infinita antiquitate

Spiritus sanctus
 adorandus.

Nomina uaria
 patris &
 filij, ac spiritus
 sancti.

COM
 quitate uerē patrem
 scens est, ut sit filius
 non erat pater, pater
 aut factus est. Nec
 principium habent
 bent. Et hi creant
 prout uoluerint. Et
 Et hi quidem sanant
 pro merito. hi uer
 non sunt in tempo
 cant paruulos in al
 accipiunt. Et, ut si
 rum, ac reliquis in
 exhibent. Plurimo
 ministros suos ign
 gnis dantur dona
 te: aliqui terrestres
 nebrarum filij. Ipsi
 sum. Similiter aute
 ipsis loqui. Dicitur
 mūdi. Nos uerō, i
 enim nouit ea quæ
 uertens. Nam spir
 deficient. Et spiritus
 Domino, & dixit
 pseudoprophetar
 ditatis, & spiritus
 uerbosus, & spirit
 mutus, & spiritus
 tualia nequitia. In
 li adoptione aut a
 hoc per peccatū: s
 reant. Verūm spir
 ritus Dei, & spiri
 num diuersimode
 titudinis, alij spirit
 linguarum, alij int
 tus est, qui diuidit
 David. Et spiritus
 Et uocem eius au
 & spiritu: simile
 genui. & de hoc d
 tum ueritatis, qui
 beo quæ dicā, sed
 ducet uos in omni
 & uentura annūc
 nobis omnia. Si i
 modum nemo ne
 spiritū, nisi pater &

quitate uerè patrem inuenire est. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus filius adole-
 scens est, ut sit filius. Si enim adolefcens est ut sit filius: erat aliquādo tempus quando
 non erat pater, pater unigeniti. Neque uelut reliqui spiritus, spiritus ueritatis creatus
 aut factus est. Neque uelut reliqui angeli, magni consilij angelus uocatur. Illi enim
 principium habent & finem. hi uerò imperuestigabile principium ac imperium ha-
 bent. Et hi creant omnia in infinita secula, cooperantes patri. illi uerò creantur ab his
 prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos. hi uerò coluntur ab uniuerfis creaturis.
 Et hi quidem sanant creaturas. illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur
 pro merito. hi uerò iudicium iustum habent. Et illi quidem tempore sunt. hi uerò
 non sunt in tempore. Et hi illuminant omnia. illi uerò illuminantur ab his. Et hi uo-
 cant paruulos in altum. illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus. illi dona
 accipiunt. Et, ut summam dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in coelis celo-
 rum, ac reliquis inuisibilibus locis: hi uerò celebrantur, & dona pro merito dignis
 exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos suos spiritus, &
 ministros suos ignis flammam. & Omnes spiritus laudate Dominum. Cæterum di-
 gnis dantur dona discretionis spirituum. Aliqui enim cœlestes sunt, gaudentes uerita-
 te: aliqui terrestres, ad fraudem & errorem appositī: aliqui subterranei, abyssi & te-
 nebrarum filij. Ipsum enim Euangelium dicit eos rogasse, ut ne mitteret ipsos in abyf-
 sum. Similiter autem & spiritibus imperauit, & spiritus expulit uerbo, & nō permisit
 ipsis loqui. Dicitur autem spiritus iudicij, & spiritus combustionis: & dicitur spiritus
 mundi. Nos uerò, inquit, spiritū mundi nō accepimus. Sed & spiritus hominis. Quis
 enim nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis? Et spiritus uadens, ac non re-
 uertens. Nam spiritus pertrāsiit in ipso, & nō existet. & Destruet spiritū ipsorum, &
 deficient. Et spiritus prophetarū prophetis subdūtur. Ecce spiritus falsus stetit coram
 Domino, & dixit ipsi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, spiritus falsus in ore
 pseudoprophetarum. Dicitur porro & spiritus compunctionis esse, & spiritus timi-
 ditatis, & spiritus Pythonis, & spiritus scortationis, & spiritus procellæ, & spiritus
 uerbosus, & spiritus debilitatis, & spiritus immundus, & spiritus surdus, & spiritus
 mutus, & spiritus uix loquens, & spiritus ualde horredus, qui uocatur Legio, & spiri-
 tualia nequitiae. Infinita autē sunt eloquia sapiētibus de spiritibus. Sicut enim multi fi-
 lij adoptione aut appellatione, nō autē ueritate, eo quod principiū habēt & finem, &
 hoc per peccatū: sic etiā spiritus multi adoptione aut appellatione, etiā si peccato nō ca-
 reant. Verū spiritus sanctus solus appellatur à patre & filio, spiritus ueritatis, & spi-
 ritus Dei, & spiritus CHRISTI, & spiritus gratiae. Largitur enim unicuique bo-
 num diuersimode, alteri spiritum sapientiae, alij spiritum cognitionis, alij spiritum for-
 titudinis, alij spiritum sanationū, alij spiritum prophetiae, alij spiritū discretionis, alij
 linguarum, alij interpretationū, & reliqua dona. uelut ait: Vnus autem & idem spiri-
 tus est, qui diuidit unicuique ut uult. Quoniam spiritus tuus bonus deducet me, inquit
 Dauid. Et spiritus ubi uult spirat: substantiā sancti spiritus per talia nobis ostendens:
 Et uocem eius audis, sed non scis unde uenit, & quò uadit. Et nisi nati fueritis ex aqua
 & spiritu: simile est illi quod Paulus dixit, in CHRISTO enim IESU ego uos
 genui. & de hoc dicit Dominus, Quū uenerit paracletus, quem ego mittā uobis spiri-
 tum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimoniū præbebit de me. & Adhuc multa ha-
 beo quæ dicā, sed nō potestis portare nunc: ubi uerò uenerit ille spiritus ueritatis, de-
 ducet uos in omnē ueritatē. Nō enim loquetur à seipso, sed quaecunq; audiet loquetur,
 & uentura annūciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit
 uobis omnia. Si itaq; à patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemad-
 modum nemo nouit patrem, nisi filius, neq; filiū nisi pater: sic ausim dicere, quod neq;
 spiritū, nisi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neq; filium & patrem,
 nisi

Spiritus muli
 in Scriptura.

Iustificatio
triplex.

nisi spiritus sanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui testificatur de filio, qui ex patre & ex filio solus dux est ueritatis, legum expositor sanctarum, legis spiritalis enarrator, prophetarum doctor, apostolorum magister, euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo: cum ipso etiā spiritus, sed spiritus qui nominatur, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia pater, semper filius, semper spiritus sanctus, alius alti & altissimus, intellectualis, gloriam habens immensam, quo inferiora sunt creata & facta. In summa, omnia quæ intelliguntur, & singula quæ mente comprehenduntur. Deitas autē una in Mose maximè denunciatur. Dualitas in prophetis uerè prædicatur. Trinitas autem in Euangelijs manifestatur, amplius iuxta temporū occasionem ac generationes conueniens iusto in cognitionem ac fidem. Cognitio autem hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verū primum iustificatio nes carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Mose. Secundas autem iustificationes animæ exponit, uelut sancta ornans in reliquis prophetijs. Tercias autem iustificationes spiritus, uelut propiciatorium & sancta sanctorum concinnans in Euangelijs ad suam habitationem. Tabernaculum uerò sanctum, templum sanctum, ipsum iustum habet solum qui in his uersatur. Habitat autem in ipso, una deitas incorruptibilis, una deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscens sola, seipsam ostendens quibus uult, testes sibi ipsi excitans, uocans, præficiens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, uniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria hæc, coelestia, terrestria, ac inferna: spiritum, animam, carnem, fidem, spem, charitatem: præterita, præsentia, futura: seculum seculi, secula seculorum, sabbata sabbatorum: circumcisionem carnis, circumcisionem cordis, circumcisionem

CHRISTI in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibi ipsi omnia, inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta, à gloria in gloriam, sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum sancto spiritu. Cui gloria, & imperium in secula seculorum, Amen. Et dicat qui sic credit, Fiat, Fiat.

Hactenus ex sermone Ancorato.

Et hæc quidem sunt, quæ iam de fide patris ac filij & spiritus sancti scribentes, breuissime pro nostra mediocritate exposuimus, & ex antea dictis apposuiamus. Adhuc autem perseuerabimus ad uitæ nostræ cōfirmationem in producendis piè testimonijs, & in pia tractatione ex recta rationatione de deitate. Etenim in superioribus ostensum est per multa testimonia, quod unigenitus cōmuniter cum patre facit, & æqualiter in omnibus perficit ac largitur, uelut ex patre existens: & non alienus à patris potentia & deitate, sed coessentialis patri. Non solum autem filius, sed etiā spiritus sanctus cooperatur filio & patri, & æqualiter facit, donans ac largitus prout uult, uelut qui & ipse reuera ex Deo est, & nō alienus à patre & filio, sed coessentialis patri ac filio. Ac per hoc omnibus manifestè per omnia ex tot testimonijs demonstratū est ac demonstratur. Nūc uerò propter aduersarios & inimicos sancti spiritus, de solo sancto spiritu quæ pia sunt ex recta rationatione, & ex eiusdē diuinæ Scripturæ testimonijs recensuimus, & prioribus amplius addemus uelut cōsequenter uera pietas de sancto spiritu habet. Est enim spiritus sanctus unicus, qui ab omnibus adoratur, & ab omnibus creaturis ac factoris desideratur, & nulli adæquatur, nō angelo, nō alij spiritui, sed unicuique est. Quā enim multi spiritus sint, hic omnium spirituum supremus est, uelut existens semper ex patre, & nō de alijs ex nihilo factis existens. Multi enim sunt spiritus. Unus autem est spiritus sanctus, uelut unus Deus, & unus unigenitus filius Dei, sic & spiritus sanctus Dei, à Deo autem & in Deo. Verū unigenitus filius incomprehensibilis est, & spiritus sanctus incomprehensibilis, ex Deo autem & nō alienus à patre & filio. Nō autem est cōiunctio cum

cum patre & filio, sed à deitate. non est enim filius & sanctus spiritus ex patre procedens quæ filij sunt in menclatura: nam trinitas, non aliena baptisate in nomen trinitatis, non aliena largitione, sed unus baptisma. Semper enim accipit, id quod dulcipheta, gutturi meo etum trinitas, fons spiritus sanctus, & spiritus sanctus unitate, uerum in spiritus sanctus: Patrum largitionibus idem autem Deus, sed piè intelligentes, aut cogitare, autus sanctus. Neque iunctio, neque confraedens ex patre, ita incomprehensibilis nitas à sua sempiternis filius autem semper, non genitus dem essentia patris stræ testimonia in uiribus, ne narratio pater de filij præsentia annuntiabit. quo quibus ad salutem. Vmini super me, eo catus, & credentibus beret, quod spiritus Spiritus patris me à deitate Dei, insul rursus, ut ostenderis sui sanctum, d & alium paracletus similiter sit sy sed eiusdem deitatus. Segregate mini, illic libertas, itaque templum L

cum patre & filio, sed trinitas semper existens eiusdem essentiae, non alterius essentiae à deitate. non est enim deitas alia ab essentia, sed ipsa per se deitas. & ex eadem deitate filius & sanctus spiritus. Et spiritus quidem, spiritus sanctus est, filius uero filius. At spiritus ex patre procedens, & de filio accipiens, perscrutans profunditates Dei, annuncians quae filij sunt in mundo, sanctificans, sanctos faciens per trinitatem, tertius nomenclatura: nam trinitas est pater, & filius, & spiritus sanctus. Eunt enim, inquit, baptizate in nomen patris, & filij, ac spiritus sancti: sigillum gratiae, non coniunctio trinitatis, non alienus à sanctificatione, non disparatus nomenclatura, non alienus à largitione, sed unus Deus, una fides, unus Dominus, una gratia, una Ecclesia, unum baptisma. Semper enim trinitas est, uelut saepe dixi, & nunquam trinitas additionem accipit, id quod dulce est confiteri, & nulla satietas dicere. Dulcia enim, inquit Propheta, gutturi meo eloquia tua. Et si dulcia sunt eloquia, quanto magis nomen sanctum trinitas, fons omnis dulcedinis. Trinitas igitur quae sic numeratur, pater, & filius, & spiritus sanctus. Non autem coniunctio est trinitas, neque disparata est à sua unitate, uerum in substantia perfectionis perfectus pater, perfectus filius, perfectus spiritus sanctus: Pater, & filius, & spiritus sanctus. Et rursus spiritus locatur in donorum largitionibus. Diuisiones enim donorum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. His uero sic se habentibus, cauti sumus ne à ueritate excidamus, sed ueritatem confiteamur, non patrocinantem Deo, sed pie intelligentes, ut ne percamus. Intolerabile enim est, creatum quid in trinitate dicere, aut cogitare, aut etiam postea genitum. Sed semper erat pater, & filius, & spiritus sanctus. Neque confrater est filius patri, neque coniunctio. Et spiritus neque coniunctio, neque confrater est patri & filio. Verum filius genitus ex patre, & spiritus procedens ex patre, ita ut trinitas inenarrabilis sit in identitatis glorificatione, & filius incompræhensibiliter sit cum patre & spiritu sancto, similiter ut nunquam deficiat trinitas à sua sempiternitate. Pater igitur semper ingenitus & increatus, & incompræhensibilis. Filius autem genitus, sed increatus ac incompræhensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non propater, non nepos: sed ex eadem essentia patris & filij. Spiritus enim est Deus. At huiusmodi munitæ uitæ nouae testimonia in tota Scriptura habentur. Verum de pluribus pauca apponam pro uiribus, ne narratione de spiritu in praesens sine testimonijs relinquā. Statim etenim pater de filij praesentia dicit, Ponam spiritum meum super ipsum, & iudiciū gentibus annuntiabit. quo genuinum praedicet Deum sanctum suum spiritū omnibus credentibus ad salutem. Vnigenitus uero ad idem testimoniū apponens dicit, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. quo aduentus ipsius in carne spiritu sancto muniberet, quod spiritus non est alienus à Deo. Rursus autem dicit Dominus de spiritu, Spiritus patris mei est qui loquitur in uobis. Et rursus, uelut non alienus sit spiritus à deitate Dei, insufflauit in faciem discipulorum, & dixit: Accipite spiritū sanctum. Et rursus, ut ostenderet suam aequalitatem ac coessentialitatem ad spiritum suum & patris sui sanctum, dicit: Si diligitis me, mandata mea seruabitis. Et ego rogabo patrem, & alium paracletū dabit uobis. tanquam ipse Dominus sit paracletus, & spiritus sanctus similiter sit symparacletus. At apostoli ostendentes quod nō est seruus spiritus, sed eiusdem deitatis, auctoritatem ipsius demonstrantes, dicunt: Et dixit spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod uocaui ipsos, & cætera. Apostolus autem clarè de ipso dicit: Dominus autem est spiritus. Vbi uero spiritus Domini, illic libertas, & uos populus Dei estis, & spiritus Domini habitat in uobis. Si itaque templum Dei uocamur propter habitationē sancti spiritus, qui audeat reprobare

Sanctae trinitatis mysteriū explicatum.

Paracletus ipse Dominus est.

bare spiritum, & abalienare ipsum ab essentia Dei: quoniam palam Apostolus dicit, Vos templum Dei estis: propter inhabitantem in ipsis dignis spiritum sanctum. Quando uero alienus a Deo erit spiritus, qui profunditates Dei scrutatur? Et ne dixeris mihi, scrutatur, & nondum cognoscit: uelut quidam maledicere audent, & seipsum perire. alioqui idem sane dixerint & de patre, quoniam etiam de ipso scriptum est, Quod scrutatur promptuaria uentris. Et si impiè intelliges, eo quod non addita est uox Cognoscit, ad uocem Scrutatur, de spiritu sancto: impius utique fueris, dum cogis etiam de patre eandem opinionem proferre. Neque enim de patre scrutante promptuaria uentris, addita est uox Cognoscit. Neque enim erat opus dicere, quum prænatio Dei clarè indicetur, & ex uoce scrutatur, perfectè enunciatur. Sic etiam de spiritu & filio, quum unam cognitionem ac prænotionem palam habeat sancta trinitas, perfectè nemque ac identitatem. Et infinita possunt de his dici, & ingens testimoniorum moleles ex diuina Scriptura produci, & res ipsa diffuse ampliari, ut etiam legentibus molestia inducatur. Verum sufficienter in unaquaque hæresi multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potentiam Dei subuertimus, & alienas a ueritate esse demonstramus, & singulas blasphemare ac negare ueritatem, aliam plus, aliam minus: quædam dum & hi faciunt frustra in Dominum blasphemantes, & in spiritum sanctum, & non habentes neque hic, neque in futuro seculo peccatorum remissionem, iuxta ipsa aduersarij Domini uerba, propter blasphemiam in spiritum sanctum. & ab ipsa ueritate conculcati, instar horridi cerastæ unicornis: quum mentis blasphemia totum corpus corrumpere possit, uelut ex Domini sermone, & uera unigeniti confessione persuasimus, quoniam blasphemanti in spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, uelut dixi. Conculcati itaque sunt ac contriti, & non ualentes contrarietatem. Portæ enim inferni uerè sunt omnes hæreses, sed contra petram non præualebunt, hoc est contra ueritatem. Etiam si enim aliqui ex ipsis uoluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipsi confitemur, ostende uero mihi ex ipsa, quod spiritus sanctus in deitate connumeratur: comperientur, quod etiam ex ipsa redarguntur. Non fuit autem tunc de spiritu quæstio. Nam ad hoc quod pro tempore accidit, synodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicentiam produxerat, ea gratia cum ampliore disputatione exacta sermonum similitudo facta est. Vide uero ab ipsa confessione, quod neque in hoc comperientur, quid dicere pneumatomachi spiritum blasphemantes, & a dono ac sanctificatione alieni. Statim enim ipsa æditio confitetur, & negat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem. At credimus, non simpliciter dictum est, sed fides in Deum: Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, non simpliciter dictum est, sed in unam glorificationem, & in unam unitatem deitatis, & in unam coessentialitatem, in tria perfectam, unam uero deitatem, unam essentiam, unam glorificationem, unam dominationem. Et a uoce credimus, & credimus, & credimus. Atque hic corrui talium disputatione, quousque extendo sermonem, quum hæc sufficere putem his qui ueritatem diligunt. Quapropter præteribo & hanc, inuocans Deum, ut nobis consueto more operam ferat ad horum omnium subuersionem, quo per uirtutem ipsius absoluta promissione nostra, per omnia ipsi gratias agamus.

Contra Arium, hæresim LXXV.

Arius quidam rursus similiter exortus est magnū mundo malum, furiosus mente, elatus opinione. Omnem enim hæresim, temeritate eorum quæ facta sunt ab initio usque ad finem, aut uanæ gloriolæ, aut elationis fastuosæ gratia, effecit. Aut fecit sanè hæc concupiscentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut uoluptas. In summa, cæcitas ex diabolo est: non quod diabolus possit decipere non uolentem, sed quod

Cerastes unicornis.

Nicæa synodus quæstionem de sancto spiritu ignorauit.

lentem, sed quod
probi ac integri
perest in uita, A
us, & adhuc cultu
labijs in hac par
nem eorum quib
quandam fabul
excitat prudent
pulus fuit Eust
menia. Simul e
uenisset Eustath
ad ipsum. Hinc
Statim enim po
norum hospitium
in Ponto appell
mutilatos ac im
uiribus ecclesiar
quotidie augesc
sermoneque non
Episcopus Eust
fremebat, consol
magnum malum
Aerius discessit
tra aduersarium
ans Eustathium
lectionem, & ad
tauerat ille, reue
nibus, aliter face
tur. Reputaueri
tes, Eustathium
Equidem uitam
dere recte sensisset
neque persecution
est cum Basilio &
mæ episcopum
cga factæ, ac rect
ex somnijs exp
re non destitit. A
oratio dirigenda
renunciationem
rorum ac mulier
uicis, & alijs ciu
degebant, sub d
tem ipsi sermo f
scopus ad presb
quit) honor, &
uacrum dat Epi
episcopus, & p
ter. In hoc multa

lentem, sed quod unusquisque sibi ipsi autor fit operationis peccati, quo ut inquit, probi ac integri manifesti fiant. Hic Aërius in hunc usque diem uiuit in carne, & superest in uita, Arianus quidem in totum, aliter enim non sentit, quam uelut Arius, & adhuc ultra amplius quæ Arii sunt perscrutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad seipsum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus semper pruriunt aures, & laxa mens est. Nam & ipse magnam quandam fabulosam ac uanam opinionem mundo excogitauit, quæ risum quidem excitat prudentibus, & tamen per hanc multos decepit ac allexit. Hic condiscipulus fuit Eustathij Sebastei, Sebaste ponti appellatæ regionis, siue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebantur prædictus Eustathius & Aërius. Quum autem uenisset Eustathius ad episcopatum, ille magis concupiscebat, sed non peruenit ad ipsum. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Eustathius blandiri Aërio, statim enim postea constituit ipsum presbyterum, & xenodochium siue peregrinorum hospitium ipsi committit, quod ab alendis pauperibus Ptochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hospitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, uictum suppeditant ac necessaria pro uiribus ecclesiarum præfides. Quando quidem igitur ira ab ipso non deficiebat, quotidie augescebant sermones, & æmulatio ipsorum in medium progrediebatur, sermonesque non boni & calumniæ ab Aërio contra Eustathium proficiscebantur. At episcopus Eustathius accersito Aërio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, consolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deiectum erat, in magnum malum ipsum opus impellebat. tandem itaque relicto ptochotropheo, Aërius discessit. Hinc prætextum uelut contra inimicum uolens inuenire, aut contra aduersarium telum mittere, perscrutabatur: & de cætero apud omnes calumnians Eustathium dicebat, Non amplius talis est, sed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis possessionem: et hæc sanè per calumniam excogitauerat ille, reuera autem quum Eustathius ecclesiasticas necessitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia uidebantur, quæ ab Aërio dicebantur. Reputauerit autem fortassis quis secum, quando quidem contra Aërium dicentes, Eustathium obiter induximus, nunquid etiã Eustathium laudibus uehimus? Equidem uitam ipsius ac politiam non pauci uiri admirantur. utinam autem & fideret recte sensisset. Arii enim dogma etiam ipse ab initio usque ad finem obtinuit, & neque persecutionum tribulationes ipsum correxerunt. persecutionem enim passus est cum Basilio & Bleusio ac reliquis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romanæ episcopum unã cum multis episcopis legatum agere, & editioni synodi in Nicea factæ, ac rectæ fidei confessioni subscribere. Verum postea uelut recordatus & ex somnijs expergefactus, rursus priora prauæ Arianorum opinionis consideratione non destitit. Attamen de Aërio nobis sermo est, quapropter rursus ad ipsum oratio dirigenda est. Hic Aërius propter huiusmodi rationes in principio quidem renunciationem iactat, relicto autem ptochotropheo, magnam multitudinem uiuicis, & alijs ciuitatibus. Sæpe uero cum multa sua turba uigilantes ac sobrii in agris degebant, sub dioque & sub petra pernoctabant, & ad syluas confugiebant. Erat autem ipsi sermo furiosus magis quam humanæ conditionis, & dicebat, Quid est episcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo. unus enim est ordo, & unus (inquit) honor, & una dignitas. Imponit manus episcopus, ita etiam presbyter. La-uacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit episcopus, & presbyter similiter. Sedet episcopus in throno, sedet etiam presbyter. In hoc multos decepit, & ducem hunc habuerunt. Deinde ait, Quid est pascha,

Ptochotropheum.

Eustathius Arianus.

Liberius Romanus Episcopus.

Episcopus non differt à presbytero.

N quod

*Pascha nō est
peragendum.*

*Mortuis uiuo-
rum preces nō
prodesse.*

*Ieiunium ordi-
natum non est
seruandum.*

*Episcopus dif-
fert à presby-
tero.*

*Principia om-
nium rerū exi-
gua, tempore
augeantur.*

quod apud uos perficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis? Non enim oportet
(inquit) pascha peragere, pascha enim nostrū immolatus est CHRISTVS. Deinde
de qua ratione post mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim
(inquit) uiuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si uero omni-
no preces eorum, qui hic sunt profunt illis qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neque
boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdā per quem uult modum, aut per
pecunias persuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipso, uene-
quid illic patiat, neque immedicabilia peccata ab ipso perpetrata requirantur. Sed
neque ieiunium (inquit) erit ordinatum. Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo serui-
tutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis & reliquis. Si uero
omnino uolo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipso, & ieiunabo propter li-
bertatem. Vnde apud ipsos studium est, ut potius in die Dominica ieiunent, quar-
ta uero & profabbato edant. Sæpe uero etiam quarta ieiunant, non ex statuto, sed
ex propria, ut inquit, uoluntate. In diebus autem paschatis quando apud nos sunt
humī dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, uigiliae, ac ieiunia,
& omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo mane obsonan-
tur, carneque ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridentes ac sub sannantes eos
qui sanctum hunc cultum hebdomadis paschatis perficiunt. Tamen si enim renun-
ciatorium habeant hi uitæ modū, non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plus
carnis esus & uini potus: Nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria uo-
luntate hoc uelint, uerum plerique ipsorum magis utuntur largis edulijs, carnis
esu & uini potu, uelut sæpe dixi. Hæc sunt quæ Aërius in mundū euomuit. Osten-
dit itaque intelligentiam & incredulitatem suam, per ea quæ rursus ad prauā artem,
in mundum furiose inuexit. Verum ad oppositiones aduersus ipsum deueniamus,
pauca recensentes atque sic prætereuntes. & quod quidem tota res, est stultiti-
æ plena apud prudentes, manifestum est. Dicere enim ipsum episcopū & pres-
byterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo patrum
generator est, Patres enim generat Ecclesiæ. Presbyterorum uero non potens ge-
nerare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ: non tamen pa-
tres aut doctores. Et quomodo possibile erat presbyterum constituere non habē-
tem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse episco-
po? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipsius & æmulatio. Proferit au-
tem ad errorem suum & eorum qui ipsum audiunt, quod Apostolus scribit pres-
byteris & diaconis, & non scribit episcopis. Et ad episcopum dicit, Ne neglexeris
donum quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et rursus in alio lo-
co, episcopis & diaconis scribit. Quare est, inquit, idem episcopus & presbyter?
Et non nouit ille qui consequentiæ ueritatis ignarus est, & historias profundissi-
mas non legit, quod quum recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata,
uelut habebat scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti, scripsit episcopis &
diaconis: Non enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere, presbyteris
enim opus erat & diaconis, per hos enim duos ecclesiastica cōpleri possunt. Vbi
uero non inuentus est quis dignus episcopatu, permāsit locus sine episcopo. Vbi
autem opus fuit, & erant digni episcopatu, constituti sunt episcopi. Quum autem
multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos qui presbyteri constituerentur,
& contenti fuerunt solo episcopo in loco constituto. Verum sine diacono impos-
sibile est esse episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus ut diaconi essent
episcopo, propter ministerium. Sic ecclesia accepit cōplementa dispensationis, sic
illo tempore erant loci. Nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed pro-
gressu temporis ea quæ ad necessariorum perfectionem requiruntur, parabantur.

Equidem

Equidem Moses
sola. A Deo aute-
lium Aaron, fra-
tus est apud ipsu-
borato opere, &
dum legem, dono-
bular mandatoru-
pes, decuriones, &
modo res amplia-
Sina. Et uides qu-
ad pedes demissa-
mitræ, lapidum p-
altaria, catini, ma-
noth qui sunt gra-
ti, uestes, anuli, &
& tubæ ductiles
xit, Sacrificia diu-
go postq̃ factus
lum scripta sunt,
nit, donec ornat-
nata est. Et corru-
stoli sermo, quis
erat Episcopus,
gocij esset episco-
testatem habere
cito admiseris a-
ad aliquem pres-
sit ad aliquem pr-
na eius qui ex di-
remus etiam alia
immolatus est c-
Festina bat quo-
sten perficiebat
omnibus orbis
ecclesia decretur
quomodo illic d-
tecoste, & de se
quā panem &
illucescentem d-
seductus homo.
te nos testes fue-
bus suis traditu-
qui ante ipsos fu-
huc continet, ite-
inde uero si non
stoli in constitu-
men de hoc exa-
factus est, anteq-
& ob hoc iustifi-

Equidem Moses mittitur in Ægyptū, uelut uetus Testamētum habet, cum uirga sola. A Deo autem missus, quum profisceretur in Ægyptum, additur ipsi in auxilium Aaron, frater ipsius. Deinde postq̃ fratri commissionem dedisset, congregatus est apud ipsum senatus, & principes populi illius temporis. Et post hæc corroborato opere, & collecta consequentia, pertransiuit mare. Et nondum erant secundum legem, donec Dominus uocat ipsum in montem. Dat autem ipsi plicas siue tabulas mandatorum, & ostendit ipsi ut construat tabernaculum, & præficiat principes, decuriones, quinquagintarios, centuriones, & tribunos militū. Et uides quomodo res ampliantur, Facies, inquit, omnia iuxta formam ostensam tibi in monte Sina. Et uides quomodo additum est candelabrum septem faculas habens, uestes ad pedes demissæ, indumenta sacerdotalia, tintinabula, chlamydes, amicula, pilei, mitræ, lapidum preciosorum cōpositiones, cyathi, mortariola, thuribula, pelues, altaria, catini, masmaroth, quæ sunt cola, midicoth qui appellantur cyathi, mechoth qui sunt gradus: & quæcūq̃ lex recenset, cherubim, & alia, arca testamenti, uestes, anuli, tentorium, collaria & pelles rubefactæ, poculaq̃ & alia, ianitores & tubæ ductiles ac curuæ, aureæ ac argentæ, aræq̃ ac corneæ, & alia quæ lex dixit, Sacrificia diuersa, doctrinæ, nam quum ab initio hæc non essent, nunquid ergo postq̃ factus est ordo, non exhibuerunt negocia? Sic etiam quæ apud Apostolum scripta sunt, donec ampliata est ecclesia, donec ad propriam mensuram deuenit, donec ornatu intelligentiæ iustissime ex Patre & Filio ac Sancto spiritu gubernata est. Et corruit Aërii sermo. Et quod non potest idem esse, docet diuinus Apostoli sermo, quis sit episcopus, & quis presbyter, quum dicit ad Timotheum qui erat Episcopus, Presbyterum ne obiurges, sed adhortare uelut patrem. Quid negocij esset episcopo, ut presbyterum non obiurgaret, si nō super presbyterum positam haberet? Quemadmodum etiam rursus dicit, Aduersus presbyterum ne cito admiseris accusationem, nisi coram duobus aut tribus testibus. Et non dixit ad aliquem presbyterum, Ne admiseris accusationem contra episcopū: neq̃ scripsit ad aliquem presbyterū, ut ne episcopum obiurgaret. Et uides quod omnis ruinæ eius qui ex diabolo concussus est, non est exigua. Videamus autem ac consideremus etiam alia ipsius, & primum de paschate dicamus, quod dicit, Pascha nostrū immolatus est CHRISTVS: uideamus ipsum qui dixit hoc, an non p̃fecit, & dicit, Festinabat quo perageret diem p̃tecostes in Hierusalem. Qualem autem pentecosten perficiebat Paulus, si non pascha perficiebat? A quo uero non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & profabbato, ieiunium est in ecclesia decretum? Si uero etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quomodo illic decreuerunt quarta & profabbato ieiuniū per omnia, excepta pentecoste, & de sex diebus paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quàm panem & salem & aquam, qualemq̃ diem agere, & quomodo dimittere in illucescentem dominicam, manifestum est. Quis autem magis de his nouit, hic ne seductus homo, qui etiam nunc superest, & hucusq̃ in mundo uersatur, aut qui ante nos testes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in ecclesia, quicq̃ etiam à patribus suis traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à suis patribus didicerunt qui ante ipsos fuerunt, quomodo ecclesia acceptam à patribus suis ueram fidē usq̃ huc continet, itemq̃ traditiones. Et corruat rursus huius sentētia de paschate. Deinde uero si non de eodem argumento quartarum & profabbatorum, idem Apostoli in constitutione dixissent, etiam aliter undiq̃ demonstrare possemus. Attamen de hoc exacte scribunt. Assumpsit autem ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequàm esset Aërius, & qui ab ipso appellatur Aëriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimum nomen accepit, aërium enim spiritum habebat ex immundicia,

dicia, quod ab aërijs spiritibus prauitatis, in ipso cōtra ecclesiam habitauit. Postea uero de eo, quod proferatur nomina uita defunctorum, quid hoc magis fuerit uile? quid hoc commodius & magis admiratione dignum? quod credunt praesentes quod hi qui decesserunt, uiuunt, & non sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientissimam praedicationem recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Profunt autem & preces pro ipsis sentes, etiam si totam culpam non abscondant. Verumenimvero eo quod nos saepe per in mundo sumus, fallimur & erramus tum inuiti, tum uoluntarie, quo id quod perfectius est significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriam facimus, pro peccatoribus quidem, misericordiam Dei implorantes: pro iustis uero & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, martyribus ac confessoribus, episcopisq; & Anachoretis, & pro uniuerso ordine, ut Dominum IESUM CHRISTVM ab hominum ordine separemus, per honorē quem ipsi exhibemus, & ut adorationem ipsi praestemus, illud mente uolentes, quod Dominus non est alicui homini adaequatus, etiā si milies, & ultra, in iusticia degat unusquisq; homo. quomodo enim possibile fuerit? Ille enim est Deus, hic homo, & ille in cōlo, hic in terra, per reliquias in terra: exceptis his qui resurrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in ciuitatem sanctam, uelut sanctum Euangelium dicit, Multa autem corpora sanctorum surrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in sanctam ciuitatem. Sancta autem ciuitatem quam dicit. In ambabus enim sermo hic impletur, in ea quae hic est, & in superna. Quod enim in hanc Hierusalem cum ipso ingressi sunt primū, id manifestum est. Anteq; uero ascenderet Saluator in cōlum, nemo ascendit donec cum ipso ascenderunt. Nemo enim ascendit in cōlū, nisi qui ex cōlo descendit filius hominis. Verum de his quū locus ita ferret, duas sententias ostendimus. Si uero quis dicit, Nunquid sanē in Hierusalem ingressi sunt? is discat, quod in illa die foribus clausis astitit IESVS ubi erāt discipuli eius cōgregati, & dixit ad ipsos, Pax uobis. Deinde uero rursus ad propositi argumenti consequentiam deueniam, quod ecclesia necessario hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit statutu matris dissoluere, aut legem patris? uelut Salomon dicit, Audi fili sermones patris tui, & ne repudias statuta matris tuae: ostendens per hoc quod & in scriptis & sine scripto docuit pater, hoc est Deus, & unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quae dissolui nō possunt. Quū itaq; ordinata sint in ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, cōfutatus est rursus etiā hic seductor. Sed & hoc relicto, uelut scarabeo, aut cantharide, aut buprestis animalculo, per ecclesiasticum fundamentū & Dei potentia conculcato, ad reliquas consequēter procedamus Deū auxiliariū inuocātes.

Contra Anomæos, Hæresim LXXVI.

Sunt rursus quidam qui appellātur Anomæi, hoc est inæquales siue dissimiles. Hi autem recentes sunt. Habuerunt autem ducem Aëtium quendam diaconū, euectum propter nugas suas à Georgio Alexandrino, qui Arianorū simul ac Meletianorum episcopus fuit, & temporibus Iuliani, uelut supra à me declaratu est, in pompam per urbem ductus est super camelo, & primum quidem à Græcis cōclufus & multa passus, ac per urbem ductus uelut dixi, & lignis cæsus, deinde per totam fermē ciuitatem tractus, ac sic mortuus, & post mortem exustus, & cum multis pecorum ac bestiarum ossibus in cinerem redactus, & postea à uētis dissipatus, sic tandem finem adeptus est. Dixerit autē fortassis aliquis de eo qui sic mortuus est, Igitur Martyr factus est, qui à Græcis hæc passus est. Et si quidem pro ueritate fuisset ipsi hoc certamen, & hæc accidissent ei à Græcis propter inuidiam, & ob cōfessionem in CHRISTVM: reuera inter martyres eosq; non paruos locatus esset. Nō erat

Mortuis uiuorum preces prodesse.

Ciuitas sancta quæ.

Traditionum usus.

Georgij Alexandrini interitus.

erat autem cau-
lentiam, quam
cubi hæredita-
uirum, multa
ne excepit, qu-
ipsum auferre
artes, usq; ad u-
uit corporibu
ipso ordinata
non propter h-
per seipsum co-
aliquid ipsi ac-
& alijs accipie-
maxime Græc-
cendi, eo quod
diderunt, & n-
tium ab ipso c-
etrinam ineru-
digressus in A-
phistæ, & qu-
quām quomo-
grediebatur, a-
tem in hoc, ut
ret, docens ac-
haberet, ampl-
& contra Spiri-
aliquibus, & e-
quo loco omni-
ducia depræh-
nes malæ doct-
dissimilem Fil-
litudini innit-
dem deitate, &
Deo, sed non i-
imaginem & s-
regnum cœlorū
est eiusdem ac-
uelut ad simili-
fit patri, & plu-
litudinem solu-
tem, uelut qui
ipso genitus. &
tudinem Filij
ni innitentes, &
temur. Nam &
lapides precie-
lationem. Hic
uim diuinæ sc-
Pharisæos dix-

erat autem causa propter confessionem in CHRISTVM, sed propter multam uolentiam, quam in suo appellato episcopatu, in ciuitate & populum exercuerat, alibi haereditates, hominibus à parentibus relictas diripiēs. Et ut ne calumniemur uirum, multa enim sunt quae ab illo Alexandrinis facta sunt, quomodo nitrū omne excepit, quomodo paludes papyri & calami, & stagna salis gubernare & ad se ipsum auferre excogitauit. Nam omnis turpitudine uitae quæstus gratia per multas artes, usque ad uilissimas res, ab ipso non negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum qui efferuntur ad numerum certum facere, & sine his quae ab ipso ordinatae erant, non efferebatur corpus mortuorum, maxime peregrinorum, non propter hospitalitatem, sed uelut dixi, quæstus gratia. Si quis enim sepelisset per se ipsum corpus, periculum subibat: sic autem à singulis qui efferebantur lucri aliquid ipsi accedebat. Et omitto de his dicere quae ille uir in delicijs, & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in ipsum ira perciti, & maxime Græci, hac morte ipsum mulctarunt. Mihi uero obtigit occasio de hoc dicendi, eo quod Alexandrini audito obitu Constantij, statim hoc modo ipsum perdidit, & nulla alia de causa hic de ipso à me facta est mentio, quam propter Aëtium ab ipso constitutum diaconum. Hic Aëtius etiam secundum mundanam doctrinam ineruditus erat, usque ad perfectam suam ætatem, uelut fama refert. Cæterum digressus in Alexandriam, operam dedit Aristotelico cuidam philosopho ac sophistæ, & quum sanè dialecticas argutias ex illo didicisset, nihil aliud cogitauit, quam quomodo effingeret de Deo Verbo expositionē, & hanc rem attentius aggredebatur, à summo mane & perpetuo usque ad uesperam in hoc desidēs, dico autem in hoc, ut per geometriam quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens uelut summus Arianus. Et quum Arii furiosam doctrinam haberet, amplior perniciēs euasit per illorum conuersationem, et contra Filiū Dei, & contra Spiritum sanctum linguam suam quotidie exacuit. Hic autem accusat ab aliquibus, & eidem Cōstantio indicatur, & in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnem suam doctrinam dilatauit, & in medium proferre cum dicendi fiducia depræhensus est, perfricta fronte per impudentiam ampliorem, & euomitio- nes malæ doctrinæ suæ indefinenter ostendit. Ausus est enim dicere inaequalem & dissimilem Filium Patri esse, & non idem deitate esse ad patrem, nō quod nos similitudini innitatur. Nam super similitudinem, nouimus filium ad patrē uelut eundem deitate, & æqualem, & omnino non alteratum. Multa enim sunt assimilata Deo, sed non idem & æqualia sunt deitati, quemadmodum etiā homo secundum imaginem & similitudinem est, sed non idem cum Deo ad æqualitatē. Et simile est regnum cœlorum grano sinapis, sed nō idem cum regno, quod nequaquā particeps est eiusdem ac similis fermēti. Et simile est decem uirginibus, & uiro patrifamilias uelut ad similitudinem, sed non secundum identitatem. Quum autem filius similis sit patri, & plusquā similis, eo quod idem sit ad patrem, & æqualis patri: non similitudinem solum confirmare nobis studium est, sed etiam identitatem ac æqualitatem, uelut qui est Deus ex Deo, & Filius ex patre, & nō alienus ab essentia, sed ex ipso genitus. Sic etiam de Spiritu sancto. At uero huic generoso Aëtio, neque similitudinem Filij ad Patrem approbare uisum fuit. Verum nos non solum similitudini innitentes, confirmationem fidei, & honorem trinitatis uere proponentes cōfirmemur. Nam & argentum stanno assimilatur, & aurum æri, & plumbum ferro. Et lapides preciosi assimilantur uitro: & similitudo non indicat naturam, sed assimilationem. Hic uero nos cōfidente Scriptura Filium imaginem Dei inuisibilis esse, uim diuinæ scripturæ ex Dei munere diligenter cognoscentes, (nimirum quæ ad Phariseos dixit, Non nouistis scripturas, neque uirtutem Dei) nouimus duplicem

Georg. Alex-
andrini auari-
cia.

Aëtius ineru-
ditus.

Similitudinis
ratio.

esse hunc habitum. Verum ab usum uelut ab homine accipientes, ad dictionis siue loquutionis confirmationem declaramus, nam & hominis imago dicitur, & non similis. Hæc enim est per colores assimilata, illa uero per generatiuam coessentialitatem, tanq̃ genito Filio ad Patrem exprimente genus, & tanq̃ de cætero assimilatio reperiatur idētitatis, & coessentialitatis, & expressæ imaginis. Et est nobis unigenitus Filius Dei, idem cum patris deitate & dignitate, & æqualis per ueram imaginem, ac similitudinem non euariantem, sed nihil immutatam, uelut Filius ex Patre uere & coessentialiter genitus. Sic etiam de sancto Spiritu, eo quod ex Patre procedit, etiam si non est genitus, propterea quod Filius est unigenitus. At hic Aëtius amplius uolens resistere ueritatis confessioni, ne similitudinem quidem Filij ad Patrem cōfiteri conatur. Nam alij Ariani à Luciano & Origene accepta occasione, & alij qui conuersati sunt cum Asterio sophista, qui excidit in persecutione tempore Maximiani facta, partim quidem uelut in superioribus à me declaratum est, creaturam Filium Dei unusquisq̃ prædictorum decreuit, & Spiritum sanctum creaturam ipsam esse decreuissent. Hic uero totā quidem illorum simulationem, suam uero impietate clare detexit, dogma illudatum ac impudēs aduersus Dominum reuelans. Et ut quidem habet ueritas iustissime aduersus eos qui creaturam introducunt, huius Aëtij etiam anomœi appellati, exacta confessio inuehitur. Omne enim creatum dissimile est creatori, etiam si ad gratiam assimiletur. Et creator creato dissimilis est, etiam si colorum uarietatibus ipsum ornare conatus fuerit: nisi sanè secundum imitationem solū speculationis fuerit expressum ad assimilationē ac similitudinem. Et quantum ad Arianos q̃ creatum putāt Filium Dei, & Spiritum sanctum, ualidus fuerit huius sermo, uelut etiam postea ab ipsis Arianis, Eudoxio inquam, & Menophilo, atq̃ alijs citatus, & coram rege constitutus, ipsos palam redarguit, quum diceret, qualiter ipsi habent, ego habeo, uelut etiam ipsi omnes. Sed quod in me uerum est, ipsi occultant: & quod ego clare ostendo ac confiteor, hi omnes eadem dicunt. Occultabant autem hoc, quum rex non aduersaretur Arianæ fabulæ, sed pium sanè se esse putaret. Nam creaturam confiteri Filium Dei recusabat, indignabaturq̃ ac in exilium misit Aëtium, uelut supra ostensum est. Atq̃ hinc inuēta hæresis cœpit, & ab uno argumento ad multam malorum calamitatem uir hic mente elatus, grauiter sauciavit animam suam, & eorum qui ipsi fidem habuerunt. Nam ad eam imaginationem seductus ille postea deuenit, itemq̃ discipuli eius, ut diceret, Sic scio Deum clarissimè, & adeo ipsum scio ac noui, ut ne me quidē magis noxam quam Deum. Sed & alia multa de hoc audiuius, quomodo diabolus horribiliter machinatus sit, ut per ipsum animas hominum inescatorū perderet. Etenim non solliciti sunt de uitæ sanctimoniam, non de ieiunijs, non de mandatis Dei, nō de aliquo alio ad uitam hominibus à Deo præcepto: sed solum promptus est ipsis sermo, per unum uerbum omnia. Velut si quis iactura è naui facta, & omni uectigali ciecto, detineat unum quiddā ex his quæ in nauem imposita sunt, regulam inquam, aut aliud quid, ut per unum instrumentum omnem pontum pernatare possit, & salutem sibi ipsi parare: & talis fallatur, & non uelut putauit de instrumento in malum sumpto, finem reperiāt, postea submersus à toto negotio ac salute excidat. Sic etiam hic Aëtius, & qui ex ipso sunt anomœi, in medium afferentes dictum quod à Domino in Euāgelio dictum est, dictionem quidem exponunt, uerū uim ipsius non recte tenentes, fallitur & falluntur. Quum enim in ipsos inciderit quis, & de mandatis mentionem fecerit: hoc dicunt uelut dictum habet, quod nihil aliud est quod quærit Deus à nobis, quam ut cognoscamus ipsum solum: quemadmodum etiam CHRISTVS dixit, dum ait, Da ipsis pater ut habeāt in seipsis uitā, hæc autē est

Aëtius contra
Arianos recte
inuehitur.

Simile naufragium.

uita, ut cognoscamus
diuinus enim
sarent ob absen-
rent: ille omni-
le. Corporalis
ipse q̃dem uere
mento, aurem
git secundum
nens, dilute om-
mini uerba cla-
ueniunt ad uo-
ctibus ipsorum
ficus: Sic etiam
sanè contra De-
phemias iacer-
prudentes per-
ri, quū etiā ex
circa uirū facta
quū elatio ani-
de multis app-
Et est huius an-
de acceptæ, no-
accepta. Asser-
to, nā & nomi-
est solidū, & q̃
ut ne opinione
neq̃ pater pat-
est, q̃ semp est
tus uerus Filius
runē dñj multi-
unū scire Deum
ex Patre pced-
nus, Pater et Fi-
etiā Spiritus s-
sanctus. Tri-
pe in his hære-
Igitur quandoq̃
rabiliter et ing-
nō dissimilis
dignitatē, etiā
it ex se filiū, in-
simile sibi ipsi
gignit, & De-
enarrabiliter
contractione
pio & sine ter-
sanctum Euā-
dissoluisset sa-
faciens Deo.

uita, ut cognoscāt te solum uerum Deū, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Au-
 diuimus enim quosdā dicentes, quod ab ipso palām audiuerunt, quū quidam accu-
 sarent ob absurdum factum, quod cū muliere dormiissent, & ab ipsis condemna-
 rent: ille omnino non indignabatur, sed etiā frustra illudebat, dicens nihil esse ta-
 le. Corporalis enim, inquit, est necessitas & ministerium, uelut aurem scalpimus. Et
 ipse qdem uereor dicere, quæ impurus ille narrauit. Accepta, inquit, penna aut sar-
 mento, aurem scalpimus, & sic cessat pruritus circa aurem. ita & hoc, inquit, cōtin-
 git secundum naturam. & si quis perfecit, non peccat. Et multa talia hic uir expo-
 nens, dilute omnia & male docuit: ut ex ipsis operibus uideatur, quis sit. At Do-
 mini uerba clare nobis declarant ipsum, ubi dicit, Attendite à falsis prophetis, qui
 ueniunt ad uos in indumentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ex fru-
 ctibus ipsorum cognoscetis ipsos. Nunquid colligunt à spinis uuas, aut à tribolis
 ficus? Sic etiam huius per omnia dementiæ temeritas, hinc & illinc redarguit, qui
 sanè contra Dominum suum aperuit os, & effroeni lingua in Dominum suū blas-
 phemias iacere nō est ueritus: quo ex fructibus proteruitatis ac aquositatis ipsius
 prudentes periculo facto nō decerpant. Non enim potest uua ex spinis uindemia-
 ri, quū etiā ex peruersa doctrina uitæ sanctimonia cōspiciatur. Verum hæc qdem
 circa uirū facta esse accidisse audiuius. At p doctrinā ipsius commissa multa sunt,
 quū elatio animi eius cōtra Dominum ausa usq; ad insaniam pcesserit. Pauca uero
 de multis apponā, & quæ Dominus dederit ad ipsa subuertenda, etiā ipsi dicemus.
 Et est huius anomœi de fide nugacitas, & uerborū assimilationes, ex scriptura qui-
 dē acceptæ, non autem sic sententiā habentes, sed aliā uim tenentes, ab ipso uero sic
 accepta. Afferit autē statim in principio, quod non potest ingenitū simile esse geni-
 to, nā & nomine differt, alterum enim est ingenitum, alterū genitum. At uero totū
 est solidū, & quod ad insaniam adegit uirū. Si enim quæremus ingenito genitorē,
 ut ne opinionē uerā de CHRISTO perdamus: inueniet non amplius unus pater,
 neq; pater patris, sed infiniti patres patrū, dū inquirunt. Et nō amplius unus Deus
 est, q semp est, & ante se nihil habuit, & semp perseuerat ac manet, ex quo unigeni-
 tus uerus Filius genitus est, & est, & sanctus eius Spiritus ex ipso: sed erūt dū quæ-
 runt dij multi. Et de cetero, oīa fraus erunt, & nō ueritas. Oportet autem uelut est,
 unū scire Deum patrē Domini nostri IESV CHRISTI, ex quo etiā Spiritus sanctus
 ex Patre pcedēs, et de Filio accipiēs. Et hæc est una deitas, unus Deus, unus Domi-
 nus, Pater et Filius & Spiritus sanctus: nō quod coniunctio sit Filius ad Patrē, aut
 etiā Spiritus sanctus, sed Pater, Pater: & Filius, Filius: & Spiritus sanctus, Spiritus
 sanctus. Tria pfecta, una deitas, unus Deus, unus Dominus, quemadmodū iā sæ-
 pe in his hæreticorū tractationibus hoc modo glorificationē de Deo expressimus.
 Igī quandoqdem unus est Deus, et nō dat suspicari aliū præter eum q est: admi-
 rabiler et ingenitus est pater et increatus, & unigenitus filius Dei ex ipso genitus,
 nō dissimilis est ipsi p omnem modū: sed idem cū patre, et equalis secundū omnem
 dignitatē, etiā si hic genitus est, ille uero ingenitus est. Si qdem enim omnino genu-
 it ex se filiū, impossibile est nō esse æqualē ac similitē patri. Omne enim quod gignit,
 simile sibi ipsi gignit, et nō solum simile, sed equale identitate. Homo etiā hominem
 gignit, & Deus Deum. Et homo qdem ex corporū cōplicatione, Deus autem in-
 enarrabiliter, solus unigenitum genuit, & nō secundum aliquā defluxionem, neq;
 contractionem, neq; dilatationem. Sed spiritus existens pater, ex seipso sine princ-
 ipio & sine tempore filium genuit, similem ipsi per omnia & æqualem, uelut dicit
 sanctum Euangelium: quod quærebant ipsum occidere Iudæi, non solum quod
 dissoluisset sabbatum, sed etiā quod Filium Dei seipsum dixisset, equalem seipsum
 faciens Deo. Quomodo enim non similis sit patri & æqualis per omnia, qui in se-
 ipso

Peccatorum
nulla ratio
apud Aëtium.

Similitudinis,
æqualitatis, ac
identitatis ra-
tio.

» ipso habet uitam, & dicit, Quemadmodum pater suscitatur mortuos, sic etiam filius suscitatur mortuos. Et qui dicit, Qui uidit me, uidit patrem: non potest diuersus esse, qui per se ipsum patrem significat. Et qui dicit, Qui cognoscit me, cognoscit patrem: &, Qui uidit me, uidit patrem: uelut ipse non alius sit praeter patrem, quemadmodum etiam pater & filius significat, Faciamus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem. Si enim non esset filius similis patri, quomodo igitur homo ad imaginem & ad similitudinem factus est? Non enim dixit pater, faciamus hominem ad imaginem meam, aut iuxta imaginem tuam, sed Ad imaginem nostram. Ab eo uero quod dicit nostram, aequalitatem patris in filio ostendit & similitudinem, & non hoc solum, sed etiam identitatem in omnibus, & in nullo diuersitatem. Quomodo uero potest non esse aequalis, & non similis, uelut etiam iam dixi, qui dicit: Ego in Patre, & Pater in me. Non enim ipse solum in Euangelio hoc dicit: sed etiam in spiritu sancto prophetans Esaias nouit filium in patre, & non alienum a patre, neque diuersum: quemadmodum habet dictum, quod hanc consequentiam habet, ab Hebraeo quidem sic, Phthou, saarim uiaboton, sadic somer emmunim, iesrosmooh Thefar, Salom salom, chibac batou, betub baldonai, addoth chibaia, adonai Sodolmim. Ex Graeca uero interpretatione Aquilae sic, Aperite portas, ingrediat gens iusta, seruans fidem, figmentum firmum, custodia pacis, quia in ipso confidunt, confidite in Dominum usque in saeculum, quia in Domino Dominus qui firmavit saecula. At apud septuaginta sic, Aperite portas, ingrediat populus custodiens iusticiam, & conseruans ueritatem, defendens ueritatem, & custodiens pacem, quia in te sperauerunt Domine usque in saeculum, Deus magnus aeternus. Obseruet autem lector, quod pro Dominus, Deus: & magnus, pro in Domino, apud Septuaginta habetur. Et quanta ac quot possent de hoc dici? Vereor autem ne forte in molem ingentem accumulem de his uerbis tractationem. Omnia enim clara sunt in diuina scriptura his, qui pia ratiocinatione diuinum sermonem adire uolunt, & non diabolicam operationem in seipsis conceperunt, ac seipsos in barathrum mortis conijcere conantur. Velut miserabilis hic, & qui ab ipso sunt persuasi, contra ueritatem artema mouerunt, super omnes qui ante ipsos fuerunt blasphemum in Deum ac ipsius fidem. Et quod quidem non potest dissimilis esse Filius Patri, imo neque huc enitentes haec diximus. est enim non solum similis, sed etiam aequalis & idem deitate, idem sempiternitate & potentia. Et non dicimus idessentialem, ut ne dictio apud quosdam usurpata Sabellio assimiletur. Idem uero dicimus deitate, & essentia, & potentia, per omnia equaliter Patri & sancto ipsius Spiritui. Coessentialiter autem dicimus, uelut habet sancta fides, quo ex uoce eo, manifeste significantur perfecta. Quoniam Filius ex Patre perfectus ex perfecto, perfectus etiam Spiritus sanctus. Caeterum ab uno & altero aut tertio testimonio hi deprahendentur. Si enim omnino confiteatur ab ipso genitum, necessario confitebitur similem esse genitori. Manifestum est autem quod in uerbis quidem dicitur genimen siue genituram, creaturam autem manifeste habet & credit. Per gratiam uero filium ipsum uocari, uelut expertus est ille celestium cognitor, & indiuisibilium diuisor, & nostrae in CHRISTVM salutis geometra. Corruit autem omnium harum sermo, qui creaturam ipsum esse falso protulerunt, sicut etiam huius corruet. Dicam enim ad ipsum iustissime, dic mihi obone, quid dicis de Filio Dei? creaturam ipsum dicis, aut genimen siue genituram. Si enim creaturam ipsum esse dicis, ne amplius probabiliter occultes perniciosum nomine genituram patris ipsum uocas. Omne enim creatum, non est genitum, & si est genitum, non est creatum. Omitte igitur ut neque sermone genitum dicas. Non enim conuenit tibi omnino ut uel in uno sermone ueritatis uerba in labijs feraras, Sed dic omnes tuas insidias, ut discamus quid es, & sic insidias tuas euitemus quae

Ego in Patre,
et pater in me.

Esaiæ locus
expensus.

animas corrigi
lium Dei, aut
am, inquit, D
ratur? Siqui
liqua uero om
turam, per leg
neque in caelo,
praeter creato
adorentur? N
quod unus ac
ram: & aliam
Dei ex patre g
ipsum filius, e
nia, & sine ip
ipso processit
li firmati sunt
nitus, uelut su
misti IESVM
Apostolis dic
IESVS CHRI
dit unum Deu
Deus & unus
omnia. Si uer
sed factor om
tre genitus sit,
pe creator uni
Dominus IES
& per ex quo
item filium ex
ostenderet pa
autem haec Ap
ritu aliquid de
ut ipsum ex or
ac filio connu
nomen Patris
ritus sanctus i
ut de qua neq
sum constitue
cebat, ut osten
reris si audieri
Nam in eo qu
Dominum et
negauit esse D
& Dominus:
Apostolos pr
uia ueritatis, n
sertiones ac d
ritate, & a co
tem suam ad E

animas corripiunt: & strue insidias his qui tui desiderio tenentur. Adoras itaq; Fi-
 lium Dei, aut non adoras? Etiam, inquit, adoro ipsum. Deum adoras aut nō? et-
 iam, inquit, Deū adoro. Qualis igitur erit Deus qui apud te creatus dicitur, & ado-
 ratur? Siquidem enim unum creauit adorandus Deus, & hunc adorari uoluit, re-
 liqua uero omnia ipse creator non uult adorari. Imò etiam accusat adorantes crea-
 turam, per legem docēs, Non facies tibi ipsi ullā similitudinem, ac adorabis ipsam, [“]
 neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in aquis: Et Apostolus dicit, Coluerunt creaturā [“]
 præter creatorem, & stulti facti sunt: Quomodo igitur de omnibus præcipit ut ne [“]
 adorentur? Nunquid personarum acceptio est apud Deum? Absit. In hoc enim [“]
 quod unus adoratur, ostendit penitus alium esse eum qui adoratur præter creatu-
 ram: & aliam creaturam quæ non adoratur, præter adorandum Dominum, Filiū [“]
 Dei ex patre genitum. Ideo enim quod ex ipso genitus est similis ipsi, & secundum [“]
 ipsum filius, ea propter etiam adorandus est ab omnibus. Per ipsum enim fecit om-
 nia, & sine ipso factum est nihil. Per ipsum enim & sanctum suum spiritum, qui ex [“]
 ipso processit, & de filio accepit, fecit & firmavit omnia. Verbo enim Domini cœ- [“]
 li firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Quum enim dixit unige- [“]
 nitus, uelut supra à me relatum est, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem [“]
 misisti IESVM CHRISTVM, segregauit seipsum à creatura, quemadmodum etiā [“]
 Apostolis dicit. Vnus Deus ex quo omnia, & nos per ipsum, & unus Dominus [“]
 IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipsum. Et uides, quomodo ostē- [“]
 dit unum Deum Patrem, & unum Dominum ex ipso genitū? Et nō dixit, Vnus [“]
 Deus & unus Dominus cū omnibus ex ipso factis: sed Vnus Dominus p quem [“]
 omnia. Si uero unus Dominus per quem omnia sunt, non est unus ex omnibus, [“]
 sed factor omnium creatorum omnium creator existens. Quum autem filius ex pa-
 tre genitus sit, & ex patre sit, per quem omnia facta sunt: dissimilis omnibus est, nē-
 pe creator uniuersorum existens. Nam unus & unus Deus pater ex quo omnia, et [“]
 Dominus IESVS per quem omnia: cōnita superiore dictione per unus & unus [“]
 & per ex quo & per quem: partim clare ex patre filium manifestauit, partim non [“]
 item filium ex reliquis esse mirabiliter pronunciauit, per quem omnia dicens: quo [“]
 ostenderet patrem esse, & filium esse à patre existente unigenitum Dominū. Dixit [“]
 autem hæc Apostolus Spiritu sancto ductus. Quapropter nō habuit opus de Spi- [“]
 ritu aliquid declarare, non quod nō glorificetur Spiritus cum Patre & Filio: neq; [“]
 ut ipsum ex omnibus significaret que per filium creata sunt. Sufficiebat enim patri [“]
 ac filio connumerari per firmam filij confessionem dum dicit, Euntes baptizate in [“]
 nomen Patris & Filij & Spiritus sancti. Loquēs itaq; Apostolus, imò potius Spi- [“]
 ritus sanctus in ipso, de seipso nō indicauit. Manifesta enim erat cognitio de ipso, [“]
 ut de qua neq; Iudæi ambigerent: reseruabatur autem, ut ne Spiritus sanctus seip- [“]
 sum constitueret. Apostolus enim Spiritu sancto ferebatur, & de Patre ac Filio di- [“]
 cebat, ut ostendatur trinitas semper existens, & nunquam esse desinens. Ne admi- [“]
 reris si audieris, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus per quem omnia. [“]
 Nam in eo quod dixit Filium Dominum, non omnino negauit Apostolus esse [“]
 Dominum etiam Deum: & in eo quod dixit, Vnus Deus per quem omnia, non [“]
 negauit esse Deum etiam Dominum. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus [“]
 & Dominus: & nihil differet de his quæ ad nos in ueritate salutariter ex Deo per [“]
 Apostolos prædicata sunt. At uero idē Anomœus & qui ex ipso orti sunt, relictā [“]
 uia ueritatis, male progressi sunt, & uerba Dei excogitantes, & de cætero ad dis- [“]
 sertiones ac disputationes uerborum, sententiam euercentes, resiliuerunt à ue- [“]
 ritate, & à cœlestibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipsos, si men- [“]
 tem suam ad Euangelij illuminationem cōuertere uoluerint. Nusquam enim uni- [“]
 genitus

Filius Dei non
est creatura.

Pauli locus ex
plicatus.

genitus dicit, & quidem in carne præsens, Qui creauit me pater, demisit me: Neque pater alicubi in Euangelio dixit, neque in ueteri Testamento, Creauit uobis filium: sed Pater me misit. Et, Ex patre exiui & uenio. Et, Qui est in sinu patris. Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et multa licet nobis de salute nostra cognoscere, & non à nequitiosa huius diaboli doctrina corripì. Diabolus enim uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduersus hominis gloriam, diuersas artes excogitauit. Primum quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatem, nunc uero per errorem & hereseon fraudem: quod undiquaque hominem à cœlestibus subuertat. Quot igitur & quanta poterit mediocritatis nostræ mens aduersus te dicere ô Anomœe? Recte enim anomœus hoc est inæqualis & dissimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam perueristi, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti sunt, & fidem ueritatis habent. Non enim ad bonum procedens inæqualis factus es hominibus, sed declinatione à ueritatis facta, dissimilis factus es filiis ecclesiæ Dei: & prætextu arrepto, Filiū Dei qui secundum ipsius patrem est, dissimilem patri dicens, tu dissimilis factus es, & hoc nomen sortitus, quum non amplius similis sis eorum, qui in Deo seruantur. Quo uero non circa ipsius quæstiones immorans tempus perdam, age ex ipsis diuersionibus quas ipse exposuit dialectice ad quosdam scribens, ipsum cōfutabimus. Videtur enim dialecticam quandam fraudem consuere in suo libro, qui nullum sermonem habet fidei simplicissimæ ac sincerissimæ & in Spiritu sancto ac manifeste ornatae. Totum uero per totum ipsius opus, quod ad nos peruenit, in primis posui, ut ab ipso faciamus reliquam disputationis aduersus ipsum subuersionem. Et est hic Aëtij anomœi libellus.

Aëtij Anomœi libellus.

Aëtij libellus.

Quandoquidem in tempore illatæ nobis persecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinioni suæ adhæserunt, quidam ex prædictis abstulerunt cum alijs multis, etiam opusculum priuatim à nobis elaboratum de ingenito Deo & genito, id est interpositionibus ac detractationibus corruptum ediderunt, ordinis cōsequentia interpellata: uenit autem postea id ipsum ad nos, studioso quodam uobis ipsum afferente: coactus sum uelut pater rursus purgatum id scriptum uobis emittere, ô uos omnes pater decertatores ac decertatrices, quo scire possitis iuxta sanctarum scripturarum intelligentiam, in prædicto opusculo nostram sententiā prolatam esse, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compescere ac breuibus illationibus pudescere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uersuum specie pronuntiati pronuntiationem, & solutionis solutionē, quo facilius retineantur, & aggressiones ac epicheremata clara sint, facturus, initio de Deo ingenito sumpto. I. Si possibile est ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam superior generatione fuerit. Si uero superior est omni causa, nimirum etiā generatione. Neque enim ab alia natura ipsum esse accepit, neque ipse sibi ipsi esse exhibuit. III. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatē, sed eo quod transgreditur omnem causam, unde nam quis productam naturā ad eam quæ produxit, inuariabilitatem in essentiam habere cōcedet, quum talis substantia generationē non admittat? IIII. Si indefinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimē indefinenter genimē est, coessentialis & similis essentia in uersa opinio corrumpetur. Stat autem incōparabilitas in essentia, utraq; natura indefinenter permanente in propria naturæ dignitate. V. Si ingenitus est Deus secundum essentiam, non essentia disparatione genitum genitū est, sed potentia quæ ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse & ingenitā, nulla pia ratio per-

Aëtij positiones siue Epicheremata.

mittit. VI. Omnis essentia. Si non totus I. tus est ingenitus genimen p. sentialiter gen. autem ut gene. immutabilis e. Si uero immu. dum filium es. ter erat genim. pro, in uirum, est, sed ex his c. tia, perfecti ne. men in ingeni. tamen enim natu. non esse. Gen. erat: quum di. XIII. Si inge. seipsum: Filiu. Quomodo nō. genitam, hic u. rat, sed huma. uentoribus p. in essentia, rāt, potiores. XVI. Si nō c. generationis p. mutabile secu. tabilis, non p. Si ingenitum. guitur. Si uer. hil autem ad n. genitam prol. perire Christi. uelut nominu. essentia inge. cognoscet eos. XXI. Si inge. per se essentia. ne, sed quonia. tione permitt. nita omnem e. significatiuū. stulerit aliqu. fecerit ab eo, nes, habituu. aut habitus p. non adest, ue.

mittit. VI. Si ingenitum genitum est, quid uetat genitum ingenitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quam ad alienum. VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero totus est ingenitus, non essentialiter ad generationem disparatus est, uerum potentia genimen produxit. VIII. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, non essentialiter genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut generetur. IX. Si uero transformata essentia Dei genimen dicitur, non immutabilis est essentia ipsius, quum mutatio operata sit filij constitutionem. X. Si uero immutabilis fuerit & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usque ad nudam appellationem confirmabitur. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicam euasit. Perfectus igitur est filius, non ex eo quod genitus est, sed ex his quae assumpsit. Quae enim naturaliter assumunt, uelut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genimen enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum non est, & ingenitum existens, genimen non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemiae figuram & contumeliam obtineat. XIII. Si ingenitae naturae existens Deus omnipotens, genitae naturae non nouit seipsum: Filius autem genitae naturae existens, hoc cognoscit seipsum quod est: Quomodo non fuerit coessentialitas mendacium, quum ille cognoscat seipsum ingenitam, hic uero genitum? XIV. Si non uox ingeniti substantiam Dei declarat, sed humanae inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum praerminentiam nominis non ferat in essentia. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingeniti, qui considerat, potiores sunt considerato, quum praestantius natura nomen ipsi exquisierint. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, est hoc quod dicitur. Si uero cedit, generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. XVII. Si genimen immutabile secundum naturam est, propter genitorem: ingenitum essentia est immutabilis, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quae est in essentia. XVIII. Si ingenitum essentiae significatiuum est, merito a geniturae essentia oppositè distinguitur. Si uero nihil significat ingenitum, multo magis nihil significat genimen. Nihil autem ad nihil quomodo opponi potest? XIX. Si uero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri contingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habentibus, uelut nominum uult significatio. XX. Si nihil plus distribuit ad praerminentiam essentiae ingenitum genito: prolatione solum praerminens filius, meliores seipso cognoscet eos qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habens ipsam praerminentiam per se essentia est ingenitus: Non enim uolens, quoniam uult potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare generationem, impellens ferri contra genitam omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum, quae ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si uero significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo, quod est, id quod est ipsum sui ipsius? XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest Deo connumerabitur? XXIII. Si uero habitus est ingeni

est ingenuum, necesse est prae-supponere genitam essentiam, ut sic assumpto habitu ingenuum nominetur. XXV. Si uero genita ingenitae essentiae particeps fuit, & habitus abiectioem passa, ingenita natura priuata est: fuerit utique essentia quidem genita, ingenuum uero habitus. XXVI. Si uero genimen transitus significatiuum est, manifestum est quod habitus significationem habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. XXVII. Si ingenuum habitus est, & genitum habitus, essentiae quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiam si essentiae posteriores sunt, attamen potiores. XXVIII. Si ingenuum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinferat cum sua ipsius essentia ipsum autorem: uox genimen essentiae significatiua est, & non habitus: quum ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis ex omnipotentis, quomodo alteram quidem passibilem, alteram uero passionis exortem quis dixerit? Si uero per sortem ac partem ingenitae naturae, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut summam dicam) omni mutatione superior, altera uero passionibus obnoxia est, ita ut concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua permittit amicus ea quae sunt praedicta: fuerit hoc utique consequens, facientem quidem ingenitam dicere, genitam autem eam, quae transmutatur. XXX. Si factae naturae ingenita natura est causa, ingenuum uero nihil est absolutum: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius, quod factum est? XXXI. Si ingenuum est priuatio, priuatio autem habitus abiectio est, abiectio uero penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa ingenui scilicet appellatione, cognominetur essentia Dei? XXXII. Si ingenuum significat priuationem, quae non adest Deo, quomodo ingenuum esse dicimus, genitum uero non esse? XXXIII. Si nudum nomen est de Deo uox Ingenuum, nuda autem prolatio substantiam Dei attollit contra omnia genita: praestantior ergo est hominum prolatio quam omnipotentis substantia, ut quae incomparabili praeminentia Deum omnipotentem exornauit. XXXIII. Si omni genito consors & coniuncta est causa, causa autem exors est ingenita natura: non causam significat uox ingenuum, sed substantiam indicat. XXXV. Si omne quod factum est ab alio factum est, ingenita autem substantia, neque a seipsa neque ab alia facta est, necesse est ingenuum essentiam significare. XXXVI. Si ex geniminis essentia comparet, quod perfecta est ingenita substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sane essentia est incomparabilis, non extrinsecus coostendens inaccessibilitatem, uerum per se existens incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenita. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenuum excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uero non essentiae significatiuum est ingenuum, unde nam habebit creatorum natura, ut conferretur? XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerum permanet in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenuus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam, posteriorem in genimine uidet: nunc uero priorem in ingenuo, secundum primi & secundi ordinem. XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si autem conceditur in ingenuo suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum a generatione & ingenita natura circumducitur. XL. Si uero etiam genitum particeps est participationis ingenui, uerum in geniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sane natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingenitae participationem. Non enim

Non enim potest
re. XLI. Si uero
naturae est essentia
fiteamur. XLII. Si
genita, inuariabilis
communis &
XLIII. Si omnis
modo igitur dicitur
ita essentiae
tem essentia inuariabilis
XLV. Quum autem
se. Non enim
quum omnis
genitae naturae
idem significat
& aliud Deus.
rit ex ingenita
dum non est: id
quapropter necesse
qui est per se genitus
IESU CHRISTI
conferret ab ingenita
omnis gloria
Atque hoc sane
te ad nos perueniunt,
cunt, omni benedictione
dio so quodammodo
insidias quas in
lum honesti sunt
etiam nos, operam
nem colligentes
latione sanari uolentes
dem syllogisticam
dem in temporibus
suae adhaeserunt
priuatim a nobis
tractionibus creatis
stea id ipsum a nobis
lur pater purgator
tatrices, quo seculo
sculo nostram
cere conantem
facere poteritis
nunciationem
cheremata clariora
ci fastus tui & diens,
neque potestatem. Et priores
res ac decertantes

Non enim possibile est, ipsum de seipso, & ingenitę essentię & genitę cognitionē habere. **XL I.** Si uero despitabile est ingenitū propter mutationis aptitudinem: dignitas naturę est essentia immutabilis, quum ingenitā naturam omni causa superiorem con-
 fiteamur. **XL II.** Si ingenitum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa in-
 genita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per sortitionem, naturę cuiusdam
 communis & proprię particeps facta, altera quidem faciebat, altera uero fiebat.
XL III. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominij libertatē: quo-
 modo igitur dixerit quis aliam mutari, non permittens Deo producere ex non subie-
 cta essentia? **XL IIII.** Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis, quum au-
 tem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est.
XL V. Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter
 se. Non enim numerabilia esse poterint, quę distant aut in totum, aut iuxta aliquid:
 quum omnis distantia sortem ac partitionem quandam ostendat causę disiunctę in-
 genitę naturę. **XL VI.** Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate
 idem significant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid significat ingenitū,
 & aliud Deus, non absurdum est Deo, Deum genuisse, ita ut uterq; originem sumpse-
 rit ex ingenita essentia. **XL VII.** Si uero quod ante Deum est, nihil est, quemadmo-
 dum non est: Deus et ingenitum idem significat, non admittente genimine ingenitū,
 quapropter neq; simul proferri cum Deo & patre suo sustinet. Sanos & sanas uos, is
 qui est per se genitus Deus, qui etiā solus uerus Deus propterea appellatus est à misso
IES V CHRISTO, qui substitit uere ante sæcula, & genitę substantię uerę existit:
 conseruet ab impietate, per **CHRISTVM IESVM**. Saluatorem nostrum, per quem
 omnis gloria Deo & patri, & nunc in sæcula sæculorum, Amen. **Ætj libelli finis.**
 Atq; hoc sanē est principium corruptarum ipsius sententiarum, uelut dixi, quę ex par-
 te ad nos peruenerunt. Trecenta enim capitula simul his conformia ipsum fecisse di-
 cunt, omni blasphemia referta: hic uero uelut perditō corpore reptilis et putrefacto, stu-
 dioso quodam ductore, qui reptilis reliquias & ossa collegit, in perniciem quorundā,
 insidias quas iactat, construxisse, ad quosdam nimirum scribens: uelut ipsum opuscu-
 lum honesti studium prę se ferens continet. Cuius principium hoc est, Qua de causa
 etiam nos, operationis Dei curati uos diuinę scripturę sermones, ab initio usque ad fi-
 nem colligentes, subuersoriam antidotum construemus his qui à ueneni ipsius eiactu
 latione sanari uolunt, ē regione cuiusq; dictionis ipsius inbersiones apposituri eorum
 dem syllogisticorū capitum, hoc modo. **Ætj Anomcei uerba.** Quandoqui-
 dem in tempore illatę nobis persecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinioni
 suę adhæserunt, quidam ex prædictis abstulerunt cum alijs multis, etiam opusculum
 priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo & genito, idq; interpositionibus ac de-
 tractionibus corruptum ediderunt, ordinis cōsequentia interpellata: uenit autem po-
 stea id ipsum ad nos, studioso quodam nobis ipsum afferente: coactus sum rursus ue-
 lut pater purgatum id scriptum uobis emittere, o uos omnes pij decertatores ac decer-
 trices, quo scire possitis iuxta sanctarum scripturarū intelligentiam in prædicto opu-
 sculo nostram sententiam prolatam esse, per quam omnem hominem uobis contradi-
 cere conantem de ingenito Deo & genito, compescere ac breuib; illationibus pude-
 facere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uersuum specie pronuntiati pro-
 nunciationem, & solutionis solutionē: quo facilius retineantur, & aggressiones acepi-
 cheremata clara sint, facturis, initio de Deo ingenito sumpto. **Confutatio.** Dialecti-
 ci fastus tui & syllogisticę uanitatē, ad uerbum confutationem faciam, non transgre-
 diens, neq; posthabens dictionū, quę tibi longiores aut etiam breues uidentur immen-
 sitatem. Et primum quidem, quando quidem scribens ad multitudinis tuę decertato-
 res ac decertatrices, dixisti quosdam antiquarios & qui iam diu opinioni suę adhæse-
 runt,

Genitū equi-
uocum, pro ge-
nito & facto.

runt, abstulisse quod in manibus habueris opusculum, quum producta sit apud te di-
ctio, utiq; coarguerit, te magis hoc nomen possidere, & eos qui à te didicerunt, ut ne di-
cam, seducti sunt. Etenim sancta Dei fides ab initio existens, & semper antiqua & non
inueterascens, semper est & firmatum est huius fundamentum, et existit habens suum
dominum sine tempore. Ideo neq; ipsa temporalis existit, sed cum angelis cōuersatur,
et sanctos per generationem ac generationem ornat. Tu uero potius temporalis es, pa-
stus ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fusim in pabulum spi-
nosum implicuisti. Nemo enim ex ueteribus tecū sensit o Aëti, qui contra antiquarios
scribens, ipse temporalis es, & minime antiquarius. Statim autem ex prima aggressio-
ne, ubi dixisti opusculum te scripsisse de ingenito Deo & genito, cōturbasti mundum
per tantam tuam illustrem sermonis aggressionem: quo sic ridiculum faciam disputa-
tionis tuæ sermonem, ex tanta nouatione ac nominum effictione constantem. Quis e-
nim ex Christianis salutarem Dei prædicationem adeptis, hanc reliquerit, à te per fa-
bulosum tuum errorem persuasus, ita ut relinquens Deum semper existentem, & san-
ctum ipsius spiritum semper existentem, ueniat & audiat à te de genito Deo, quo etiam
ipse inter stultos recenseatur, ut qui didicerit adorare creaturam præter creatorem, qui
est benedictus in sæcula. Amen. Non habemus enim nos creatum Deum, non factum
sed increatum & non factum, ex patre genitū sine principio & sine tempore. siue enim
uoce genitum uersute uteris, genitum æqui uoce etiam factum uocare uolens, non ad-
mittam tuam dictionem: siue nō sic intelligis, imminute sentis, præter hoc quod ex pa-
tre genitus est. Ex spinis enim non colligunt uuas, neq; ex tribolis ficus: neq; ex uiro et
roneo rectus expectari poterit sermo. Cōpescuit enim & Dominus dæmones CHRIS-
TVM ipsum confitentes. At iuxta sanctarum Scripturarum intelligentiam, dicis sen-
tentiam tuam in prædicto opusculo prolatam esse: dic mihi qualis Scriptura diuina do-
cuit adorare Deum factum: Et quod quidem ingenitus est Deus, omnibus manifestū
est. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina Scriptura, uerum à recta ac piaratio-
cinatione, & ex ipsa intelligentia, de Deo pie hoc cogitare ac dicere, congruum est. Di-
cis autem, quo scire possint decertatores ac decertatrices à te appellati, potius autem fa-
ducti uocandi, quomodo unicuiq; respondeant per compendiarium & retentum faci-
lem sermonem, in uersuum specie ac modo capita à te cōposita esse. Quapropter ipsa
tua quæ uidentur fortia uerba ac sophistica, quæ aduersus maiores in cōtradictionem
à te elaborata sunt, imò potius ut aduersus ueritatem os attolleret: nos uiles & idiotæ
& non maiores, sed multis in sancta Dei Ecclesia tenuiores cōfutabimus, & uelut præ-
dixi, instabilis huius ualdeq; uilis nugacitatis consistere nō potentis subuersionem fa-
ciemus. Et hætenus quidem contra præfationē tuam opposuit se nostra tenuitas. Iam
uero rursus capitibus tuis ex ordine locatis, è regione uniuscuiusq; dictionis ac capitis
uicissim apponā contradictiones ex diuinis Scripturis ac recta ratiocinatione acceptas,
& rationalium quæstionum tuarum confutationes: quo serui Dei & ueri athletæ cor-
certatores, lecta ac considerata omni tua absurditate, derideant te ac dicāt: Superbia cor-
dis tui fecit tibi hæc, tu enim dixisti hæc in mente tua, Ascendā in coelum, & supra stel-
las coeli ponam thronum meum, Sedebo in monte alto, super mōtes altos ad Aquilo-
nem, Ascendam supra nubes, & ero similis altissimo, Nunc uero in infernum descen-
des, in fundamenta terræ, & cætera. Aëtij Cap. I. Si possibile est ingenito Deo, ge-
nitum ingenitum facere. Confutatio. Primum quidem Deo attribuire impossibi-
litem, impium est. Nam & quod indecorum est ipsius deitati, etiam id ipsum facere
non est ei impossibile, sed indecora est ipsi malicia. Deo igitur nihil impossibile est, nisi
quod impossibile est in diuina ipsius ac potēte bonitate, & ipso qui bonus est, malum
esse. Et aliter, Si genitum apud Deum bonum putaretur ut fieret, impotēs autem
sit ad bonum bene perficiendum, hoc sanē imminutio fuerit circa potentem, qui uult
id quod

id, quod præsta-
tum uero in pro-
& ab ipso app-
niam bene app-
propter impos-
nitus Deus, bo-
ti nomen. Non
cognomen, ob-
nim aliū est D-
impossibile est
sis per abusu ar-
nori. At minor
cognoscat alie-
quis tibi o Aëtij
turam nomen,
quomodo exci-
uocis erat, ne in-
ingenitus Deus
æqualem per o-
Deus, per diue-
qualem sibi ipsi
mur identitate
tris mea sunt, h-
decent Patrem
habente: quum
stantia esse Ve-
Aëtij Cap. I.
tione superior
que enim ab al-
omni causa sup-
& non iuxta æ-
nituri ipsum ge-
bens, & non u-
gloriam creat-
appellatur: s-
quod præmin-
amplius horu-
quod cōiuncte
tatem, etiam p-
nis societas, ac
men, non ex c-
lumen de lum-
præminentis
æquale gignit
in substantia e-
primens genu-
cat, imago inco-
titatis, ipse pat-
Faciamus hor-

id, quod præstantius est, operari, & non potest. Si uero ingenitum bonum est, genitum uero in proprio ordine bene factum est, quum bonus sit ordo geniti ex bono Deo, & ab ipso approbatus, non utique fecerit id quod bene genitum est ingenitum, quoniam bene approbatum est ipsi, sic bonum esse. Quandoquidem igitur boni ordo, non propter impossibilitatem, non transmutatur, sed quia bene sic est: bonus sanè est ingenitus Deus, bona etiam quæ ipso facta sunt in proprio ordine, non assumentia ingenti nomen. Non enim Deos creatos fecit, quo alterum iuxta alterum extentum debeat per cognomen, obscuritatem maioris nomine carentis ad id quod minus est. Siquidem enim alijs est Deus ingenitus, alius uero genitus, naturis nihil commune habentibus, impossibile est communicare secundum naturam per nominis dignitatem: nisi fortassis per abusuam quandam gratiam, & hoc iuxta participationem, diuite largiente minori. At minor nunquam poterit maioris nomine seipsum appellare, quum omnino cognoscat alienum se esse à dignitate secundum naturam, & nomine. Dixerit autem quis tibi o Aëti hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis secundum naturam nomen, aut quomodo equabitur, siquidem factus est per Dei dignitatem? Aut quomodo excindetur hoc, Deus erat, quum tempus non admittat diuisionem facere uocis erat, ne in uulgari quidem re: Cognosces autem quod principio carens Deus, & ingenitus Deus, genuit ex seipso Deum similem sibi ipsi, & non hoc solum, sed etiam æqualem per omnia, & non creauit: ut ne dissimilis factus ipse creatus, deleat nomen Deus, per diuersitatis distantiam. Impossibile est enim gignentem, dissimilem & inæqualem sibi ipsi gignere: & genitum genitori dissimilem esse. Quapropter hic amplectemur identitatem secundum naturam ex Euangelico testimonio, nempe: Omnia patris mea sunt, hoc est Deus pater, Deus ego: uita pater, uita ego, & cætera omnia quæ decent Patrem & Filium & Spiritum sanctum in una deitate, Trinitate nihil diuersum habente: quum in perfecta cognitione cautum sit, sine principio & sine tempore in substantia esse Verbum Patris, & in substantia esse Spiritum sanctum ex Patre & Filio.

Aëtij Cap. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam generatione superior fuerit. Si uero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia causa esse accepit, neque ipse sibi ipsi esse exhibuit. Confutatio. Si omni causa superior est ingenitus Deus, genitus uero ex ipso, indigne ipsi genitus est, & non iuxta æqualitatem etiam in præferendo patris nomine consistit: ignominiam genitori ipsum genimen affert, alterius nominis præter factas creaturas, dignitatem habens, & non uelut creaturæ honorem factori uendicans. Quæ enim extra ipsum sunt, gloriam creatori uendicant, quum non sint æqualia factori, neque nomine creatoris appellentur: sed serua facta sint in gloriam creatoris, quo à gloriosis & illustribus, id quod præminet, & super ipsa est, proportionabiliter consideretur. Hoc uero non amplius horum appellatione uocatum, uerum ex præminentis coessentialitate, ex eo quod cointe locatus est, dignitatem habens, si differet à præminente iuxta diuersitatem, etiam præmenti minorem dignitatem uendicabit, quum uariata sit geniminis societas, ad id quod præminet. Quapropter simile ex simili, et æquale ex equali genimen, non ex corporali intelligentia nobis per fidem apprehensum est: sed Deus ex Deo, lumen de lumine, & uerbum patris in substantia existens, ita ut seruetur immutabilis præminentis gloria, in eo quod præminens non ipsum sui ipsius causa est, sed à seipso æquale gignit impolluta & incomprehensibili essentia, coessentialia ipsum essentiale & in substantia existens diuinum genimen. Cuius imago non est inanimata, sed patris exprimens genus, uelut dicit diuina Scriptura quæ in æqualitate genitoris genimen locat, imago inquit inuisibilis Dei: & ut ne quis putet differentiam esse imaginis & identitatis, ipse pater correctione uitæ nostræ prospiciens, ante hunc sermonem dixit hoc, Faciamus hominem secundum imaginem nostram & ad similitudinem: non disparas seipsum

seipsum à Filio, sed dualem & æquiuocam dictionem proloquutus, Faciamus hominem, quo duos significaret seipsum & filium, aut etiam Spiritum sanctum. Sed & æqualitatem imaginis, non per duos sermones interponens unam imaginem dixit, sed per uocem nostram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominem non ad unius imaginem, sed ex duorum similitudine & æqualitate imaginem factum esse asseruit: quoniam penitus manifestum sit, præminentiam in Patre & Filio ac sancto Spiritu manere in identitate, & non alterari. Neque enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius aut Spiritus sanctus, aut alteri naturæ participationem suæ ipsius naturæ dedit: neque iuxta aliquam sectionem aut defluxum, ut esset ex ipso unigenitus & Spiritus sanctus, naturæ altera rationem operatus est. Sed quemadmodum ab initio præminens natura ingenerata & inæternata creata semper erat, ita semper ex ipso præminens genimen, & Spiritum sanctum nobis manifeste prædicauit, & non immutatum. Aetij Cap. III. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatē, sed eo quod transgreditur omnem causam, unde nam quis productam naturam ad eam quæ produxit, inuariabilitatē in essentialitate habere concesserit, quum talis substantia generationem non admittat? Confutatio. Oportet te o Aeti, sursum attendentem & tuam ipsius miseriam considerantem, comitari temerariæ mentis tuæ superfluam impietatem: quo et nos cum tanta tua temeritate coinstantes, superati relinquamur, sed tibi & nobis ipsis ea quæ ad pietatem pertinent consulentes. Quum enim putes inter necessaria et Deo conuenientia, dissimilem & inæqualem esse Deum ei qui ex ipso genitus est, ex multo errore iuxta pium quoddam figmentum recensens Deum magis inter indecentissima, similem ipsum prædicas his, quæ non decent ipsius deitatem. Et primum quidem cogitare de Deo tantam mentis profunditatem, impietatis fructus est, & potius insanæ mentis. Nam dicendo sibi ipsius autorem, aut hoc, ipse sibi ipsi esse exhibuit: in duabus malis suspicionibus reipsum transfixisti, refricans ac quærens de Deo, quomodo erat, num semper, aut à se ipso, aut casu, ipsum esse adeptus. Et timeo & inhorresco, dum prauam tuam cogitationem tracto. Cessa itaque, & cessabimus nos, quum sufficienter & sancte habeamus semper intelligere Deum & credere, quod erat semper Deus. Nam & in hoc stolidè loquens, ac ratiocinationem faciens, uelut qui magnifice honoraris Deum, dixisti, quod neque ipse sibi ipsi esse exhibuit: neque ergo, si ex tua sententia à dictionibus & syllogismis dependet fidei salus, in inferioribus & miserabilibus corporibus sermonis tui similitudinem habemus. Nulla enim creatura sibi ipsi causa est, aut ipsa sibi ipsi esse exhibuit, ab animantibus usque ad hominem, & ab hominibus usque ad angelos. Nulla item factura sibi ipsi esse exhibuit: sed ex solo existente, unaquæque ab initio ipsum esse accepit. De fine itaque hic, uelut putas ratiocinari, & concludens ne enitaris præter naturam te extendere iuxta maiorem. subuerteris enim per omnia: quum unigenitus æqualis sit & similis patri, siue quod natus est, siue quod genitus est à patre, dignitatē habeat, nihil enim differt in hoc ab æqualitate ad patrem, sicut neque à similitudine: & quum non possit creata sibi ipsis esse exhibere, uelut etiam præminens ille & in omnibus perfectus, non ab aliquo ex supernis principium habuit. neque enim incepit esse. Erat enim semper, & semper est, etiam si in identitate maneat, & sibi ipsi esse non exhibeat, quum non æquiuoce dictiones quærantur, sed speculatio sincera ad pietatem. Quandoquidem uero dixisti, Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, sed eo quod transgrediatur omnem causam: discite etiam tu, quod non propter debilitatem, filij nominis habet. Nam sicut patri decentissimum est quod transgreditur omnem causam, sic etiam soli ex solo Patre cum solo Spiritu eadem una deitas decet, quæ neque causam suscipere potest: non propter debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem numerum, & in

& in uno sigillatim nihil diuersum. Patris & Filij & Spiritus sancti eam, quæ substantia generata non est, & cognita mundi infatigabilis, quod frustra laboramus. Qui enim genitus est, sua deitate: non enim minino erat non genitus, ipsum genitum, & omnia facta esse, & æqualem esse se eundem esse genitum. nimen indefinitum. Stat autem in propria natura, uelut diximus, dignitate terminus: ergo factum, uelut fraudulenter coactus confitetur. Quomodo igitur opinionis dargueris. Autem substantiam essentialitatem & inessentialitatem, finem habentem, cum patre regem finem habebimus omnibus possumus eum qui semper erit, solus ex se genente deitate sibi ipsi exhibere esse definit, uelut Patrem, & Spiritum sanctum sibi ipsi incooperabilem. Si ingeneratus est, sed potentiam, nullam præferens ingenerantem tuam, quo indiget in quo quidem in ex natura terminatur. Alioqui si

& in uno sigillo, per nomina Patris & Filij & Spiritus sancti, illuminatis predicatur, & nihil diuersum à seipsa habet, uera doctrina æqualitatem nomenclaturæ exprimente, Patris & Filij & Spiritus sancti. Dixisti porrò rursus, Vnde nam quis producta naturam eam, quæ produxit, inuariabilitatē in essentiam habere concesserit, quū talis substantia generationem nō admittat. Et neq; intelligis, neq; intellexisti, quod teipsum abalienasti à cognitione ueritatis Dei, nō ex Spiritu sancto ueritatem doctus, sed ex sapientia mūdi infatuata, in supernis ambulare conans. Cōsequenter enim etiam ipse audies, quod frustra laboras. Nouit enim Deus ratiocinationes sapientum quod sunt uanae. Qui enim genuit Verbum in substantia existēs, æquale sibi ipsi genuit, & nō diuersum à sua deitate: nō propter geniminis euariationem ac diuersitatē, sed quod indecorum omnino erat nos cogitare, indignum seipso & inæquale & genitore inferiorem genitum, ipsum genitorē genuisse. Quapropter per filium & in substantia existens Verbum omnia facta esse dixit, quo ipsum nō de creaturis factis numeraret, sed in patre similem & æqualem esse ostenderet, & propter id quod decet patris nomenclaturā, semper esse eundem essentia, non peregrinum esse, sed genuinū, uelut filium coessentialē ex ipso genitum. Aetij Cap. iiii. Si indefinenter Deus permanet in ingenerata natura, et genimen indefinenter genimen est, coessentialis et similis essentiae peruersa opinio corrumpitur. Stat autem incomparabilitas in essentia, utraq; natura indefinenter permanente in propria naturæ dignitate. Confutatio. Si indefinenter et incessanter Deus permanet, uelut dixisti, in ingenerata natura, natura autem Dei est sempiterna, indefinenter habens dignitatem, non propter quid aliud, sed eo quod est per se Deus, & per se sempiternus: ergo sanè etiam genimen coessentialis erit, si apud te indefinētis nomen accepit, uelut fraudulenter filio gratificās probabiliter de natura differuisti. Dabis enim etiam coactus confiteri immensum & incomprehensibile nomen indefinentis in omnibus. Quomodo igitur nō erit coessentialis? Nam quum putaris te cauillari, per nomen prauæ opinionis ueritatem contumelia afficere conatus, ex ipsis quæ protulisti uerbis, redargueris. Aut enim dabis finem eorum qui à te blasphemia impetiti sunt, uelut diuersam essentiam habeant: aut ubi indefinentem ipsum decreueris, in omnibus immutabilitatem & inuariabilitatē indefinentis dignitatis inducere cogeris, ueritate non admittente, finem habere filium: quoniā regni eius, inquit Scriptura, non erit finis: eo quod cum patre regnat semper & cum suo spiritu. Nam omne quod principium habet, etiam finem habebit, si uoluerit is qui esse exhibuit ei quod principium accepit: quod sanè in omnibus possibile est, in filio uero impossibile est. Est enim semper ex eo qui est, & apud eum qui semper est, nunquam esse desinens. Quapropter & coessentialis erat, & est, et erit, solus ex solo, & in nulla re ab essentia diuersus: sed iuxta nominum dignitatem manente deitate in identitate, ita ut neq; cōiunctionem habeat, neq; principium ipsius esse sibi ipsi exhibeat, neq; quod dissimile sibi ipsi est, assumat, quæ semper est, & nunquam esse desinit, uerum semper decorū secum habet in dignitate Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, & Spiritus sancti cum patre & filio, existens & nūquam desinens. Est enim si bipsi incōparabilis Trinitas, nullam in dignitate diuisionem admittēs. Aetij Ca. v. Si ingeneratus est Deus secundum essentiam, nō essentiae disparatione genitum genitum est, sed potentiae quæ ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse et ingeneritam, nulla pia ratio permittit. Confutatio. Sepe nobis progressus es ob bone, proferens ingeneritum & genitum uoces, à Dei nomine abhorrens, qui in omni iniquitate mentem tuam sepeliuisti. Illud autem quiuis indigus expetit, ut facultatem habeat eius quo indiget in solatium, & ut in ore ferat, si talis facultas nō detur. Itaq; etiam tu quandoquidem impius es, uel nomine tantum huius Dei nomen dicere magnificas. nam ex natura timorem eius & fidem & spem & dilectionē erga ipsum, nunquam adeptus es. Alioqui suffecisset tibi semel hoc dicere, & nō transgredi terminum ordinis præscripti.

Ingeniti nomē
nō est in Scri-
ptura.

pti. Clara est enim contrate à Salvatore nostro prolata sententia, nempe, A fructibus
ipsoꝝ cognoscetis eos: quod eos quidem amictus pelle ouilla, intus uero es raptor &
lupus. Si enim esses ex Spiritu sancto genitus, & à Prophetis ac Apostolis edoctus, o-
portebat te ab initio creationis mundi usque ad tempora Hester, euoluere uiginti & se-
ptem ueteris Testamenti libros, qui uigintiduo ab Hebræis numerantur, & quatuor
Euāgelia, & quatuordecim Epistolas sancti Apostoli Pauli, & unā cū Actis Aposto-
lorum, ante hæc et in iisdem temporibus factis, etiam catholicas Epistolas Iacobi & Pe-
tri, & Ioannis & Iudæ, & Ioānis Apocalypsim, & Sapientias, Solomonis inquam & fi-
lij Sirach, & omnes in summa diuinas Scripturas: et te ipsum cōdemnare, eo quod nō
his protulisti, quod nusquā habetur: nō quidem indecorum Deo, sed pium in Deum
est ingeniti nomen, sed nusquam in diuina Scriptura dictum cōtinetur. Nemo enim
adeo in sanus unquā fuit, ut genitum Deum cogitarit. At neq; opus habeo dicere inge-
nitum Deum solū patrem, propter eum qui ex ipso genitus est, ut ne quis de patre solo
hoc certū esse putet, sed etiā de Filio & Spiritu sancto: quū recta intelligentia & Spi-
tus sanctus doceat omnes filios ueritatis, ut ne à seipsis hoc admirent, sed iuxta id quod
exigitur, & quod in ipsis est, ratiocinationē de Deo ad pietatem sciant. Oporteret itaque
eo quod ingenitus ipse est, & nos à nobis hoc cōfitemur, & appellationis huius uocis
cōfirmationem à Scriptura non habemus: à nobis ipsis per ratiocinationes hanc piam
tem nosse, quod sic se habet. Ad quid enim essentiae disparatio erit ipsum genitum, si iux-
ta ueritatem eo quod genitū est, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo
conueniente, & ei qui ex ipso genitus est sine tempore & sine principio, ueritate, & nō
abusiua quadam opinione. Hinc nō creatam dicimus essentiam, neq; alienam uelut fa-
ctam, sed genitam essentialiter, & nō alienam à genitore. Quapropter etiam increata
permanet & nō facta, sed genita ex eadem essentia Dei, nō tempori succumbens. Non
enim qui genuit, in ueritate tempori succubuit, ut propterea temporalem produxerit
essentiam. Quale enim est genimen, talis genitor. et qualis genitor, talis etiam qui geni-
tus est. Aëtij Cap. VI. Si ingenitum genitum est, quid uetat genitum ingenitum fa-
ctum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quā ad alienum.
Confutatio. Si ingenitū fecit, & nō genuit, in una identitate posita appellatione, & al-
tero iuxta alterum nō extento per nominis permutationē secundum ueritatem: ipsa uis
habitus in altero dissonantia consistit, nihil ad alterum cōmunicans, nisi solum secundā
potestatem causæ præminentis naturæ, erga omne quod ab ipsa creatū est. Quando-
quidem autem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quædam est appella-
tio, propinqua quidē ingenito nomini, longe uero distans à creatoris nomine, impos-
sibile est omnia cōfundere ō Aëtij, & dissipare à teipso perfectæ, iuxta uerum habitū fi-
lij ad patrem, semper existentis & increatæ appellationis societate: impossibile est inge-
nitam & increatā Naturam creatam aliquando fuisse, & ab eo quod creata fuit, rursus
transmutatā recurrere ad suam ingenitam naturam, etiam si sexcentas cōnectas Aristote-
licas propositiones, relicta superna simplici et pura Spiritus sancti doctrina. Aëtij
Cap. VII. Si nō totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero
totus est ingenitus, nō essentialiter ad generationē disparatus est, uerum potentia geni-
men produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenitus est, & qui ex ipso genitus est,
increatus est, & sanctus ipsius Spiritus, qui à te paruipenditur, ō carnalis & animalis
Aëtij, spiritualiter expēsū uniformiter habet ex ipso præminentia, nō assimilatus mul-
tis ex ipso, et per ipsum, & ab ipso creatis. Quapropter neq; societate habebit cum mul-
tis, neq; quis dignitatis ipsius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedunt, et
omne causam syllogisticā relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura sententiæ, nem-
pe: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem nisi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat au-
tem per sanctū Spiritū, nō his qui de ipso per syllogismos ratiocinant, sed qui in ipsum
legitime

legitime ac per
inuestigabiles,
progrediatis.
sentialiter geni-
generet. Si uer-
ipsum, quum n-
neratione supe-
tionem confir-
tiam omnem h-
ctrina docet. p-
coactus. Quis
ob mala quæ i-
ipso habeas, p-
STI doctrinam
confessione. Si
cet locum obti-
CHRISTI
negationem. N-
pus est aduers-
& Apostolis a-
prompte reda-
ti, cæsi, bestiis
nitum nō neg-
dam adhuc pe-
autem & facto-
pius multi fili-
Trinitate man-
desinente, neq;
claturā ingeni-
les ipsi, uelut i-
Et in hoc, Aq-
nus pater omni-
Hi enim omni-
sentiam uera a-
unum qui nec
ueritatem, cre-
pit. Aëtij
nem extrinsec-
filius non ex-
sumunt, uelut
Confutatio. Si
lam conuerta-
cōturbas, sed
stans, perfectū
neq; externæ
digo aliqd im-
poreus, eū q-
semp reuera g-
it. Omnino e-

legitime ac perfecte credunt. Nā neq̃ iudicia ipsius perscrutari poteris, neq̃ uias ipsius inuestigabiles, uelut scriptū est, etiamsi tu miserabilis homuncio infinita nobis nugās progrediāris. Aëtij Cap. VIII. IX. X. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, nō essentialiter genitū genitum est, quū tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut genereť. Si uero trāsformata essentia Dei genimen dicitur, nō immutabilis est essentia ipsius, quum mutatio operata sit filij cōstitutionem. Si uero immutabilis fuerit, & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usq̃ ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur non solum te ō Aëtij, sed etiam omnem haeticum post unam admonitionē deuitare, uelut sancta & sapiens doctrina docet. per te enim condemnatus es, tibi ipsi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miserebitur eius qui sibi ipsi malus, & nemini bonus est? At ut ne ob mala quae in mundum produxisti, sentias de te uelut qui magna & opposita in te ipso habeas, perseuerabimus etiā ipsi cum longanimitate per ancipitem gladiū CHRISTI doctrinam, spinosas tuas radices excindere, in sana erga Deum perfectaq̃ ac uera confessione. Sit enim gloria misericordiae Deo qui deprehendit te qualis es, Iudae uideli *Aëtius iudas est.* cet locum obtinens, qui cum discipulis quidem numeratus est, separatus est autem nō CHRISTI habens mentem, sed ex satana suscepit contra Dominum suum Dei abnegationem. Nuda enim dictione confessus es filium Dei habere in mente. Et quid opus est aduersus te disputatione, quum omnino alienus sis à Christianis, Prophetisq̃ & Apostolis ac Euangelistis, Martyribusq̃ ac omnibus sanctis, qui te in diem iudicii prompte redarguere possunt. quoniam usq̃ ad mortem tormenta sustinuerunt, flagellati, caesi, bestiis ac igni obiecti, & neci gladij, ut filium Dei existentem & ex ipso uere genitum nō negarent. Generatiuus enim est pater solius unigeniti, & nō alterius cuiusdam adhuc post unū: & ex ipso processit Spiritus sanctus, & nō alius spiritus. creator autem & factor est eorū quae ab ipso facta sunt, & semper fiunt. Quapropter non amplius multi filij gignunt, neq̃ multi spiritus ex ipso procedūt, eadem deitate semper in Trinitate manente, ac glorificationē habente, & nunquā accessionem accipiente, neq̃ desinente, neq̃ relicta, uelut quae nō sit. Quapropter etiam nō usq̃ ad nudam nomenclaturā in genimine cōsistit dignitas, alioqui multos fratres post ipsum habuisset similes ipsi, uelut in hoc dicto, Filios genui & exaltaui. Et in hoc, Qui peperit glebas roris. Et in hoc, A quo omnis patrū familia in caelo & in terra nominat. Et in hoc, Nōne unus pater omniū uestrū? Et in hoc, Filius meus Iacob. Et in hoc, Primogenitus Israël. Hi enim omnes nuda dictione allegoricē, à non esse ad esse progressi, non secundū essentiam uera appellatione consistunt, sed nudē & secundum gratiam. Quapropter per unum qui neq̃ secundum gratiam, neq̃ nuda appellatione nominatur, sed secundum ueritatem, creati sunt ab uno per unum, cum eo qui ex ipso procedit, & de ipso accipit. Aëtij Cap. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicam, euasit. Perfectus itaque est filius non ex eo quod genitus est, sed ex his quae assumpsit. Quae enim naturaliter assumunt, uelut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. Confutatio. Si non confessio sit, quod incorporeus est genitor, omnia apud te in fabulam conuertantur. Vbi uero fabulam composueris, non alium quendā corrumpis ac cōturbas, sed mentem tuā turbas à uera cōfessione. Ex seipso enim Deus perfectus existens, perfectū filiū genuit, nō alium praeter naturā. Non enim indecēs est ad genitorē, neq̃ externae assumptionis indigus. Nō enim quid maius est post essentia Dei, quo indigo aliquid impertiri possit incrementi assumēdi ad perfectionē. Qui em̄ est semp incorporeus, eū q̃ incorporeus est apud ipsum reuera semp genito modo, pfectū perfectus semp reuera genuit, & spiritus existēs Deus, etiā spiritū Verbū in substantia existēs genuit. Omnino enim stolidū fuerit apud te Aëtij, qui in supernis ambulas, & opiniones

cōtra Deum ex syllogismis & mentis tuæ ratiocinatione perscrutaris, quod ei qui fecit omnia de nihilo, & potest omnia perfecta sub unū efficere, nihilq; opus habet accessio-rio incremento, uerū certis legibus hæc adstrinxit, crescentē essentiam assumptitia dei- tate indigentē attribuis, & neq; creatis ab ipso adæquas. Ab initio enim perfecta ipsa se- cit, & ea quæ ipsis adhuc germināt assumptionis indigentia, sapiētiae lege decreuit: quæ sanē sunt hæc, inter quæ sunt etiā quæ deinceps facta sunt ac fiunt, uelut uerbi gratia, coelum, terra, aqua, aer, Sol, Luna, astra, & quæ ex aquis genita sunt usq; ad hominē. Nō coelum imperfectū fecit, non terram imperfectissimā, sed perfectam quidē terram, perfectū item coelum: uerum inuisibilē et inornatā tūc, propter eam quā facturus erat, exornationē. Aquam autem et simul lucem primo creatā, per ueram lucem increatā, ac uiuificā omnia fecit. deinde etiā ea quæ ex terra producta sunt, & antea firmamentū.

» Nō semiperfectū quid factum est, sed omnia in perfectione. Producat enim, inquit, ex- ra herbā sceni, seminans semen secundū genus & secundū similitudinem, & lignū fru- ctiferum, cuius semen ipsis in ipso, iuxta similitudinē in terra. Et uides quod nulla e- mendatione ad assumendū incrementum creatā ipsa indigebāt, sed uirilia, ut ita dicā, & perfecta per præceptū statim inueniebātur, homini uero tradita quæ sub ipso be- & in ipso seminaliter, in dominiū, nō perfecta tradita sunt: quo sciret homo semper be- nefactorem, & omnibus ipsum esse exhibentē, & in omnibus existentē, & incrementa uniuscuiusq; creaturæ ad constitutionē eorum quæ ipsi cōmoda sunt, exhibentē. Tra- didit ipsi seminaliter terra uelut fulcro, ut ita dicam, prostrata, & uelut utero ipsi tradi- ta: quo eruptione eorum quæ perfecte à Deo facta sunt, ea quæ seminaliter per ipsum cum prudentia in terrā mittuntur, ita ut lignorū & aliorum germinū, ipse quidem te- nuiter uelut particulam à perfectis mutuatus, hanc in terrā inserat: ex perfecti Dei incre- mento ad augmentū peruentura speret, ut extrinsecus augescant ea quæ ab ipso insita sunt, ut ne ignorans incrementi suppeditorē, seipsum putet opificem, & excidat à ue- ritate. Etiam si enim plantauit Noë uitem, non tamen scriptū est quod erat uitis opifex, sed erat uir agricola. Alius enim est, qui futuris authenticā potestatem exhibet. alius est qui esse ab ipso accepit homo, cui illius agricultura concredita est: quo hic quidē colat ea quæ incremento ad perfectionē opus habent, ille uero perfectionē exhibeat per suū incrementum eorū quæ ab ipso creata sunt, et ad perfectionē augescūt. Sicut etiam in ani- malibus & uolatilibus, sic & in pecorib. & reptilibus ac marinis. Omnia ab initio per- fecta facta sunt per præcipientē, uerum per uoluntatē sapientiae nunc incremento indi- gent, propter utilitatē hominis in terra per intelligentiam dominātis, quo cognoscat su- pernum omnī Deum, & suppeditorē seminum, & incrementi augescendi esse De- um & Dominū. Quapropter quæ sunt in coelo, & nō per hominis manus serūtur, me- neq; generāt, neq; generātur, ea siuit Deus in perfectione. Nō enim inciderunt in men- tem hominis, ad insidias & uanæ gloriæ elationem: uelut ut uerbi gratia de Sole & Lu- na atq; astris dicā. Neq; enim eo quod generat Luna, aut deficit, aut augescit, à propoli- to suo alterat: sed eo quod temporū est cōstitutio & suppeditatio, quæ tempora Deus luminaribus adordinauit. Quomodo igit corporalia & deficientia & quæ corrumpun- tur, Deus uoluntate sua statim perfecta effecit: eum uero quem ex seipso genuit, unū ex uno, qui est semper genito modo apud eum qui est, incrementi indigum genuit. Cessa- igit o Aeti, uanas nobis & Aristotelicas dictiones proferre: quū sufficienter habeamus nos, & nō fallamur, Domini nostri ueram doctrinā, quæ hoc dicit, Ego ex patre exui & uenio: et quū non abusiue dictio uim habeat, sed perfectionis ac dignitatis Dei essen- tiam significet. Aetij Cap. XII. Si perfectū erat genimen in ingenito, genimen esse e- tiam nō ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitā em naturā in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum nō est: & ingenitum existens, genimen non erat: quū dissimilis pars in Deo, blasphemiam figu- ram

*Creatura
Dei perfe-
ctæ.*

*Homo semina-
liter dominiū
habet produ-
cendorū ger-
minum.*

ram & contum-
ex syllogisticis
uelut ex dictio-
liter collidens, e-
tur dissimilitud-
syllogismis quæ
erat genimen in-
Genitam enim
non esse. Genim-
quum dissimilis
diquaq; sermon-
esse filium patri-
ter, contra seips-
cens, ab hoc dis-
dignitatis ad ill-
dissimile dissim-
dissimilitudo n-
unum ab omni-
cum uno, omni-
& terra, & amp-
est una Trinita-
est, erit quidem
bis, neq; unus fi-
sed per quem o-
est, et ad contum-
esse: nō differens
semper est perfe-
uerge fidei, dissim-
ter dignitatem
omnem creatu-
filium qui adori-
Si ingenitæ nat-
autem genitæ na-
mendacium ip-
Cōfutatio. Di-
stans natura, &
pturæ, sed ex na-
omnipotens, g-
sermonis, non
nitum. Verum
esse à patre, &
quæ ubique te-
genitæ natura
dictionem filii
pater, & genui-
lum unum un-
cū filio sine pr-
existens, quoc-
neq; sectionem

ram & contumeliā obtineat. Confutatio. Opposite introducitur perperam Aëtius ex syllogisticis nomenclaturis, humana intelligentia Deum comprehendere uolens, et uelut ex dictionibus mutilare conatur euidentis fidei firmam spem, dissimilem dissimiliter collidens, et in dictionem dictioni subuersorio modo interponens, ut ex hoc conetur dissimilitudinem filij ad patrem significare, id quod impossibile est. Ex ipsis enim syllogismis quos mundum docuit, etiam ipse concludetur. Dicit enim, Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem esse, & non esse. Genimen enim ingenitum non est: & ingenitum existens, genimen non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemiae figuram & contumeliā obtineat, quare undiquaque sermonis eius conficti partes redarguuntur: quoniam non est possibile, dissimile esse filium patri, neque inaequalem perfectae ipsius deitati. Si enim omnino asserit uiolenter, contra seipsum uero dicta conuertit quae recenset, genitum & ingenitum semper dignitatis ad illud habere, quod est totum adorandum. Si enim omnino adorandum est dissimile dissimili adequatum, non amplius distinguet sermo unum ab uniuersis: quum dissimilitudo non possit in ordine eiusdem dignitatis locari, etiam in gloria excedatur, unum ab omnibus dissimilibus existentibus ad unum, eo quod nihil commune habeat cum uno, omnium ad unum dissimilitudo. Et erunt de caetero & Sol, & Luna, et astra, & terra, & amplius his inferiora adoranda: & non amplius unus cum uno spiritu, hoc est una Trinitas, & una deitas, & una adoratio. Igitur si hoc propter hoc concludendum est, erit quidem idem in ueritate: quoniam non simile est unum Verbum omnibus uerbis, neque unus filius omnibus allegorice appellatis equalis. non enim est cum omnibus, sed per quem omnes. Quod igitur impossibiliter apud ipsum Aëtium ab initio positum est, et ad contumeliā blasphemiae figuram obtinens, propter partem quam dixit in Deo esse: non differentiae pars existit, sed aequalitatis, & quae ne diuiditur quidem deitatis, sed semper est perfecta, tria existentia perfecta, una deitas. Imò potius ad confirmationem uerae fidei, dissimilitudinem nobis comuniuit, ad hoc ut ne putemus, neque credamus praeter dignitatem Graecae nationi, ob temeritatis praesumptionem damnatae, ac sententi omnem creaturam adorandam esse, quae dissimilis est ad Patrem qui adoratur in Filio, et filium qui adoratur in patre, cum sancto Spiritu, cui gloria in saecula. Aëtij Cap. XIII. Si ingenitae naturae existens Deus omnipotens, genitae naturae non nouit seipsum: filius autem genitae naturae existens, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit mendacium ipsa coessentialitas, quum ille cognoscat seipsum ingenitum, hic uero genitum.

Confutatio. Dixit Aëtius, & pronunciauit distinctor ac definitor naturae Dei, homo existens natura, & quae supra naturam sunt, scire uolens, atque hoc non ex consequentia Scripturae, sed ex mortalis cogitationis syllogismis: quod ingenitae naturae existens Deus omnipotens, genitae naturae non nouit seipsum. Undique autem & semper & ab initio sermonis, non amplius iuxta ueteres Arianos, uel occulte filium uult appellare unigenitum. Verum in omnibus uidetis uos filij ueritatis, quod omnino uult ipsum alienum esse a patre, & omnino non participem esse diuinæ essentiae, id quod clarum est ex his quae ubique temere pronunciat. Nam dicere, quod seipsum ingenitum cognoscit, & genitae naturae seipsum non nouit: frustra ab ipso profertur, & si etiam uel per nudam dictionem filius filius uocetur. subuertetur autem ipsius sermo. Etenim ingenitus est pater, & genuit sempiternum unigenitum, naturae existens sibi ipsi decentis, eo quod solum unum unigenitum genuit, et spiritum protulit solus genitor ob solum unigenitum, qui cum filio sine principio genito coexistit, spiritus existens, qui spiritum genuit, & non corpus existens, quod corporaliter in suas dimensiones deducit, neque deficiens neque crescens, neque sectionem sustinens. Quare apud alia omnia quae generant & generantur, multo

rum adhuc necessitas requirit. Hic uero nihil simile habet omnibus rebus, illa unius ad unum dignitas. Quapropter & ipse qui genitus est præminenter, ex eo qui genuit mirabiliter, uelut ab ingenito genitus est concedens genitorem. Et ipse non gignit amplius, secundum essentiam inquam: quo ex eo quod non gignit amplius secundum essentiam, & ex eo quod pater non est genitus, ex utrisque partibus omnis gloria dignitatis conferuetur in una unitate dignitatis Dei, Patris perfecti, & Filij perfecti, et perfecti Spiritus sancti. Et propterea coessentialitatem non mendacium esse nouit diuina Scriptura, neque piaratiocinatio, quæ de Patre & Filio ac sancto Spiritu pie didicit glorificare ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aëtij Cap. XIII. Si non uox ingeniti substantiam Dei declarat, sed humane inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in essentia. Confutatio. Et ingenitum diximus contra Aëtium inuehentes, & non negamus, etiam si in diuina Scriptura non habeatur, uerum pie uox hæc excogitata est. Ingenitum autem dicentes patrem, etiam ingenitum cõfitemur. Genitum autem filium non negamus, sed non creatum. Neque enim si filium genitum decreuerimus, ex Deo patrem essentiam habere negare possumus, genito modo enim genuit, et non creauit. Sic enim is qui oblique omnia de genito & ingenito cogitat, seipsum subuerrere uult, & non aliud quiddam. Sic etiam ipse ex humanis syllogismis, syllogisticaque oppositione, a humane uanitatis sapientia, audit hoc, Incumbit mens hominis ad praua diligenter a uentute. Dicemus autem & nos quod multo magis indecorum est Deo increato creare creatura, & non facto facere: non enim possibile est increatum creare, & non factum facere: si non decet ingenito gignere, iuxta Aëtij sententiam. Quum autem creaturæ uideantur, & maxima pars essentiae substantiae appareat, Deo autem increato non debeat ut ab ipsa creata sint, quo ne incomparabile in mutationem factorum deductum, pro decoro apud Aëtium magis indecorum putetur: quæretur de cætero alius Deus qui est increatus, & alius creatus, & creare iuxta sui ipsius proportionem potens. Quum autem creatus & creare potens, non sit per se existens, sed creatus: quæretur etiam alius, qui huius causa fuit, & ab hoc alius animo concipietur, & multa erat profunditatis erroris cognitionum uanitas, mente non amplius stabilitatem habente, sed implente id quod dictum est: Stulti facti sunt serui Dei, et stultus factus est omnis homo à scientia et cognitione. Non enim quis sibi ipsi uiuit, neque sibi ipsi moritur. Neque quis cognoscet aliquid præter Deum, qui reuelauit nobis ueram fidem suam, & dicit, Hic est filius meus dilectus, ipsum audite: sed & qui ex seipso genitus est, reuelauit nobis patrem suum, & dicit, Ego ex patre exiui & uenio. Et neque ab hominibus habuit Deus incomparabile nomen: neque propter incomparabile nomen, ipsa dignitas ueri in substantia existentis Dei uerbi & ex patre sine principio coessentialiter geniti euerteret: neque alterutri nominis inuenti gratia hominibus debetur. Nihil enim assumit Deus dignitatis aut additamenti. Verum ipse Deus omnibus exhibet ex sua plenitudine semper in identitate manente, & non deficiente: sed semper in propria essentia ferente nominis & potentiae & essentiae dignitatem. Aëtij Cap. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingeniti, qui considerant, potiores sunt considerato, quum præstantius natura nomen ipsi exquirant siuerint. Confutatio. Nemo melior est Deo, uelut ueritas habet, ad Aëtium loquor, qui sic ratiocinatus est. Quomodo enim quis melior aut potior Deo fuerit, qui omnia ex Deo esse acceperint: & quum autor sit Deus eorum quæ ab ipso creata sunt, rationalium & irrationalium, uisibiliumque ac inuisibilium, melior est ipse supra omnia, si ueratiocinationes mentis fiant rectæ ad pietatem, ut honorent id quod melius est, neque ex parte, neque ex toto, omnibus simul cõgregatis, & innumeris in super ad hymnum Dei excogitatis, assequi potentibus & in seipsis complecti gloriæ ipsius perfectionem, excedente semper meliore inferiorum intelligentiâ: siue pro uiribus & supra uires laudem

dem deferant meliori. Est enim non sermonis praedicatione melior, sed potentia, & nomine, & sermonis elogio. At non differre faciet incomparabile ab incomparabili, ipsa melioris ab inferioribus glorificatio. Nouit enim in patre id quod melius est, per ingenitum, & id quod melius est, ex ipso genitum. Quapropter coessentialem confitetur re-
cta intelligentia hominibus ex Deo donata, ut ne dissimilitudine essentiae filij ad patrem excogitata, diuisionem faciat melioris & sinceræ perfectionis eius qui genitus est in ue-
ritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam excedente propter præstan-
tiam. Aëtij Cap. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, est hoc quod dici-
tur. Si uero cedit, generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. Confu-
tatio. Passiones omnino in Deo recensere, impijssimum est. Nam intra passiones pe-
nitens non continetur Deus. Quum autem superior sit his quæ in nobis ad diuisionem
intelligentiam succumbunt, omnibus modis Aëtij sermo subuertetur. Omnia enim in
nobis passiuè contingunt, in Deo citra passionem consistunt. In nobis enim iuxta ali-
quam partem uelle ipsum, est passio siue affectus: non dico uelle ipsum esse, sed uelle quid
facere quod est super naturam: eo quod non possumus perficere officium uoluntatis.
Velut ut de homine dicamus, uolare, in aërem ferri, uenas profundè cognoscere, nos-
se fundum terræ, & similia. Quantum autem est quod in me passiuè continetur, tan-
tum est quod in Deo citra passionem existit. Quapropter omnia quæ uult, facere po-
test, natura non reluctante ipsi ad uoluntatem: nostra autem natura in nobis aduersus
uoluntates repugnante, quæ ad impossibilitatem se in nobis extendunt. Et non propter
ea quod dicimus Deum facere quod uult, ideo omnino dixerit quis, quod facit quæ non
decent, minime gentium. Illa enim uult quæ & facit iuxta proportionem suæ dignita-
tis, neque uoluntate resistente aduersus potentiam, neque potentia opponente se aduersus
uoluntatem: non quod non possit, sed quod non uelit. Et alias post talem à passione ab-
alienitatem in Deo existentem, in nobis autem & alijs creaturis passiuam existentem,
si contingat sic cogitare, passio alia rursus secundum ueritatem est confitenda. post se-
cundam autem, etiam tertia cogitanda uenit. passione gignimus & gignimur, nostra
natura & aliorum quæ gignuntur ac gignunt sectionem sustinente, dilatationemque ac
contractionem, molem item ac imminutionem, & alia omnia quæ passione continen-
tur propter talem causam. In Deo uero nihil horum inerat in eo quod filium genuit. Si
enim fuisset unum quoddam ex his in Deo, iuxta opinionis prætextum ad geniminis
subuersionem, ab alia secundum nos parte, oppositè aduersus ipsos dicendum est: quod
in nobis qui in passione gignimus & gignimur, passio altera est in creando: & patimur
in eo quod gignimus & gignimur. Deus autem apud uos creator, & non genitor intelli-
gitur. Quare propter generationem quidem, & subuersionem faciendam falso passio-
nem profertis, quo filij ingenuitatem negetis: uerum passionem in creando, obliuioni
traditis, quæ sanè neque ipsa passio est in Deo. Absit. Neque enim nos passionem ipsi attri-
buimus consistentes ipsum creatorem esse uniuersorum: neque rursus passionem circa
ipsum esse cogitamus, genuisse ipsum uerum filium uere sine principio & sine tempo-
re consistentes. Quapropter naturam ipsius nouimus incomprehensibilem esse, & pas-
sione non affici. Et ideo confitemur ipsum & genitorē et creatorem passionis exortem.
Genuit enim unigenitum passionis exors & non patiens. Et emisit ex se sanctum suum
Spiritus, sectionem non passus. Et creauit creata & quæ creantur, citra afflictionem,
neque affectui obnoxius. Et facit quod uult conuenienter suæ deitati, non prius consul-
tans, quo cogitando discat, an oporteat quod efficitur: neque uolens facere, et non potens
suppeditare uoluntati quod efficitur, propter passionē. Simul enim habet uelle, facere,
genuisse unigenitum, creasse omnia: quum diuina natura & dignitas superior sit syllo-
gistica Aëtij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore existente omni inueni-
to, & neque passioni cedente, sed superexcedente omnes passiones et omnes opiniones.

Aëtij

Aëtij Cap. xvii. Si genimen immutabile est secundum naturam, propter genimen: ingenitum essentia immutabilis est, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quæ est in essentia. Confutatio. Quam diu prodit nobis hic idem dicens, et nihil eorum quæ antea habentur, transgrediens: Quæ enim dixit ab initio & usque ad finem, eadem de hisdem & nihil aliud recensuit. Non enim mysteria nobis ostendit, non Deum quem iactat, docuit, non fidem per quam operantes Apostoli, firmam ueritatis confessionem nominantes, mortuos excitauerunt, leprosos mundauerunt, & alia omnia bonæ consonantiæ effecerunt, ex quibus exempla ueræ operationis ostenderunt, protulit: sed uanos & insolentes syllogismos, non transgrediens tautologiæ prolationem, sed illa ipsa & nihil aliud narrans. Quapropter rogamus ut nemo ex lectoribus nobis uitio uertat, si etiam nos in hisdem uersamur, dum aduersus ipsius tautologiam dicere cogimur. Genimen enim immutabile est, quantum decet deitatem. Et Genitor immutabilis est, uelut decet iuxta proportionem, immutabilem ipsius naturam. Mater autem Genitor semper habens genitum ex seipso (nullam suspensionem concedens creatis ab ipso, ut sciant patrem sine filio, & unquam nouerint genitum sine patre) & perfectum ipsius spiritum qui ex patre procedit, & de filio accipit. Et hoc decorum est dignitati essentiae Dei, ut citra assumptionem non indigeat aliqua dignitate, sed habeat ipsam sempiternè in propria identitate. Aëtij Cap. xviii. Si ingenitum essentia significatiuum est, meritò ad genituræ essentiam opponitur. Si uero nihil significatiuum genitum, multò magis nihil significat genimen. Nihil enim ad nihil quomodo opponi potest? Cap. xix. Si uero ingenta prolatio ad genitam prolationem opponitur silentio prolationi succedente: fieri contingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habentibus uelut nominum uult significatio. Confutatio. Quomodo præoccupare contra seipsos testimonia solent, qui in expertorum mentes stupefacere didicerunt. Qui enim in prolatione spem adeptus est solus Aëtius, & non in ueritate, hanc de nobis prædicare audacter prodiit ipse, & filium Dei, ac Deum patrem, nudis uerbis confiteri non reueritus: quum nos maxime cõfiteamur naturalem esse Patrem, et naturalem esse Filium, & naturalem esse Spiritum sanctum, Trinitati enim nihil aliud comparabitur. Et propterea uere coessentiale est cõfessionis nostræ Aëtij de & non per prolationem, quæ per ipsum sublata est, ut quæ fiat ac creat, uelut Aëtij de Patre & Filio ac sancto Spiritu opinio habet. Est enim reuera Pater uerus, & Filius reuera uerus, & Spiritus sanctus uerus, etiam si sexcetos uanos syllogismos subsemineat. Nam de his diuina Scriptura, Prudentiam prudentium reprobabo. Et, Nouit Dominus cogitationes hominum quod uane sunt, & cætera. Aëtij Cap. xx. Si nihil plus distribuit ad præminentiam essentiae, ingenitum ad genitum: prolatione solum præueniens filius, meliores seipso cognoscet eos qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. Confutatio. Nulla pia ratio concesserit, etiam si innumera nobis constringat Aëtius, meliores esse eos qui ipsum esse ab eo qui est, acceperunt. Per ipsum enim etiam ipse confitetur eosdem genitos esse. Neque enim secundum prolationem uerbi sciunt genimen uocare, sed uerum ex uero genitum, Christiani qui ex ipso beneficio affecti digni facti sunt, ut sciant ipsum in ueritate, & docti sunt per patrem, non à carne & sanguine. & propterea meritò beati prædicantur, uelut ille qui cum ad ditamento uocis uiuentis, filium Dei ipsum cognouit. Siue enim spiritualiter percipitur spiritus existens unigenitus, animalem Aëtium quæ spiritus sunt, non suscipiunt: siue dicat, Vado ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum: ambæ hæ appellationes ad alterius generis nomina adæquari non possunt, ueritate semper manente, & unoquoque utili ordine in filio Dei in ueritate claritatem docente. Neque enim patrem meum & patrem uestrum, secundum carnem ad ipsos referendum est. Quomodo enim pater carnis Deus, qui carnem non induit? Neque Deum meum

meum & Deum
ptionem accipie
nationem, myste
autem meum &
societatem, quan
tis, uelut dictum
apud ipsos diue
hens, primarijs
transeuntibus: it
tem transmutati
rit, ut per uocē A
existit, quod ac
quum hæc in pe
Deus meus & I
te, per æqui uoc
proprietatis, pa
AETII cap
ipsam præstanti
tior est generati
Deus, nulla rati
impellens ferri
CONFUT
lut dixi, & sæpe
quam enim fide
sistit, fallaces en
extendere non p
quidem offend
cis CHRIST
Dei, sapiētius es
do igitur non e
gismorum ipsi
tia, stultitiam p
creator & opife
non facit & cre
tra se enim hab
affectus contin
quæ ab ipso fac
ab ipso creata s
lentam suam d
his quæ ex ipso
no, unamquan
bus quidem lu
iuxta uoluntate
tibus ac uirtuti
ginis dignitate
tate solum affu
aut consultori
ipsa per se boni
dum igitur bo

meum & Deum uestrum, secundum filij deitatem, & secundum discipulorum adoptionem accipiendum est. Sed Deum meum & Deum uestrum, propter nostram incarnationem, mysterialiter discipulos muniuit is qui uera in omnibus loquitur. Patrem autem meum & patrem uestrum, propter meam ad ipsum naturam, & meam ad uos societatem, quam ego hominum amore ductus apud uos praesens dedi uobis ut fieretis, uelut dictum est: Dedit ipsis potestatem ut filij Dei fierent. Quapropter etiam ipse apud ipsos diuersans formam serui accepit, recenter cum recente societate contraheens, primarijs & antiquis illis manentibus in identitate, & non ad confusionem transeuntibus: ita ut filij quidem hominum, per participationem ad incorruptibilitatem transmutati sint, sed non cointi ad coessentialitatem: Et hic serui formam accepit, ut per uocem Acceperit, recens factum declararetur: per hoc uero quod in forma Dei existit, quod ad mutationem non abierit indicetur. His autem sic se habentibus, & quum haec in perfecta cognitione sic qui a Deo docti sunt clare confiteantur: neque Deus meus & Deus uester, neque pater meus & pater uester: ex consentanea societate, per aequiuocationem a sincera essentia differre faciet, & a praeminentia proprietatis, patris ad filium, & filij ad patrem, & sancti spiritus similiter.

Patrem meum
& patrem uestrum, & Deum meum ac Deum uestrum, quomodo sit accipiendum.

AE T I I cap. x x i. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habens ipsam praestantiam, per se essentia est ingenuus. Non enim uolens quoniam uult potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenuus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare creationem ac generationem, impellens ferri contra creatam ac genitam omnem examinationem ac omnem rationationem.

CONFUTATIO. Iisdem uexationibus circumdat nos Aetius, idem dicens, uelut dixi, & saepe suam de iisdem tautologiam ab initio usque ad finem subornans. Nunquam enim fides, quae omnem fidem seruat, ex syllogistica hominum opinione consistit. fallaces enim sunt hominum cogitationes, & ad immensitatem essentiae Dei se extendere non possunt. Nam tota salus nostra uiuax CHRISTI mysterium, ludaeis quidem offendiculum est, Graecis autem stultitia. Nobis autem uocatis ludaeis ac Graecis CHRISTVS Dei potentia est, & Dei sapientia. Quoniam quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Et quod debile est Dei, fortius hominibus est. Quomodo igitur non quis inter ludaeos constituerit Aetium, propter offendiculum syllogismorum ipsius: inter Graecos autem, eo quod ex propria quam sibi persuasit sapientia, stultitiam putat ueritatem Dei: Etenim unus & melior omni creatura ac opificio creator & opifex uniuersorum, non ideo quod melior est his quae ab ipso facta sunt, non facit & creat ea quae ab ipso facta sunt. Neque enim inuidet propriae bonitati, intra se enim habet ipsam per se bonitatem, quae omnibus melior est. Neque enim intra affectus continetur, aut inuidiae aut liuoris, & ea quae sunt ex nihilo effecit. Non enim quae ab ipso facta sunt, uerum incomparabili ipsius deitati inferiora sunt, & non quae ab ipso creata sunt, contra seipsum excogitauit: sed in gloriam suam, ut ostendat luculentam suam deitatem, ipsa per se bonitas existens, & ipsa per se essentia, communicans his quae ex ipso de nihilo creata sunt ipsum esse, uolens etiam ipsa participare suo dono, unamquamque creaturam iuxta proportionem uniuscuiusque propositi. Et luminariibus quidem lumen contulit, coelo uero pulchritudinis ornatus. Terrae item ac alijs iuxta uoluntatem suam partes uirtutis largitus est, angelisque ac reliquis sanctis potestatis dignitatem, uitaeque ac cognitionis & rationalis beneficii donum. Et non a uoluntate solum affuit ipsi hoc, uelut quis dicere possit cunctanter, aut secundum futurum, aut consultoriam rationationem, sed secundum ipsam per se bonitatem. Est enim ipsa per se bonitas, comdeceter ipsi omnia habens, & faciens ac operans. Quemadmodum igitur bonitati ipsi non indecorum asciuit hoc ipsum, sed gloriam & cognitionem

P nem

nem laudis luculentæ munificentiæ, ut qui per hoc ad notitiā & sentum eorum quæ ab ipso facta sunt, deuenit. Sic etiam gloria est, non assumens aliquid ipsius deitatis. Nunquam enim indiget Deus gloriæ additamento: sed ipsa per se gloria, & ipsa per se uirtus, & ipsum per se miraculum, & ipsa per se laudum celebritas, quod pater genuit, etiam si ipse non est genitus: quo ex fonte semper existente, sempiternus fons co-existeret, ex ipso existens fons ex fonte, & Deus ex Deo, & lumen de lumine, qui non esse coepit, non sub tempus cecidit, sed simul patrem habet uerè, ita ut simul pater filium habeat uere, non indecorum patri, non dissipantem incomparabilitatem. Non enim est corporalis quædam distinctio, sed Verbum in substantia Deus ex patre existens, & Deus ex Deo, excludens omnem syllogisticā suspensionem, in uitam existens fidelibus, & omnibus qui à patre, per ipsum & ab ipso facti sunt, credentibus ac cognoscentibus, & non stultitiam putantibus potentiam Dei, & Dei sapientiam, quæ excelsit omnem examinationem, & omnem rationationē corruptibilem, præsertim hominum, quemadmodum etiā ipse Aëtius inuitus confessus est. AETII cap. XXI.

Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum: Quæ ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si uerò significat id quod est, quis segregauerit ab eo quod est, id quod est ipsum suū ipsius? CONFUTATIO.

Priuatione di-
etorū ratio.

Quæ secundum priuationem dicuntur apud externos Dialecticos, ea profert nobis Aëtius uelut de Dei notitia, & utilitate distinguens ac tractans, prius ignarus de quibus apud externos priuationem accipitur. Non enim de omnibus possibile esse secundum priuationem dici, asserunt dialectici: sed de his quæ secundum naturam quid possident. His enim quum ea quæ secundum naturā sunt in contraria mutari possint, de ipsis sanè secundum priuationem dicuntur. In his uerò quæ impossibilia sunt, non item: uerbi causa, uocē Cæcus de lapide nemo dixerit. Nam qui à natura dispositus est ad uidendum, deinde uisum amisit, cæcus dicitur. Volucris enim aut homo, aut pecus quod ex natura uidere solet, quando priuatum est, cæcum priuatione dicitur. Sic etiam inirascibile, aut innocentē, aut indefessum non dicimus lapidē, nō enim ex natura est. At de homine aut pecore ex natura irasci solito, quando non irascitur, dixerit aliquis secundum priuationem, de impossibilibus autem nō item. Sic etiam de Deo accipiente, sermone uelut aduersus Aëtium inuehente, & per interrogationem expēdente. Dic nobis o Aëti, nosti incomparabilem ad omnes qui non sunt ex eadem essentia, aut etiam ipsum cum omnibus numerare audebis? Et siquidem cum omnibus hunc numeraueris qui non ex essentia ipsius sunt, sed de nihilo ab ipso, per eum qui est ex ipso secundum essentiam, facta sunt, excepto solo hoc ipso & spiritu sancto, qui ex incomparabili essentia patris & unigeniti filij ipsius est: absurdissima fuerit tua confessio. Quomodo enim adhuc unus ex omnibus fuerit is ex quo omnia de nihilo facta sunt? Impossibile enim est hoc, & neque ipse hoc dixeris. Quum autem impossibile sit ipsum esse simile aut æqualē his qui ex ipso de nihilo facta sunt, impossibile est ipsam similia pati his qui ipsi dissimiles sunt, quibus est ex ipso ut sint ipsa de nihilo, & omnia quæ sunt in ipsis, quibus contingit iuxta priuationem, ut sit contrarium. Hæc enim uident non à seipsis. Neque enim & esse à seipsis habēt, sed per gratiam datam, eius qui largitus est ea in quibus contingit passio secundum priuationem eorum quæ in ipsis fuerunt per donationem. At qui largitus est, à passione alienus est, & non ex aliquo ipsum esse habet, neque potest priuari his quæ ex nihilo sunt. Si igitur nō æqualis est ille filius, aut pater, aut spiritus sanctus his, uerum alius est filius ab his, non æqualis nomenclatura uocatus, sed præminēs & incomparabile nomen habens, ipsum per se bonum ab eo qui ipsum per se bonum est: quæ nam fuerit ea complicatio, quæ ad priuationem oppositè se habet? Corruit enim Aëtij sermo qui nobis priuationem introduxit, quum ingenitus Deus, & genitus filius, non secundum priuationem quæ est creaturarum,

turarum, habea
ipsius essentiam
quod ipsa per se
se ingenua natu
posita de incom
Neque enim ali
tialitatem: non
non extendant
cto spiritu. A
genitum in De
tio est habitus,
Cap. XXI
tam essentia, ut
genita ingenua
priuata est: fuer
Si uerò genime
tionem habet,
genimen. C
mento, multu
lis contra fiden
qui à seipsis uar
iplos reprehend
addito & hoc,
& priuationis
nionis onerosa
proprium suu
Imò etiā nos et
immorari, & in
ciens præceder
nis ipsius æqu
equum ferrei o
iam sit reuocat
contra ipsum d
ingenitum in I
priuatio habitu
tur: Et siue tali
erit mens tua p
præterquam se
Deum quiden
eius spiritum,
& habitus & u
lis sumus. Dic
naturam audiri
turæ compara
tum nullam co
nulla re indige
comparabilen
tia priuatus est
habentes ad a

turatum, habeat dignitatem existentē, sed iuxta id quod spontē & propriē per se decet ipsius essentiam ac deitatem. Sicut enim irascibilis est, non quod non irascatur, sed quod ipsa per se, ut ita dicam, irascibilitas est: ita etiam ingenuus, eo quod ipsa per se ingenua natura est: etiam si filius genitus sit ab ingenito, dictione priuatiua frustra posita de incomparabili ad alios, ex sententia eius qui ipsam supposuit & expressit. Neque enim alia ipsi genito adaequantur. Neque ingenuus creaturis impertit coessentialitatem: non quod impotens potentem accuset, sed quod impotentia ad potentem non extendantur, propter praeminentiā unius Dei, & unigeniti ex ipso filij, cum sancto spiritu. **AETII cap. XXIII.** Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenuum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest Deo connumerabitur? **Cap. XXIII.** Si uero habitus est ingenuum, necesse est praesupponere genitam essentia, ut sic assumpto habitu Ingenitum nominetur. **Cap. XXV.** Si uero genita ingenuae essentiae particeps fuit, & habitus abiectionem passa, ingenua natura priuata est: fuerit utique essentia quidem genita, ingenuum uero habitus. **Cap. XXVI.** Si uero genimen transitus significatiuum est, manifestum est quod habitus significationem habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. **CONFUTATIO.** Iam equidem quum Aëtius de priuationis argumento, multum auxilium tulerit his qui à fide alieni sunt, etiam ipse aequaliter cum illis contra fidem se armavit, nihil de fide dicens, neque recordatus dicti aduersus eos qui à seipsis uanos sermones proferunt, & principium fidei non tenent, uelut aduersus ipsos reprehensorie Scriptura dicit, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. addito & hoc, Humiliatus sum ualde. Nunc uero rursus in iisdem tempus coterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & syllogismorum fallacis humanae opinionis onerosam molem obijciens, & spiritualiter percunctans seipsum, eò enititur ut proprium suum propositum relidat, ex humana uersutia, à qua de Deo dicit quae uult: Imò etiā nos etiam si multa de priuatiuorum ratione differuerimus, rursus cogit iisdem immorari, & in confutationibus aduersus ipsum tempus terere. Et erat quidem sufficiens praecedens confutatio, quae propter aequalem progressum & syllogistici sermonis ipsius aequiuocationem, contra ambo ferri potest. Verum quandoquidem neque equum ferrei oris effrenem sinere oportet, siue per praecipitia feratur, siue ab impetu iam sit reuocatus & relisus: neque uiro contra fidem eadem dicenti permittere, & non contra ipsum dicere: rursus dicimus, Si quidem priuationes, habituum sunt ablationes, ingenuum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem est priuatio habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest Deo connumerabitur? Et siue taliter aut taliter de Deo cogitas o Aëti, & habitus circa Deum coniectas, erit mens tua priuata. Quaecumque enim contenderit cor tuum apud Deum deponere, praeterquam solum credere & admirari ac ex tota mente glorificare, redargueris: quum Deum quidem non possis syllogismis concludere, neque filium ipsius, neque sanctum eius spiritum, quo te Deus redarguat & mendax fias, uelut scriptum est, In nobis enim & habitus & uoluntates & cogitationes fallaces sunt, quoniam naturae & essentiae talis sumus. Dicitur autem & natura & essentia Dei: & non eo quod nos naturam & naturam audimus, & essentiam ac essentiam, ideo incomparabilem Deum nostrae naturae comparare oportet. Sic etiam de omnibus quae de Deo dixeris o Aëti, ipsum totum nullam complicationem admittit, incomparabile existens & perfectum in seipso, nulla re indigens. Est enim ipse per se sensus, & ipsa per se uoluntas. Quapropter in comparabilem unigenitum filium incomparabiliter genuit, & neque sua ipsius essentia priuatus est, neque ipsius, qui genitus est solus ex solo, & sanctus ipsius spiritus, non habentes ad alia aequalitatem, aut dignitatis, aut naturae, aut alterius cuiusdam argumenti.

Habituum
& uoluntatum
ratio.

menti. Non priuauit, inquam, seipsum, neque secundum habitum, neque secundum essentiam in comparabilis suae deitatis: Neque genimen ex ipso priuatum est, uelut dixi, dignitate patris & æqualitate incomparabile existens, & sanctus ipsius spiritus, ad omne quodcunque tandem id est: hoc est, tria sunt perfecta, perfectus pater, perfectus filius, perfectus spiritus sanctus: non quod coniunctio aliqua sit, neque ad seipsam permixta, neque quid imminutum in seipsa habens: ut ne id quod disparatur debeat incomparabile, & id quod alteratum est, priuationem ipsius esse efficiat, ita ut habitu solum dicatur, & non ueritate, aut quod uelut nudo sermone nominetur in transitu, & non sit, quemadmodum tua omnino mens cogitat, à fidei doctrina ab alienare tentans. Nam credere oportet accedentem ad Deum quod est, & requirentibus ipsum mercedis retributor sit: id quod in patre solo perfici non potest. Qui enim non habet filium, neque patrem habet: & qui filium dicit, non potest extra spiritum sanctum. Est enim reuera pater uerus Deus, uelut testatur filius, qui uidit patrem: & uera lux filius, qui cognoscitur à patre, & testimonium ab ipso fert, & spiritus ueritatis ipse spiritus, qui non alienus est, sed à patre procedit, & de filio accipit. Hæc porro tollunt totum syllogisticum uerborum tuorum ô Aëti fabulamentum. & fieri non potest ut nos impellas ut discipuli fiamus præceptoris tui Aristotelis, & sinamus doctrinam eorum qui illuminati sunt ex spiritu Dei, & sunt quidē piscatores & alieni à literis, & in eloquentia idiotæ, uerum præcones ueritatis in potentia Dei qua digni facti sunt. Non enim in sermone syllogistico est regnum coelorum, & in sermone iactabundo, sed in potentia & ueritate. Etenim sufficienter coniecimus ab initio sermonis tui, de priuatione habituum & situum, & genitam essentiam, & ingenitam essentiam, assumentem & non assumentem, & participationis habitus abiectionem sustinentem, & de essentia complicata genita, habitu uero ingenito: & genimen dictum in transitu, significatum autem in habitu solo, & significatiuum habitus, siue transformatum est ex essentia quadam, siue genimen dicitur, uelut dixisti. Eadem enim de iisdem cogitatio tua loquitur, nihil absoluens dum contra eadem fertur ac dicit. AETII cap. XXVII.

Si ingenitū habitus est, & genitū habitus: essentiae quidem habitibus priores sunt, habitus autē etiam si essentij posteriori sunt, attamen potiores. Cap. XXVII.

Si uero ingenitum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinferat cum sua ipsius essentia ipsum auctorem, uox genimen essentiae significatiua est, at non habuit quū ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? CONFUTATIO. Habituum distinctiuū sermonem in Deo & post Deum construere rursus nobis Aëtius conatur, uelut uidetis uos ueritatis amici. Et alia priora facit, alia posteriora. De Deo autem priora aut posteriora accipere, nefas est dicere. Simul enim in Deo omnia adsunt, & additamento non habet opus. Quapropter etiam genimen non à tempore intelligi pia ratio concedit. Semper enim est Deus pater, & filius & spiritus sanctus, hoc Trinitas existens. Quapropter qui est, uocatur Deus pater, qui est etiam filius, qui est apud existentem, genitus existens sine principio, & sine tempore: uelut in hoc dicto, Apud te est fons uitæ. Et hoc, In lumine tuo uidebimus lumen. Et hoc, Qui est in sinu patris. Et hoc, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et de sancto spiritu similiter, Spiritus meus consistit in medio uestrum. Et uides quod nihil recens est in Trinitate. Quare neque essentia ante habitum, neque habitus ante essentiam. Habitum autem non iuxta incertos appellatos habitus, qui mutationē sustinet in uno quoque qui ipsos habent, accipere oportet, etiam si coegeris nos ô Aëti, habitum de Deo dicere: Et neque quid in Deo potius est, neque posterius, sed quæcunque decent dignitatem ad glorificationem, uni deitati una glorificatio, unus honor, ut colant filium sicut colunt patrem, & ut ne blasphemant spiritum, propter minarum sermonem, qui peccatum ipsis non remittit, neque

remittit, neque
Trinitatē in
in spiritu san
Trinitati ad
ingenitum g
fiat significat
est, aut dicitu
Neque enim q
dæ, aut assun
gitauit pater
libilia, & spir
quod creatæ
tur, & opifex
facta sunt, au
ab habitu in
nem & muta
ac perfectione
creaturis non
assumpti h
concludere i
nobis sermo
tata assumē
de sancto ip
At sanē syllo
inueniens. V
in syllogistic
dictio sepelit
enim ratiocin
& artificiosa
AETII
quomodo a
Si uero per
& (ut summa
est, ita ut con
amicus per
dem ingenit
Non omni
qui genuit g
cipem: non o
spiritum san
generantes,
genitos. Mu
creata, & ne
& inuariab
nauerit ille p
uult gratific
incorporea
passus est un
sione credin

remittit, neque hic, neque in futuro seculo, uelut sanè decorum est. Nihil diuersum circa Trinitatē intelligere est, aut colere, aut glorificare. Verū in patre pater, in filio filius, in spiritu sancto spiritus sanctus. Sic dicere, & sic in ueritate glorificare, decenter uni Trinitati adorationis cultum tribuere, & dignitatem confiteri, uera fides est. Et neque ingenitum genito indiget, ut coinferatur cum ipsius essentia, quo autor essentiae ipsi fiat significatiuum geniminis nomen: neque habitus ingenitae naturae, essentia geniti est, aut dicitur. Nulla enim re indiget Trinitas, neque additamentum alicuius accipit. Neque enim quia ipsa Trinitas erat semper, & nihil erat creaturarum, ideo sortis capientiae, aut assumendi nominis alicuius, aut additamenti gratia, dignitatem sibi ipsi exco- gitauit pater: qui per filium quidem creauit coelum & terrā, & omnia uisibilia ac inui- sibilia, & spiritu suo firmavit omnē uirtutē eorum quae ab ipso creata sunt: quo ex eo quod creatae sunt creaturae, & facturae factae, coinductio cōtingat ut creator appelle- tur, & opifex pater, & idem assumptiuē de filio intelligatur, per quem, & à quo creata facta sunt, aut de sancto spiritu, in quo firmamenta firmata sunt. Etenim non mutatus ab habitu in habitum Deus, & natura & essentia alteratus, uelut secundū cogitatio- nem & mutationem fecit ea quae facta sunt. Habuit enim in seipso semper opificij uim ac perfectionem, & nullam assumptionis gloriae indigentiam. Et quemadmodum in creaturis non oportet aliquē cogitare de Deo, quod dignitas essentiae & gloriae Dei, assumptiij habitus & dignitatis est. Sic reuelletur Aëtius, qui uult Deum syllogismis concludere iuxta ingenitum & genitum, iuxtaque habitus & essentiae ipsius inductum nobis sermonem: quum cōfiteantur omnia creata quod sint uere, & non sint excogi- tata assumēdae gloriae gratia à minime indigo Deo: quēadmodū etiā de unigenito, & de sancto ipsius spiritu, nō aequale dicere licet creatis. Impossibile enim est hoc dicere. At sanè syllogismos profert nobis Aëtius sublimia loquēs, & cōtra superna audacter inuehens. Verū ab infernis uicissim concluditur creaturis, etiam ipse nihil reperiens in syllogistico suo sermone. Nam sapiētia hominū praeferit, & syllogistica hominum dictio sepelitur. Egredietur enim spiritus ipsius, & cōuertet ipsa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominū praeferunt, & homines unā cum syllogistica Aëtij arte, & artificiosa cōtra fidem uersutia. Manet autē fides, spes, & charitas, uelut scriptū est.

AETII cap. XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis Dei omnipotētis: quomodo alteram quidem passibilem, alteram uerò passionis exortem quis dixerit? Si uerò per sortem & partē ingenitae naturae, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut summam dicam) omni mutatione superior: altera uerò passionibus obnoxia est, ita ut concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua amicus permittit ea quae sunt praedicta: fuerit utique hoc consequens, ut facientem qui- dem ingenitū dicamus, genitam autē eam quae transmutatur. CONFUTATIO.

Non omnem essentia ingenitam esse dicimus, neque omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipso, & emisit ex se spiritum suum sanctum, spiritum filij parti- cipem: nō omnes genuit, sed unum. quare etiam est unigenitus. Et unum ex se emisit spiritum sanctum. Creauit autē per unum, & firmavit in uno omnes, partim quidem generantes, & post creationem genitos, partim uerò creatos, neque generantes, neque genitos. Multum autē distat increata Trinitatis essentia, ab his quae à Trinitate sunt creata, & non à Trinitate genita. Quapropter habet Trinitas à passione alienitatem & inuariabilitatem. Omnia uerò post Trinitatem passioni subiacent, nisi quid do- nauerit ille passionis exors de alienitate à passione, per incorruptibilitatem, his quibus uult gratificari luculenter per largitionem. Non habent autē incorruptibilitatem ex incorporea natura, sed ex luculentia boni & passionis exortis Dei. Nam neque quod passus est unigenitus in carne, passionem deitati ipsius asciscit, quamuis ex uera cōfessio- ne credimus ex uera fide, quod passus est passionis exors existens Deus Verbum.

Passionis
Christi
ratio.

Mansit autē idē in alienitate à passione, nō mutatus natura, neq̃ alteratus. Quapropter sapiētia existēs, & Deus passionis exors existēs, & gnarus quod per passionē seruaturus esset eos qui passiones mortis habēt, nō legatū misit, non angelū, neq̃ amplius uelut ante ipsum prophetas: sed ipse Dominus uenit, & passibilitate in seipso suscepta uerē passus est, deitate ipsius à passione aliena manēte. Non enim aduētus in carne potestate deitatis ipsius hebetauit. Reperiit enim in sua deitate ea quæ Dei sunt operans, & nō à carne impeditus: uentū quidē in crepās & fluctus ac mare, Lazarū uerō propria autoritate euocās, & infinita alia supra hæc faciens. Et cōcedebat quidē prout cōsentaneū carni, ut & à diabolo tentaret, & ab hominibus uapularet, & à cōprehendētibuscaperetur, quo in passibili passionis exors pateretur, passionis exors manēs in propria deitate, & nō alienus à passionis exorte Deo. Verū uolūtariē faciēs omnia secundū admirabile ipsius mysteriū: Sicut etiam pater Deus cum ipso unigenito & sancto suo spiritu, Trinitas existēs semper perfecta, & à passione aliena, una deitas continens omnia, unus Deus, una dominatio, eodē Deo cōtinente uniuersa. Et nō eo quod cōtinet omnia passioni subiaceret, quum ea quæ contineantur passioni succumbant. Intra omnia enim est, & extra uniuersa, omnium Deus, immixtus ad omnia. Vnde nō eo quod est ubiq̃, neq̃ eo quod extra omnia est, neq̃ ideo qd cōtinet omnia, neq̃ eo quod in ipso omnia mouentur, passionē inducet, passionis exorti Deo. Sicut neq̃ propterea quod genuit unigenitum, neq̃ quod unigenitus genitus est, neq̃ propterea quod spiritus ipsius sanctus ex ipso emissus est, passionē inducet sanctæ Trinitati. Neq̃ enim passibilis est spiritus sanctus, qui in columbæ specie descendit in Iordanē: neq̃ unigenitus, qui à Ioanne baptizabatur ac cōtrectabatur: neq̃ pater qui ex supernis clamabat uoce quæ ab hominibus percipiebatur, Hic est filius meus, hunc audite. Ineuariabilis itaq̃ est filius. Et pater quidē ingenitus, filius uerō genitus, passionis exors, & spiritus qui citra passionē processit. Et quū alia creata sint, Trinitas perfecta permanet in quantitate & increata nomenclatura, ita ut neq̃ melior transmutetur, neq̃ quod genitū est passionē cōtineatur. Neq̃ enim qui genuit passionē detentus fuit. Nō enim corporale est genimen, sed spiritus ex spiritu, & filius ex patre. Similiter & sanctus spiritus ex ipso, spiritus patris, spiritus CHRISTI, nō creatus, nō genitus, nō cōfrater, nō propater, nō nepos: incōparabili essentia patris & filij & spiritus sancti, excedēte omnem intelligentiā & omnē mentem, nō solum dixerim hominū, sed etiā angelorū. Nō enim transmutationē suscepit unigenitus, neq̃ ipsius pater, neq̃ sanctus ipsius spiritus, eo quod unigenitus passionis exors existens in carne passus est, & sanctus spiritus in columbæ specie descendit, & pater ex supernis uocē in aures hominum citra passionem immisit, quemadmodū non mutationē & passionē induxerunt creati angeli, & coeli, & terra, & omnia, ei qui ipsa fecit: sed totū est admirabile mysteriū, uelut dictū est, O altitudo diuitiarum & sapiētiae & sciētiae Dei. AETII cap. xxx. Si factæ naturæ ingēnita natura est causa: ingenitū uerō nihil est: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius quod factū est? CONFUTATIO. Est quidē igitur secundū aliā sententiā, & non secundū æqualē ad omnia, ingēnita natura ad unigenitū genimen, & ad sanctum ex ipsa spiritum: nō autē causa, uelut id quod est ad id quod nō est. Est enim nō de nihilo qui genitus est, neq̃ nō existens est qui genuit, neq̃ spiritus ex ipso sanctus. At aliorū causa est id quod est. Quare semper cum propria gloria est sancta Trinitas, semper existēs proportionabiliter unicuiq̃ nomini dignitatis ipsius. Per ipsam enim, & nō extrā, facta facta sunt, quum nō essent. Quapropter neq̃ per seipsum pater eorū quæ facta sunt causa est: sed pater & filius & spiritus sanctus fecit omnia. Si uerō esset alienus filius, uelut à causa nō existēs, progressus utiq̃ cum omnibus etiā ipse æqualis esset. Et causa esset Deus non amplius genito modo producti, sed instar creaturæ. Et non amplius unus dici posset genimen, alia uerō creaturæ: sed aut omnia cum ipso genimina

nimina dici oportebat, aut ipsum cum omnibus similiter creaturam uocari. Et nihil esset præminens, adæquato uno omnibus, iuxta partem quæ de nihilo est, non solum dixerim angelis, sed etiam hominibus & pecoribus, & quæcunque infinita distantia absunt ab illius natura & dignitate, ad unigenitum ipsorum factorem ac creatorem. Est igitur qui est cum eo qui est, ex ipso sine tempore reuera genitus, non de nihilo, sed ex ipso. Et est sanctus ipsius spiritus, non alienus ab ipsius essentia, neque uelut ad auxiliū, iuxta Aëtij sententiā, Deo exquisitus. AETII cap. XXXI. Si ingenitum est priuatio, priuatio autem habitus abiectio siue amissio est: abiectio uero penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa uidelicet ingeniti appellatione, cognominetur essentia Dei? CONFUTATIO. Si à te & hucusque gloria Dei à tuis & Aëtii syllogismis, ad gloriam Deo comparata ac exquisita est, iuxta superius à te prolatos sermones: etiam ipse aduersus te, concedente Deo inuehens, paria tibi & ipse proferam, quod quum nullus ueterum in ueteri Testamento, itemque nouo, siue sanctorum apostolorum siue prophetarum hoc senserit, meliorem te ipsum facis etiam ipso Deo, & plane certum. A te enim & hucusque assumpsit Deus, uelut secundum tuum sermonem, in fide suam syllogisticam hanc tuam artem, ut de ingeniti priuatione dicamus, & omnino de amissione habitus & transmutatione, & de cognomine Dei in essentia Dei appellatione. Neque enim propterea quod est Deus omnium creator, quæ post unigenitum ipsius & sanctum ipsius spiritum extant, per creatorum constitutionem inuenta est priuatio eorum quæ non adsunt Deo, aut confessio eorum quæ ipsi adsunt assumpta est: quo id quod postea creatum est, offerre Deo id quod melius est & sincerum, per illam priuationem & immutabilitatem excogitarit: Sed quod est semper existens ipsum ingenitum, totum gloria, & totum incomprehensibile ab omnibus creatis ab ipso, iuxta partem eorum qui ad glorificationem se extendunt: ut quod glorificetur quidem ab angelis, secundum angelorum linguam, quæ apud Apostolum humanæ præferenda prædicatur: glorificetur item secundum hominum linguam mensura inferiorē, & secundum eorum quæ adhuc inferiora sunt facultatē. Et non omnino quod in unaquaque creatura proportionaliter inferior sit aut transmutata sit glorificatio: Sed est quidem in seipsa immutabilis, quum priuetur omnis creatura eo ut se in glorificatione ad infinitum extendat, suprema essentia semper omnem mentem ac intelligentiam excedente, & non per ea quæ ab omnibus dicuntur ipsi licere, aut alterationem, aut mutationem, aut perfectum siue præminentiam acquirente. Eadem enim deitas melior est, & incomparabilis ac glorificata. AETII cap. XXXII. Si ingenitum significat priuationem quæ non adest Deo, quomodo ingenitum esse dicimus, genitum uero non esse? CONFUTATIO. Ingenitum est equidem, nusquam uero dictum est, non à propheta, non ab Apostolo, non ab euangelista: nihil enim miri erat hoc de Deo dicere. Aderat enim piæ rationationi ab ipsa naturæ lege. Tu uero Aëtii hoc nobis nouè dicere tradens, uelut miraculum te ipsum proferre putas. Commiscuisti autem piæ naturæ legi, & fidei statuto in additamentum, ut meliores fiamus ex Deo donato, ut ex ingenito genitum intelligamus adæquatū dignitate: quo qui apud te adoratur dissimilis, æqualis inueniatur ei qui secundum te dissimiliter prædicatur. Siquidem igitur adorauisti patrem nuda nomenclatura, per ironiam & simulationem honorem obtulisti. Et si filium adorasti, dissimilem patri agnoscens, confusionem operatus es in adoratione, dissimilem dissimili æqualiter ueneratus. Si uero propter incredulitatis tuæ præsumptionem negabis te adorare filium, redargueris ab omnibus, non agnoscens eum qui debite ab omnibus adoratur, & æqualis est. Adorabunt enim ipsum omnes angeli Dei. Et adorauit ipsum Maria ubi gloriosè resurrexisset in carne, & omnes ipsius discipuli. Non enim habet facti nomen, neque creati, ex patre genitum sciunt et adorant existentem ex eo qui est, & sanctum ex ipso spiritum. Sciunt enim alienum ipsum essentia à creatis. Non enim est factus aut creatus, sed genitus ex patre, Quare per omnia fatigatus, & multo tempore insumpto, & peregrinis

nis sermonibus inductis, adorabis ipsum. Oportet enim omnes stare corā tribunali ipsius. Et omnis lingua cōfitebitur, quod Dominus est IESVS CHRISTVS, qui non alienus à Deo est, sed in gloriam Dei patris, uelut scriptum est ac creditur.

AETII cap. XXXIII. Si nudū nomen est de Deo uox ingeniū, nuda autē prolatio substantiā Dei attollit cōtra omnia genita: prāstātor ergo est hominū prolatio cōpōtētis substantiā, ut quā incōparabili prāminētia Deū omnipotentē exornauit.

CONFUTATIO. Neq; nudū nomen est de Deo uox ingeniū, neq; cū creatis secundū essentiā cōmunicās. Quare neq; creaturæ nudī nominis sunt significatiuæ. Quū autē in medio ingeniū & creati aliud nomen requirāt, quod est filius & nō creatus, cui nam prāminētia attribuēda est? Et siquidē creatis cōmunicare debemus, quū neutrū ex dictis nuda nomenclatura nomine, sicut de ingeniū & creatore ac creatis factis nō nudū nomen assumitur, ita de genito & filio nō nuda nomē clatura suscipit, id quod frustra in calumniā raptū est ac conclusum apud Aetiū confusionē indicabit, eo quod nō adaequē nomini filij, creata in ueritate essentia, & nō nudū nomen. Nam neq; ipse filius filij nomenclaturā nudā suscipit. Quū autē nō sit non existēs, neq; secundū nudā nomenclaturā dicatur filius unigenitus, & spiritus sanctus: patris sanē gloriæ cōnexus est, & nō creaturarū nomenclatura cōfusus. Neq; enim elatione opus habet deitas, uelut quā nō sit, neq; altitudinis indiga est, etiāsi ab aliquibus in ignorantia existētibus nō exaltetur: neq; per aliquorū prolationē essentia deitatis cōstituitur, neq; enim gloriabit hominū aut aliorū prolatio, uelut quā Deo indigo gloriā asciuit, aut omnipotentē Deū ornauit. Deū adorandū Deū nouit, & creatore ac opificē suū. Neq; enim seipsum gloria prāminere putat, & ornatricē esse proprii sui opificis: alio qui seipsam adorandā duxisset, & eum qui adorāt nō adorasset. Et frustra per omnia tuus, o Aeti, sermo turbā cōcitāt. AETII cap. XXXIII. Si omni genito cōfors & cōiuncta est causa, causae autem exors est ingeniū natura: nō causam significat uox ingeniū, sed substantiā indicat. CONFUTATIO. Et omni genito cōfors & cōiuncta est causa: & nō confitemur hoc uelut à te docti, prēuidet enim fides ueritatis hoc, & praconfitetur ac docet, quod Deus est causae exors atq; extra omnē causam, & immixtus ac purus ab omni aequalitate. propterea enim etiā ipsi nō adoramus omnē quod infra ipsius Dei essentiā est, eo quod soli puero decet adorationē tribuere, patri ingeniū, & filio qui est ex ipso, et spiritui sancto qui est ab ipso, & per unigenitū. Nam nihil est in Trinitate creatū, & sub causam cadēs. Non enim de nihilo est quicq; in Trinitate, uelut alia sub causam lapsa sunt, & causam adeptā. Quapropter Trinitas talis causae exors existens, solā se ipsam adorari citra errorē docuit, quoniā sola haec à causa aliena est. Omnia uerò sub causam ceciderūt. Hae enim sunt facta et creata, pater uerò increatus, filiū habēs ex ipso genitū, at nō creatū: & spiritū sanctū ex ipso procedentē, & nō factū. His autē sic se habentibus, neq; passionē causae sortitus est filius qui adorāt & spiritus sanctus, etiāsi patrē habeat genitorē: neq; reliquae creaturæ absq; passione fuerint sortis causae, à patre & filio ac spiritu sancto creatae. Clarē autē absq; passione sortis causae fuerit filius unigenitus, & sanctus ipsius spiritus, uelut etiā pater. Quoniā filius est genimen, & nō creatura: & nō ex eo quod genitus est, causam passionis sortitur filius: neq; spiritus sanctus, eo quod ex patre procedit: neq; enim pater, eo quod genuit, & ex seipso eduxit. Alia uerò omnia post filiū & spiritū creauit, sub passione causae reperiūt, & quidem quū alia omnia in creando aut creādo passioni obnoxia sint. Proinde causae exors est pater & filius & spiritus sanctus. Causa autē est Trinitas uniuersorum, concreans & cooperans, & nihil in seipsa creatum aut factum noscens.

AETII cap. XXV. Si omne quod factum est, ab alio factū est: ingeniū essentiā significare, substantiā, neq; à seipsa, neq; ab alia facta est: necesse est ingeniū essentiā significare.

CONFUTATIO. Et hoc rursus profert nobis Aetiū, uelut nouum quid ac recens

recens narran
ipsum declara
stit. Omne en
à seipsa, nequ
est hoc magis
dolo se accipit
Quum itaq; i
tra passionem
rit spiritum sa
Trinitas coel
quod neque
secundū ad
autem semper
ritus sanctus,
bis lucida sun
aut tortuosur
quod causa e
per se sanē es
uerū per se
CONFUTATIO
borem solun
labori additi
sum est. Nam
stinguer à se
essentialiter
liter compar
tamento ind
perietur ex su
per se essentia
que enim est
tris nomini,
spiritus. Qu
quae sunt inf
accessibilis. I
quam adaequ
& non geni
Neque uerò
& pater in m
labit. Reuela
tem in mune
dicit, Qui n
non dixit, Q
non honora
Quoniam n
seculo: quo
& spiritu sa
omnipotent
uerò non ess
ut conserue

recens narrans, quo dialecticæ ex superfluo ratiocinantis inuentor esse uideatur: hoc ipsum declarans de quo neque ambigitur, & quod in catholica Ecclesia in cōfessio existit. Omne enim quod factum est, ab alio factum est. Ingenita autem substantia neque à seipsa, neque ab alia facta est. Et necesse est ingenitum essentiam significare. Et quid est hoc magis necessarium? Quod enim semper apud ipsos Anomceos & Arianos dolose accipitur ipsum essentiae nomen, Aëtius clarè coactus à ueritate confessus est. Quum itaq; ingenita natura essentia sit, & ex seipsa, & non de nihilo impollute & citra passionem unigenitum genuerit sine tempore & sine principio, & ex seipsa eduxerit spiritum sanctum, & non de nihilo: palàm in sancta catholica Ecclesia orthodoxè Trinitas coessentialis prædicatur, quum nulla creatura hoc nomine uocari possit, eo quòd neque secundum naturam est quicquam simile unigenito & sancto spiritui, neq; secundum adorationem. Hæ enim sunt de nihilo creatæ, & non adorandæ. Trinitas autem semper est, pater, pater perfectus; filius, filius perfectus, ex patre genitus: & spiritus sanctus, spiritus perfectus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et omnia nobis lucida sunt in diuina Scriptura & sancta fide, & nihil obliquum aut contrarium aut tortuosum. AETII cap. XXXVI. Si ex geniminis essentia comparet, quod causa est ingenita substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia incomparabilis, non extrinsecus coostendens inaccessibilitatem, uerum per se existens incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenita.

CONFUTATIO. Sæpe Aëtius contra eadem fertur, uelut iam sæpe dixi, in laborem solum nos inducens, & nihil amplius. Quapropter etiam in præsentī cogimur labori additionem facere, & eadem de iisdem repetere, quandoquidem & ipsi sic uisum est. Nam etsi ex geniminis essentia comparet ingenita, quæ genuit, nihil tamen distinguet à se genitor ipsum genitum per dignitatem gignendi. Ex seipso enim genuit essentialiter spiritum ex spiritu, & non corpus ex corpore. Quapropter incomparabiliter comparet genitor condecens genitum, & genitus genitorem. Neque enim additione indiget Deus, ut aliquando pater uocetur, aliquando non: neque filius reperietur ex superna coniunctione, aliquando non existens, iam uerò existens. Quare per se essentia est Deus pater, & filius, & spiritus sanctus, & non diuersa essentia. Neque enim est confrater, neque est postea genitus, sed inenarrabiliter condecens patri nomini, coessentialis est filius, & condecens patri & filio ex ipso sanctus ipsius spiritus. Quapropter inaccessibilitas est in patre & filio ac sancto spiritu, ad omnia quæ sunt inferiora, & ex ipsa Trinitate creata. At uerò Trinitas ad seipsam non est inaccessibilis. Est enim increata & ingenita & incomparabilis. Quare non potest quicquam adæquari patri. Nō coadoratur ipsi quicquam ex his quæ de nihilo facta sunt, & non genita. Nulli enim ex his quæ facta sunt dixit unquam, Sede à dextris meis. Neque uerò unigenitus de aliquo dixit, Qui uidit me, uidit patrem. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cui sanè reuelabit. Reuelat autem per spiritum sanctum cognoscenē, & docentem ac annunciantem in mundo ea quæ filij sunt, perscrutantemq; profunditates Dei. Propterea enim dicit, Qui non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum. Et non dixit, Qui non honorat angelos, uelut honorat patrem. Neque rursum dixit, Qui non honorat etiā filium: sed filium uelut patrem. similiter autē & spiritum sanctum. Quoniam non remittetur ei qui in spiritum blasphemus est, neq; hic, neque in futuro seculo: quo Trinitatis inaccessibilitatē significet, & incomparabilitatē in patre & filio & spiritu sancto. AETII cap. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenitum excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uerò non essentiae significatiuum est ingenitum, undē nam habebit creatorum natura ut conseruetur? CONFUTATIO. Decet dicere ac confiteri, & sic tenere, quod omnem

*Vnigenitus
etiam omnipo-
tens appella-
tur.*

omnem naturam excedit omnipotens. Ex quo nobis unigenitus inenarrabiliter pro-
gressus est Deus Verbum, & sanctus ipsius spiritus. Et propterea securè non creatu-
ram Deum facimus, ut ne stulti fiamus. Verùm excedentem omnem naturā Trinita-
tem glorificamus, filium cum patre, & sanctum ipsius spiritum, eo quòd ingenitus est
& increatus. Nam neque alterius naturæ est unigenitus & spiritus sanctus. Sed Deus
ex Deo, & lumen de lumine: & cum omnipotente patre etiam ipse filius unigenitus
omnipotens appellatur, uelut etiam clarè habet diuina Scriptura. Nō enim aliud di-
gnitate patris est unigenitus, sed condecens dignitatem patris, uelut palam testimo-
nium præbet mihi sanctus Apostolus, qui in spiritu sancto de filiis Israël dixit, Quo-
rum, inquit, est cultus diuinus & testamenta, & quorum sunt patres, ex quibus est
CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in
secula, Amen. Propterea enim & adorandus est unigenitus, & Deus unigenitus: & di-
uinus spiritus ipse spiritus sanctus. Et post sanctam Trinitatem nō est alius Deus. Pa-
ter uerò omnipotens & unigenitus ipsius filius IESVS CHRISTVS condecens
patris dignitatem, & appellatus pater futuri seculi, condecens item sanctum ipsius spi-
ritum increatum: semper Trinitas manifesta & cognita, ex qua Trinitate omnibus sa-
ctis causa est, siquidē sinceræ & incōparabilis essentiae significatiua est, pater in filio,
filius in patre, cum sancto spiritu, ita ut durabilitas semper in seipsa habeat sempiterni-
tatem. Ex qua Trinitate adest creatis ut cōseruentur. AETII cap. XXXVII.

Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerūm permanet in
natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existens,
nunc quidem suam essentiam posteriorem in genimine uidet, nunc uerò priorem in
ingenito, secundum primi & secundi ordinem? CONFUTATIO. Oportet
bat Aëtium præsignificare nobis & quæstiones suas claras proponere, maxime hanc
dictionem repræhensibilem, & omnino nullam similitudinum cognationem habere
tem, quum neutrum ex his quæ ab ipso nominata sunt alteri coadæquari possit. Afferit
enim nobis multorum inuisibiliū nomenclaturam. Sunt enim & inuisibilia animalia
spiritualia, Seraphim inquam ac Cherubim. Sed & angeli, & alij quidam spiritus, in
quibus uerè impletur, quod neque in ipsis seminaliter quid existit. Neque enim corpora
dixerit quis ea quæ sunt inuisibilia. Etenim neque generant, neque generantur. Creatura autem
sunt secundum uoluntatē deitatis semper existētis clarè. & sortitum est unumquodque
creatum, id quod ipsi is qui est contribuit uirtutis, in excellentia luculentæ suæ beni-
gnitatis. Et adeptum est unumquodque id quod sortitum est, & in hoc manet. Et liber
est Deus ab omni causa, in seipso totum habens: non in futurum, neque per penitentiam
filium post tempora habens, aut sanctum suum spiritum: sed cōdecenter ei ut habeat
semper filium genitum, habens filium & hunc unigenitum, habentē semper patrem
in seipso. Habet autē & sanctum spiritum ex patre existentē, & de filio accipientem,
semper ipsum habens. Nam neque propter ingloriam, neque ob gloriæ additamentum,
siue uberiorē copiam (quum deitas semper sit, nullum autē creatum semper extet) Tri-
nitas unquam seipsam in minore opulentia uidit. Et nunc quidem hoc uidit, nunc ue-
rò in additamento essentiae seipsam uidens, uelut indiga postquam creata sunt ea quæ
causa sunt, in uberiore additamento gloriæ siue opulentiae existēs. Et undique nihil effu-
ciet impetus eorum qui cōtra ueritatem syllogisticas humanas opiniones obtrudere,
& in mediū afferre uolunt: quum dignitas Dei patris & filij ac spiritus sancti omnem
intelligentiā angelorum & ultrā excedat, quanto magis humanæ naturæ. Nam ratio-
cinationes hominū miseræ sunt, & corruptibiles ipsorū cogitationes, in syllogismis
& quæstiones seipsas inuoluētes ac transfigentes. Alij enim ex suis rationationibus
per sophisticā quandā opinionē percunctantur de malo, unde incepit. Alij unde est dia-
bolus, aut cur factus est. Alij cur Deus peccaturū hominē sic ipsum creauit. Alij quam
talem

*Quæstiones
hominum ua-
næ.*

talem, inquit
luerint suas
filio ac spiritu
quantur ab ip
discant ab occ
linguam incen
dens illud di
oportet saper
Si permanet i
nita natura sei
tiam extenden
ra circunduci
ingeniti, uerū
iplum cogno
est ipsum de se
Si uerò de
est essentia im
CONFUTATIO
denihilo crea
centem ipsius
tialitatem. Et
sibilia: ob id
delicet semper
creatis super
uocauit. Qu
deratur. Nec
spiritum uerū
rat, neque esse
omnia circa
spiritum sanc
tis: neque ge
lium, & filiu
nenter existe
pria perfectā
nitam patris
unigenitus I
Quare tollat
possibile ips
uertit enim
nosse patren
tiam, uelut e
ritus, nō ign
seipsum & p
piternē existi
trem: frustr
uelut homo
qui seipsum
ab omni cau
sit, deitatem

talem, inquit, ipsum fecit, cur postea ipsi culpam adscribit: quo ubi omnes percelluerint suas cogitationes, discant seipsos corruptibiles, & attribuant Deo patri & filio ac spiritui sancto, hoc est uni trinitati, adorationem & scientiam, petantque ac assequantur ab ipso ueræ fidei cognitionem, ut ne suam mensuram excedere conentur, sed discant ab occæcata intelligentia quiescere, & non sophisticam fraudem exercere per linguam incensam, & ratiocinationes imprudentes, sed potius modesti esse per prudens illud dictum sanctæ & diuinæ Scripturæ, quæ iubet, ut ne ultra sapiamus quam oportet sapere, sed ut sapiamus in hoc ut modesti simus. AETII cap. XXXIX. Si permanet in natura ingenerata Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenerata natura seipsum noscat. Si uero conceditur in ingenerato ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & ingenerata natura circumducitur. Cap. XL. Si uero etiam genitum particeps est participationis ingenerati, uerum in geniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sanè natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingeneratam participationem. Non enim possibile est ipsum de seipso, & ingeneratæ essentiae & genitæ cognitionem habere. Cap. XLI. Si uero despicabile est ingeneratum propter mutationis aptitudinem, dignitas naturæ est essentia immutabilis, quum ingeneratam naturam omni causa superiore cōfiteamur.

CONFUTATIO. In ingenerata natura haud dubiè permanet Deus, qui omnia de nihilo creauit, ac fecit pater, genuitque ex seipso coessentialem sibi ipsi filium, & condecentem ipsius sempiternitatē: & spiritum qui ex ipso processit, ac decet ipsius coessentialitatem. Et neque ideo quod Trinitas creauit de nihilo ea quæ sunt, uisibilia ac inuisibilia: ob id tollitur id quod correspondet iuxta proportionem dignitati Dei, ipsa uidelicet sempiternitas eius qui est, per recens creaturarum nomen. Aufertur autem à creatis superna excedens essentia, quæ non est is coessentialis, sed hæc de nihilo adesse uocauit. Quare genitus filius, non ex nihilo, sed ex eo qui est, condecenter simul consideratur. Neque enim distenta est essentia, neque cōtracta: sed spiritus existens pater, spiritum uerè filium genuit, & ex seipso protulit spiritum sanctum: & non seipsum ignorat, neque essentiam suam contrahi aut dilatarì nouit, aut sectionem sustinere. Hæc enim omnia circa Deum nosse absurdissimū est: sicut etiam ignorare ipsum Deum, hoc est spiritum sanctum. Et neque ingeneratus non particeps est cum genimine coessentialitatis: neque genitus non simul habet cum patre sempiternitatem. Nouit enim pater filium, & filius nouit patrem, trinitate semper indefinenter increata manente, & indefinenter existente: unigenito genito ex eo qui semper est, & reuera existente, & in propria perfecta natura. Quapropter cognoscit seipsum, & non ignorat neque filius ingeneratam patris essentiam, neque ingeneratus filij ex ipso essentiam. quum fide dignus sit unigenitus Dei Verbum, qui dixit: Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater. Quare tollatur generosi huius Aëtij pronunciata sententia, qua dixit, Non enim est possibile ipsum de seipso, & ingeneratæ essentiae, & genitæ cognitionem habere. Anteuertit enim unigenitus, & hanc iudiciariam ipsius uocē obliterauit, dum dixit seipsum nosse patrem, & neminem alium, compræhenditque simul spiritus sui sancti subsistentiam. uelut etiam in alio loco dicit: Spiritus patris docebit uos. Si autem patris est spiritus, nō ignorat etiam ipse patrem. Dixit autem, Nemo patrem nouit nisi filius: quo seipsum & patrem & spiritum sanctum, alia transgressum esse significet, quæ non sempiternè existunt, sed facta sunt. Si uero anteuertit hoc dicendo quod semper nouit patrem: frustra nobis obrepit Aëtius palam uaniloquus, & omnibus manifestus, quod uelut homo ratiocinatur, carnaliter percunctans, & animalis existens, propter eum qui seipsum & patrem & sanctum ipsius spiritum cognoscit. Exemptus igitur est Deus ab omni causa, non solum pater, sed etiam filius & spiritus sanctus: quum in confesso sit, deitatem patris & filij & spiritus sancti omni causa superiorem esse.

AETII cap. XLII. Si ingenitum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per sortitionē, naturæ cuiusdam cōmunis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uerò fiebat.

CONFUTATIO. Ab omni causa palam exemptum est ingenitum, eo quod unum est ingenitum & adorandum, diuiso adorando ab his qui adorant. Adoranda est autem Trinitas, quæ unitas est, & in uno nomine Trinitas numeratur, pater & filius & spiritus sanctus: non alienum à seipsa in se possidens, sed condecorer genitum patrem filium, & non creauit. Et hic quidem est ex ipso semper genitore, quare genitum est ex eo qui est: & ille processit ex ipso sanctus spiritus, ita ut sit Trinitas in una unitate increata, omnia uerò ex ipsa Trinitate de nihilo creata. Vnde una Trinitas unus est Deus, pater & filius & spiritus sanctus, non alienum à seipsa in se possidens, increata, ingenita, non facta, sed faciens: non creaturæ nomen habens in seipsa, sed creans, una existens, & non multæ. Omnia uerò ex ipsa, multa quidem sunt, sed non cum ipsa numerantur. Quapropter nec sortita est alteram naturam communem ab essentia incomparabili. Et ob hoc non creata est in Dei essentia natura, sed creatrix omnium, quæ nō possunt cum incomparabili & una essentia patris & filij & spiritus sancti, in coessentialitate participare. Clarum est enim quod ipsa ei qui ueritatis cognitionem habet, reuelat, quod ipsa sola adoratur, & non omnia: & quod ipsa sola in nomen suum prius baptizat, & non uniuersa. AETII cap. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, aliam mutare, non permittens Deo producere ex non subiecta essentia?

CONFUTATIO. Omnis qui resistit ueritati in admirationem, & ad perterrefaciendum colligens sibi ipsi sententias, uidetur quibusdam per subuersionem impetere, & à uitali uia transferre ac deuastare. uelut hic Aëtius, nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur simplices, dum ex superfluo ea quæ ab ipso dicuntur, repetit, uerbis tantum uelut ex abundanti proferre solet, etiā in præsentiarum usus. Non enim omnis essentia ingenita est iuxta intelligentium coessentialitatem, alioqui omnis deificaretur. Quum autem non omnes essentiae deificentur, sed una præter omnes, quæ est una deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoso huic, ut perterrefactio ipsius ad filios ueritatis procedat: Differt autem & altera ab altera. Nam hæc quidem Trinitas creat. Omnia uerò ab ipsa creata sunt. Et hæc à dominio libera est. Quæ uerò ab ipsa facta sunt, dominio subiacent. Et hæc quidem transmutantur, illa uerò inuolabilem habet naturam, transmutans semper ea quæ ab ipsa transmutantur, & de nihilo essentias & substantias producere potens. Hoc enim est decens Deo, ut ex non subiectis, & ex nihilo ab ipso factis ac productis, secundum gubernationem transmutet prout uult. AETII cap. XLIII.

Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis. Quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est. Cap. XLV.

Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter differunt inter se. Non enim numerabilia esse poterint, quæ distant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia sortem ac partitionem quandam ostendat causæ disiunctæ ingenitæ naturæ. CONFUTATIO. Non omnis essentia ingenita est. Stultum est enim etiam hoc cogitare, & græcæ ignorantia est hæc ratiocinatio, & ista sententia, siue expresse, siue per interrogationem ab Aëtio dicta est. Manifestum est autem quod per interrogationem dixit. Interroget itaque de hoc Græcos, & illi assentiatur ipsi hanc quæstionem ex syllogismis sic habere, materiam quandam cōtemporaneam de Deo prædicantes. Capiatur autem simul cum illis, si fuerit assensus: quum ueritas ipsa habeat unum esse quod facit, ita ut in una essentia perfecta Trinitas, & non per conuersionem numeretur. Alia uerò omnia esse facta & creata, & non infecta: deitate uerò

ro increata existente, et Patre quidē generāte, Filio uero genito, Spiritu sancto autem ex ipso Patre emisso, et de filio accipiente, omnibus reliquis creatis existētibus. Quum autem sic inuariabilis in potentia maneat tota deitas cōdecenter in Trinitate, ita ut unitas ad patrem referatur, propter dignitatem & stabilitatem, & ad tollendam Deorum multitudinem: inuariabilitas quidem manet potentia, dignitas autem cōdecenter reputatur filij ad patrem, itemq; Spiritus sancti. His itaq; sic se habētibus, ex integro corruet insidiosa questionis uersutia. Non enim multa sunt inuariabilia, sed una Trinitas in unitate, & una deitas in Trinitate. Reliqua uero omnia distant, neq; ex casu spontaneo habentia pati aut facere: neq; sancta Trinitate in hoc quod facit aliquid, pati potest, quum tota sit passionis exors & adoranda, Pater inquam, & Filius ac Spiritus sanctus. Fecit enim omnia Deus per filium, sed non filium. non enim est cum omnibus, sed cōministrat ac cooperatur patri, & coadoratur: neq; etiam Spiritus sanctus, non enim numeratur de omnibus, uerum firmat potentiam uniuersorum & coadoratur. Quum autem omnia sub unius prouidentia posita sint, feruntur & faciunt & patiuntur, & quęcunq; alia. Quapropter una Trinitas ad seipsam inuariabilis est, alia uero ex ipsa uariata ac mutata sunt, neq; enim sunt contemporanea, neq; cōsempiterna: sed illa sola sempiterna est & increata & ingenuita ac non facta: filio quidem genito sine tempore & sine principio, semper autem existente, & nunquam esse desinente: unde caute caput & non principium, patrem filij docuit diuina Scriptura, propter cōessentialitatem: & Spiritu sancto sempiternē existēte, & ex patre emisso, qui etiam semper cum patre existit, & non à tempore esse incepit. Aëtij Cap. XLVI. Si uox ingenuitus et Deus, ex comparatione & æqualitate idem significant, ingenuitus ingenuitum genuit. Si uero aliud quid significat ingenuitum, & aliud Deus: nō absurdum est Deo, Deum genuisse, ita ut uterque originem sumpserit ex ingenuita essentia. Cap. XLVII. Si uero quod ante Deum est, nihil est, quemadmodum non est: Deus & ingenuitū idem significat, non admittente genimine ingenuitū, quapropter neque simul proferri cum Deo & patre sustinet. Confutatio: Vnde uult nos Aëtius acquirere in nobis ipsis sententiam quæstionum ac ratiocinationum ipsius ab ipso propositarum: Et si quidem adstruit ex ratiocinationibus ac syllogismis, corruet etiam nostræ opinionis acquisitio simul cum ipso. Deum enim nemo unquam syllogismis concluderit: neque dicit figmentum ad fictorem, Cur me sic fecisti: uelut scriptum est. Cæterum ex pia ratiocinatione ac iusta certitudine, ad sancti Spiritus per sanctas Scripturas doctrinā reflectendum est. Quum autem constans ac certa sententia doceas nos de his qui creaturæ diuinum cultum præstiterūt, quod stulti facti sunt: quomodo non inuenietur Deum pro creatura accipere, & hunc adorare ac honorare, quum fides ex natura rei iaciat adorationem à creato, & creatum ab adorando? Etenim si omnino hoc nihil differet ab his qui creaturæ adorationem exhibent: nihil præferendum erit in Christianismo. Erit autem talis fides idololatria potius quam diuinus cultus. Adorāt enim etiam illi Solem, & Lunam, & potestates, cœlum & terram atque alias creaturas: & non diuersitas creaturarum facit miraculum, neque id quod præminet, distinguet à seipso honoris æqualitatem, propter æquiuationem, etiam si alterum alteri ualde præponderet. Vnus enim est qui ambo fecit, & assignauit unicuique non nominis uarietatem, sed essentiæ. In omnibus enim creatis seruum est creaturæ nomen, sed non liberum. Et si in una parte id quod seruum est adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiam si inferior sit. Æqualis enim est, cognitionē habens cum suprema creatura, de nihilo ab eo qui est, ipsam adeptā. Hinc ingenuitum cōdecens est Deo, & Deus ingenuito. Quapropter genimen non opus dicimus, neque facturam, sed genimen essentialiter à patre impollutū genitum, cōessentialē patri & quod simul adoratur: & Spiritum sanctū ex ipso, non alienum

alienum, ideoque etiam simul adorandum. At uero cum creatis non simul profertur nomen Deus eo, quod transmutata sunt ab ingenita natura, quoniam de nihilo ipsum esse sortita sunt. Verum Trinitas habet hoc, quod semper est. Et non aliud quid est Deus, & aliud ingenitum. Confiteris autem o Aeti, Filium ex Patre genitum esse per simulationem, & non ex ueritate. Omne enim genitum non est creatum, & creatum non genitum. Si uero genitum est creatum, iuxta alium modum creatum est, uelut, ut uerbi gratia dicamus, homines gignunt homines, sed non creant: hi uero superne ex Deo sunt creati. Quapropter quæ ab ipsis quidem gignuntur, genita sunt, à Deo uero omnia creata sunt. Quum autem sit Deus increatus, genuerit autem sibi ipsi filium, & non creauerit: non aliud gignit à sua essentia. Quomodo igitur genimen ex ipso erit creatum, quum pater increatus sit? Si uero creatum apud ipsum est genimen, non amplius genimen uocatur. Et multa sunt quæ aduersus eiusmodi absurdam opinionem dici possunt. Indecorum autem est etiam Deo, esse aliquando sine filio, postea uero uocari patrem post filium. Et indecorum est filio, esse ante ipsum tempus. erit enim tempus maius ipsius maiestate. Condecens est autem patri, ut semper habeat in identitate dignitatem nullum defectum ac sempiternitatem. Et quod ante Deum nihil erat, hoc manifestum est. Deus itaque, uelut dixit Aetius, & ingenitum idem significat. Et quomodo seipsum complicando accusat potius quam confirmat? Si enim cum Deo est Deus, uelut etiam est, etiam ingenitum admittit genitum filium, habet enim comprehensum uocem Deus. Simul profertur autem cum patre à uoce Deus, & cum patre honoratur Deus Verbum, etiam si Aetio hoc non in mentem uenit, quum omnes creaturæ filium adorent, & omnis lingua confiteatur, quod IESVS est CHRISTVS in gloriam Dei patris. Cui gloria Patri in Filio, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum, Amen. Aetij conclusio ad finem. Sanos & sanas uos, is qui est per se genitus Deus, qui etiam solus uerus Deus propterea appellatus est à misso IESV CHRISTO, qui substituit uere ante sæcula, & genitæ substantiæ uere existit: conseruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc & in sæcula sæculorum, Amen. Confutatio. Et ad finem Aetius suæ congregationi scribens, quos decertatores ac decertatrices dixit, non destitit ab eiusmodi uerborum flagitijs: sed etiam in hoc quod sanos ait, ostendit doctrinæ suæ alienitatem. Dicit enim, Sanos & sanas uos, is qui est per se genitus Deus: nulla consideratione habita, quod in uno uerbo totam quæstionis suæ subseminationem destruxit: quum enim dixerit in superioribus capitibus de ingenito Deo, præuidit etiam quod neque se ipsum fecit, hic uero per se genitum nobis falso introducit. Tota autem mens uerus in obliuione sui constituta est, ut deprehendatur. Deinde dicit, Qui etiam solus filium Deus propterea appellatus est. At iuxta suum sermonem & sententiam, aut tollit filium esse Deum, & frustra profert nomen, ut Christianus nomine appelletur: aut Deum qui dem habet filium, sed non uerum. Et erit ipsi unus Deus uerus, & unus non uerus. Iuxta descensum uero unum sub uno inueniens, & amplius Spiritum sanctum in minore ac inferiore ordine locans, aut minorem rursus Deum habebit, aut hunc Trinitati non connumerans, erit penitus à Christianis alienus miserrimus ille homuncio, & de cætero Græcus absolutissimus denūciabitur, & numero Sadducæus, alienus quidem Deo à Spiritu sancto, uelut etiam est, Græcis uero in parte comparatus: unum quidem Deum asserens magnum, & unum paruum: unum uerum, & unum non uerum, uelut Græci consentient, unum magnum Deum, alios paruos nominantes: quum diuina Scriptura clare redarguat, & de patre quidem dicat, quod est Deus uerus, & de filio similiter, quod est Deus: & de patre, quod lux Deus, de filio uero, erat lux uera: & Spiritu sancto, quod est spiritus ueritatis. Vere itaque annunciat nobis Trinitas in sapientia &

tia, & altitudine diuitiarum. Deinde rursus dicit, à misso IESV CHRISTO, & non reueritus est dedignari unigenitum nomine Dei, sed solum nuda dictione usus est, uelut in superioribus capitibus confessus est, usque ad nudam appellationem tribuens Filio nominis honorem. Dicit autē ante saecula uere substituisse, & uere genitae substantiae esse. Cōseruet autem, inquit, ab impietate: solet autem omnis mala mulier suos mores praecipere ac praedicare. Quum enim non uideat in quāta sit impietate, seipsum pium putat. Quemadmodū qui ex leti sideratione infania laborant, seipsos quidē putant sapientes esse, alios uero mente captos. Hinc uero per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, neque Dominum nostrum exprimere ausus fuit, sed per simulationem Saluatorem nostrum dixit. Et ait, per quem omnis gloria patri, & cetera: & hoc ipsum quod dicit omnis gloria, eō tendit ut detrahat filium ab honore & gloria, quod sane nemo pius unquam sustinere poterit, & qui donum uerae fidei à Spiritu sancto accepit. Porro quum haec omnia ab hoc Aetio per dialecticam quandam artem ac syllogisticam humanarum praestigiarum uersutiam in capitibus quadraginta septem relata tractauerimus, hortamur uos o Christiani ac serui CHRISTI, & filij ueritatis, ut haec diligenter legatis, & statim cognoscetis omnem ipsius terrenam uanitatē, & doctrinam à Spiritu sancto alienam. Nam non fuit ausus uel in una dictione mentionem facere diuinæ Scripturae, aut alicuius dicti ueteris aut noui Testamenti, non ex lege, non ex Prophetis, non ex Euangelijs, non ex Apostolis: non alicuius Patriarchae testimonium afferre: non ipsius Saluatoris, non Patris, non sancti Spiritus dictum per Apostolos relatum, aut per Prophetas: quo penitus per se deprehenderetur ab amicis ueritatis, quod omnino alienus est à Deo et ipsius fide. Arbitror autem nos sufficienter pro uiribus ad propositiones ipsius respondisse, inerudito quidem sermone, uerum cōfirmationē à diuinis Scripturis & pia rationatione sumpta. Et quando quidē abunde in cōfutationibus aduersus ipsum de fide palam differuimus, haec sufficere putamus, ut ne ampliore facto additamento, molestiam quādam ampliorem legentibus exhibeamus. Ceterum rursus pauca ex quibus ipse mente elatus est, post alienā suam fidem, & in CHRISTVM ac sanctum ipsius Spiritum inimicitiam, & quā ausum est os ipsius ac discipulorum eius audacter in altum eructare, & ingentes blasphemias proferre, compendiō dicam. Hic etenim cum suis sectatoribus inani imaginatione deceptus est supra omnes homines, nō in eo quod noscant Deum secundum fidem, sed natura secundum scientiam; uelut etiam supra alicubi memini. Dicunt enim ipsi non simpliciter se nosse Deum in cognitione fidei, sed uelut cognoscit quis omne uisibile & quod manibus suis contrectat, uelut si quis in manus accipiat lapidem aut lignum, aut alterius cuiusdam materiae instrumentū. Sic enim dixit hic generosus, nempe, ita noui Deum sicut meipsum, & non intantum noui meipsum sicut Deum. Ceterum stulta dicere & audire, multis quidem cōtingit ad fraudem, prudentibus uero in ludibrium. Quis enim uelanus ac furiosus non potest etiam alios furiosos facere, maxime sequentes & obediētes: Si enim quis interrogauit ipsum & discipulos ipsius ac dixit, Nerecense mihi quod Deum noscas incomparabilem & incōprehensibilem, qui secundum speciem quidem non comprehenditur, uerum per fidem à seruis cognoscitur: sed dicere mihi fundamenta terrae, promptuaria abyssi, uenas maris, inferni locum, aëris mensuram, cœlorū formam & crassitudines, quod est summum supernorū, quod est extremum infernorum, quid in dextra, quid in sinistris, creationē ac formationem tu ipsius mihi differe, et eorum quae in terra sunt inenarrabilia, numerū ac mensuras. Vbi haec audiuerunt, uelut percepimus ab his qui ab ipsis decepti sunt, ad sophisticos praetextus declinantes percauillum dicunt, ab illo uidelicet edocti. Omnia haec corporalia, & sunt, et nosse nō possumus. Deum autem qui ipsa fecit, nouimus dare quis est,

& qualis est, & quomodo est. Quis autem, his auditis, non statim risum effuderit? Stolidum enim est hoc totum, quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem dicit se nosse & exacte scire, (atque utinam dixisset se per fidem nosse & exacte cognouisse, & non secundum scientiam quandam ac noticiam cōtrectationis dicere ausus esset) quæ uero ab ipso incomparabili facta sunt, dicit se ipsum & suos non scire, eo quod secundum speciem apud uidentes in admiratione esse possunt: maxime quum ubique diuinæ Scripturæ clare de Deo prædicent, inuisibilem ipsum esse & incomprehensibilem, & nulla mentis uis cognoscibilem, solum autem per fidem in ueritate cognosci quod est, & diligentibus ipsum mercedis retributor sit. Quum porro quis ex recte sentientibus de Dei gloria, fideque ac dilectione, & incomprehensibilitate dixerit ipsis, Nos nouimus Deum inuisibilem, inenarrabilem, nouimus autem ipsum reuera existentem inuisibilem ac incomprehensibilem: per cauillum ac ludibrium uelut fabulam quandam recensere ausus est hic qui nouam dialecticam nobis producit, Cui igitur, inquit, similes estis, & uestra illa fides: uirgini corruptæ, cæcæ existenti & surdæ ac mutæ: quæ quidem quod corrupta est omnibus qui ipsam noscunt, ostēdit, interrogata autem quis sit uiolator, non audit ut intelligat: & neque uidit corruptorem, eo quod cæca est: neque eloqui potest, quoniam muta est. Verum hæc ipsius fabula uice uersa in ipsum retorqueri potest, iuxta id quod scriptum est, Conuertat labor ipsius in caput ipsius. Et, Cadet in foueam quam fecit. & quæ sunt his similia. Ipse enim similis est cæco ex natiuitate sic genito, loquenti autem & multa loquenti ac audienti, & scienti quidem albi ac nigri nomen, cærulei quidem ac prasini ac fului, & aliorum diuersorum nominum, lucisque ac tenebrarum, quorum nomina quidem auribus percepit, nō tamen cognoscit quid sit species, ac forma, neque omnino potest ipsam interpretari, eo quod ab initio cæcus genitus est, et uarietatem uniuscuiusque qualitatis colorum ignorat, itemque formam. Vnumquodque enim horum nominum conuenientem discretionem per sensum uisus habet, non autem per sermonem, neque per cōtrectationem ac tactum probari potest, ab eo qui ab initio formam non nouit. Quum igitur hi qui à natiuitate cæci sunt, de his differentes, & nigrum albo opponi scientes, & uiridi cœruleum ac purpureum & coccinum, atque alios colores, interrogauerint à nobis qualitatem formæ, & uniuscuiusque qualitatis colorem, neque dicere possunt, neque à uobis doceri, sed solum per rationem mentes suas persuadent, decipiunt autem audientes, uelut perfectæ discretionis gnari, etiam uerbis dicant, ignorantiam tamen per incomprehensibilitatem possidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens, & de nobis quidem per cauillum prædicat mutæ & surdæ ac cæcæ uirginis corruptionem, quum ipse per suas blasphemias magis sit corruptus, & ignorantiam uelut à natiuitate cæcitatem adeptus: loquens quidem de Deo, uerbis autem assimilans, & discipulos suos ad impudentiam instituens, nihil enim ipsi nō audient. Blasphemant quidem igitur Prophetarum nomina & Apostolorum, quum ab aliquibus redarguuntur ac castigantur decurrentes & resilientes ac dicentes, hoc Apostolus uelut homo dixit. Aliquando uero, quid mihi profers ea quæ sunt in uero Testamento? Non est autem hoc mirum iuxta ea quæ ab ipso Salvatore dicta sunt, nempe, Si patrem familiam Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos ipsius? Si itaque ipsum Dominum & ueram ipsius gloriam negant, quanto magis Prophetas ipsius & Apostolos. Quin & in ampliore insaniam delati ipsius sunt discipuli, & horum successor Eunomius quidam falso appellatus, qui adhuc hodie superest in uitam agnum & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, non solum eos qui ab orthodoxis & sanctis alijs ad ipsum ueniunt, sed etiam eos qui ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ipsos in nomen Dei increati, & in nomen filij creati, & in nomen spiritus sanctificatiui, & à creato filio creati. Quo uero tota nequicie & orchestræ ac scenæ ipsorum

impudentia
Aëtianorum.

Anabaptistæ.

forum offi
rim mim
baptizan
iplos iura
post obitu
conus sua
quæ ad no
men impo
& sequuti
multipede
cauerimus
agentes, &
deinceps p
xi, D

forum officina conspiciatur, quod non est fides, quæ ab ipsis prædicatur, sed serè dixerim mimorū officina, affirmarūt quidam, quod in caput baptizat eos qui ab ipso re-baptizantur, pedibus sursum uersis, & capite deorsum. Et sic per iusiurandum cogit ipsos iurare, ut ne resiliant à tali heresi ab ipso instituta. Aiunt autem eundem Aëtium post obitum Constantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum esse, quum adhuc esset diaconus suæ hæresis, & à suæ hæresis episcopo ad episcopatum euectum esse. Hæc sunt quæ ad nos de Aëtio & discipulis ipsius peruenerūt, quibus aliqui Anomæorum nomina imposuerunt, eo quod amplius & uehemētius adhuc Arii hæresim amplexi sunt & sequuti. Quæ sanè cum pro uiribus exactè ex Dei auxilio recensuerimus, & uelut multipedem scolopendrā, & reptile quod lulus uocatur, per ueritatis pedem conculcauerimus, & uera unigeniti confessione contriuerimus, consueto more Deo gratias agentes, & ipsius potentiam in auxilium nostræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas deinceps pro uiribus ac captu nostro o dilecti, transeamus, ipsum inuocantes, uelut dixi, Dominum, ut adsit nobis ad illas ostendendas, & confutationem ipsarum faciendam, quo per uirtutem potentię ipsius possimus implere promissionem tenuitatis ac paruitatis nostræ.

Scolopendra
multipes.
lulus reptile.

Finis Primi Tomi Tertij Libri Epiphani.

Q 3 SECUNDI